SADIK HİDAYET

KÖR BAYKUŞ

(ROMAN)

ÇEVİREN :
BEHÇET NECATİGİL

VARLIK YAYINLARI

EKİM-1977

İSTANBUL

ISBN:

Dizgi :

Kapak :

Baskı– Cilt :

Yaralar vardır hayatta, ruhu cüzam gibi yavaş yavaş ve yalnızlıkta yiyen, kemiren yaralar.

Kimseye anlatılamaz bu dertler, çünkü herkes bunlara nadir ve acayip şeyler gözüyle bakarlar. Biri çıkar da bunları söyler ya da yazarsa, insanlar, yürürlükteki inançlara ve kendi akıllarına göre hem saygılı hem de alaycı bir gülüşle dinlerler bunları. Çünkü henüz çaresi de devası da yok bu dertlerin. **Tek: ilâç şarap yardımıyla unutmaktır**; **afyonun ve uyuşturucu maddelerin sağladığı sahte uykudur**. Ama ne yazık ki bu tür devaların da etkileri geçicidir, acıyı kesecekleri yerde çok geçmeden daha da şiddetlendirirler.

Acaba bir gün bu metafizik olguların, ruhtaki bu kendinden geçme halinde ve uykuyla uyanıklık arasında beliren gölgeler yansımasının sırrı anlaşılacak mı?

Ama ben onlardan bir tanesini anlatmakla yetineceğim, başımdan geçti bu ve beni öyle sarstı ki asla unutamam. Ömrüm oldukça, ezelden ebede, insan kavrayışının ötesindeki o dünyaya ulaşacağım âna kadar, onun o uğursuz izleri hayatıma hep zehir akıtacak. «Zehir» diye

yazdım ya, onun damgasını her zaman bağrımda taşıdığımı, taşıyacağımı söylemek istiyorum.

Çalışacağım yazmaya, aklımda kalanları, olaylar zincirinden zihnimde kalanları yazmaya. Belki genel bir sonuca varırım, hayır, fakat içim rahat eder, inanabilirim kendim. — Çünkü benim için hiç önemi yok, inanmış inanmamış başkaları — Lâkin tek korkum, yarın ölebilirim kendimi tanıyamadan, — Hayat tecrübelerimle şu yargıya vardım ki, başkalarıyla benim aramda korkunç bir uçurum var, anladım, elden geldiğince susmam gerek, elden geldiğince düşüncelerimi kendime saklamalıyım. **Ve şimdi yazmaya karar vermişsem, bunun tek nedeni, kendimi gölgeme tanıtmak isteğidir**. Duvardan doğru eğilmiş, yazdıklarımı oburca yutmak, yok etmek isteyen gölgeme. İşte onun için denemek istiyorum. Birbirimizi ola ki daha iyi tanırız. Uzun zamandır başkalarıyla bütün bağlarımı koparmışım, kendimi daha iyi tanımak istiyorum.

Ne boş düşünce! — Olsun, fakat her hakikatten çok azap veriyor bana — Bana benzeyen, görünüşte bendeki ihtiyaçlara, tutkulara, arzulara sahip bu insanlar niçin kırarlar beni? Ancak benimle eğlenmek, bana çatmak için yaratılmış bir avuç gölgeden başka bir şey mi bunlar? Ne hissetsem, ne görsem, neye değer versem hepsi, baştan sona bir vehim değil mi, gerçekten hayli farklı bir kuruntu değil mi?

Fakat ben gölgem için yazıyorum, gaz lambasının duvara yansıttığı gölgem için. Kendimi ona tanıtmalıyım.

Yoksulluk, miskinlik dolu bu aşağılık dünyada ilk kez bir güneş ışını, hayatımı aydınlattı sanmıştım. Ama ne yazık, bu güneş ışını pek de süreksiz bir parıltı oldu, bir meteordu sanki, bana bir kadın, daha çok bir melek kılığında göründü. Işıltısında kısa bir an, bir saniyelik bir zaman için hayatın bütün bedbahtlığını gördüm, azamet ve güzelliğini kavradım. Sonra da bu parıltı, pek de çabuk, karanlığın uçurumuna gömüldü. Hayır, bu süreksiz ışını kendime alıkoyamadım, tutamadım.

Üç aydan beri, hayır, iki ay dört gün var ki onun izini yitirdim, ama büyülü gözlerinin, o gözlerdeki öldürücü parıltının anısı hayatımdan silinmedi; onu nasıl unutabilirim ki, hayatıma öylesine bağlanmış.

Hayır, adını söylemem asla. O ince, esiri, belli belirsiz endamın, iri hayran parlak gözlerin ardında ömrüm azar azar ve acıyla yanadursun, eriyedursun, bu aşağılık dünya ile bir ilişkisi yoktu onun! **Hayır, yeryüzü nesnelerine bulaştıramam, kirletemem adını.**

O yok olunca ben de bir sürüden farksız insanlardan, ahmaklardan, mutlu kişilerden tamamen el etek çektim, unutmak için şaraba ve afyona verdim kendimi. Hayatım odamın dört duvarı içinde geçti ve geçiyor. Baştan sona hayatım dört duvar arasında geçti.

Bütün gün işim gücüm kalemdanlar(1) yapmak, boyamaktı benim. Bütün Vaktimi kalemdan ressamlığı, içki ve afyon dolduruyordu. Kalemdanlar üzerine resimler çiziyordum. Kendimi uyuşturmak ve zamanı öldürmek için bu gülünç işi seçmiştim.

(1) Kalemdan, çokluk tutkallı kâğıt hamurundan yapılan ensiz, uzunca bir kutudur. İçine hokka ve diğer yazı araç ve gereçleri konur. Üstü Iran minyatürleri stilinde bitki motifleri, manzara ve sahnelerle süslenir. Beldeki 'kuşağa çaprazlama sokulur. Okuryazar, aydın olmanın işaretidir,

İyi bir rastlantı, evim şehrin dışındaydı, sessiz sakin bir yer, hayatın gürültüsünden uzak. Çevre tamamen terk edilmiş, yıkıntı yerleri. Ancak hendeğin öbür tarafında basık, toprak kulübeler görülüyor ve şehir başlıyor. **Bilmiyorum bu evi hangi mecnun, hangi sivriakılıı yapmış Nuh nebi zamanında.** Gözlerim kapalıyken bile her köşesi gözümün önünde canlanıyor, omuzlarımda ağırlığını hissediyorum. Benzerini ancak eski kalemdanların üzerine nakkaşların çizdikleri bir ev.

Bana inanılması için bunları bir bir yazmalıyım, bunları, duvardaki gölgeme açıklamalıyım. Evet, bana tek sevinç kalmıştı, çok küçük bir gönül hoşluğu. Odamın dört duvarı içinde kalemdanlar boyamış, üzerlerine resimler yapmış, bütün vaktimi bu gülünç eğlenceye yatırmıştım. Ama o bir çift gözü gördükten, onları gördükten sonra

her işin, her hareketin anlamı, değeri silindi gözümden. Fakat gariptir, inanılır şey değil, bilmiyorum niçin, yaptığım resimlerin konusu oldum, olası hep aynı kaldı. **Hep bir servi çiziyordum. Dibinde ihtiyar, kambur bir adam bağdaş kurmuş oturuyor, bir Hind fakirine benziyordu.** Bir abaya (2) sarınmış, başına bir şal bağlamıştı. Sol elinin işaret parmağını bir hayret ifadesiyle dudaklarına götürmüştü(3). •— Karşısında uzun, siyah entarili bir genç kız hafif eğilmiş, ona bir gündüzsefası (4) uzatıyordu.

(2) Aba : Kaba, kalın şayaktan yapılan yakasız, kolsuz uzun üstlük. Müslüman din ve tarikat adamlarının giysilerinden bîri.

(3} Eski minyatürlerde rastlanır, şaşırmanın klasik ifadesi.

(4) Gündüzsefası : Bir adı da (kahkahaçiçeği. Yalnız gündüzleri çiçek açan çitsarmaşığı. Kısa ömürlü, nazlı narin güzellik sembolü.

Ve bir dere akıyordu ikisinin arasından. —. Ben bu sahneyi daha önce görmüş müydüm, yoksa rüyamda mı almıştım ilhamı? . Bilmiyorum, bildiğim. çizdiğimin hep bu meclis, hep bu konu olduğuydu. Elim kendiliğinden hep bu resmi çiziyordu ve daha garibi şu ki, alıcıları vardı bu rejimlerin. Amcamın aracılığıyla ben bu kalemdanları Hindistan'a gönderiyordum, o bunları satıyor, bana parasını yolluyordu.

O sahne hem yakın, hem uzak bana, tam hatırlamıyorum. Şimdi hatırladığım şu ki, söyledim, anılarımı yazmam gerek. Fakat bu olay çok sonra oldu, konuyla da bir bağlantısı yok. —

Çizmeyi, boyamayı da bıraktım büsbütün. İki ay önceydi, hayır, doğrusu: İki ay ve dört gün önce. Nevruz'un 13. Günü (5). Halk şehir dışına akın etmişti, bense odamın penceresini kapatmış, sakin kafayla kendimi işime vermiş, güneşin batışına kadar çizmiş, boyamıştım. Birden kapı açıldı, amcam geldi — yani gelen adam kendini amcam diye tanıttı. Ben onu hiç görmemiştim. Gençliğinden beri dışarlardaydı amcam. Kaptandı sözde. Benimle iş konuşmaya gelmiştir diye düşündüm, ticaret de yaptığını duymuştum çünkü. Her neyse, ihtiyar ve kambur biriydi amcam, başına bir Hind şalı sarmıştı, sırtında eski ve sarı bir aba. Başını, yüzünü örtüyordu şal.

(5) Nevruz (ney: yeni, rûz : gün) : iran'da yeni yıl, baharın ü'k günüyle başlar (21 mart). Yeni yılın 13. gününde uğursuzluk getirebilecek kötü ruhları 'kovmak için, o gün halk kırlara çıkar. Nevruzda kırlara çıkıp eğlenmek âdeti Türkiye'de de vardır.

Açık yakasından kıllı göğsü görülüyordu. Şalın kıvamlarından seyrek sakalının kılları, tek tek sayılabilirdi. Gözleri kızarıktı ve yarık dudaklıydı amcam. Uzak ve gülünç bir benzerliği vardı benimle, bir dev aynasında benim portremdi sanki. Ben babamı da hep böyle düşünmüştüm.

İçeri girer girmez, odanın bir köşesine çöküp oturmuştu amcam. Bir şeyler ikram edip onu güzelce ağırlamak istedim. Lambayı yaktım, yandaki küçük, karanlık odaya gittim, her tarafı aradım, ona uygun bir şey, ne çıkarabilirdim? Gerçi evde hiç bir şey kalmadığım biliyordum, ne afyon vardı artık, ne de içki. — Birden sanki içime

doğdu, gözlerim duvardaki rafa gitti. Bir şişe eski şarap vardı, onu gördüm. — Güya ben doğdum diye, ta o zaman yapmış, saklamışlardı (6), duvardaki rafta duruyordu, hiç dokunmamıştım, evde böyle bir şey olduğunu tamamen unutmuştum hatta, Rafa erişmek için oradaki bir tabureye çıktım. Şişeyi almıştım ki, duvardaki pencereden gördüm: Evin arkasındaki kırda, bir servi dibinde kambur bir ihtiyar oturuyordu. Karşısında bir genç kız, hayır bir cennet meleği ona doğru eğilmişti; sağ eliyle mavi bir gündüz sefası uzatıyordu ona, ve ihtiyar, sol elinin işaret parmağını ağzına götürmüş, tırnağını ısırıyordu.. Kız sahiden oradaydı, karşımda orada duruyor, fakat çevresine bakmıyordu hiç.

(6) Milâttan önce 7. yüzyılda yaşamış din kurucusu Zerdüşt' ten kalma bir geleneğe uyularak, bir çocuk doğduğunda şarap yapılır, bu şarabın bir şişesi de içilmez, saklanır.

Bakıyor ama görmüyordu. Ağız kenarlarında iradesiz, esrik bir gülümseme donmuş kalmıştı. Olmayan, kayıp bir kimseyi düşünüyor gibiydi. Kızın büyüleyen, iri gözlerini gördüm, insana acı sitemler veriyordu bu gözler. Acılıydı; hayret, tehdit ve vaitler vardı bu gözlerde; gördüm. Hayatımın kıvılcımı, bu ışıltılı esrarlı gözlerin derinlerinde kaybolup gitmişti. Bu çekici ayna, bütün benliğimi, insan düşüncesinin kavrama gücünden âciz kaldığı bölgelere almış götürmüştü.

Türkmenlerinki gibi dar çekik bu gözler, olağanüstü ve mestedici parıltıyla canlı, hem ürkütücü, hem çekiciydiler. Hiç kimsenin göremeyeceği korkulu manzara ve sırları seyreder gibiydiler. **Çıkık yanaklar, yüksek alın, ince ve bitişik kaşlar, dolgun hafif aralık dudaklar, o dudaklar ki uzun ve tutkulu bir öpüşle yeni öpülmüş, ama susuzlukları giderilememiştir**. Siyah saçları çözük dağınık, solgun yüzüne dökülüyor, birkaç zülüf şakaklarında kıvrılıyordu. Uzuvlarının letafeti, hareketlerindeki esiri özentisizlik, hepsi, onun uçacak gibi, kırılacak gibi olduğunu gösteriyordu. Hind tapınaklarında bir rakkasenin hareketleri ancak böyle ahenkli olabilirdi. .

Donuk hali ve hüzün veren sevinci hissettiriyordu ki, rasgele bir varlık değildir bu. Güzelliği de olağan değil; afyon içildikten sonraki düşlerden, öyle görüntülerden biriydi bence. Ruhumda adamotunun yarattığı aşk hararetini yaratmıştı. Narin nazik endamı; omuzlarının, kollarının, göğüslerinin ince çizgileri, sırtından bacaklarına kadar, sanki oynaşının kucağından yeni kurtulmuştu; erkeğinin koynundan ayırdıkları bir dişi adamotunu(7) andırıyordu.

(7) Adamotu (veya : Abdüs'selam otu) görünüşüyle bir İnsanı andırır, etli kökleri iki çataldır, bu kökler birbirlerine sarılmış bir erkekle bir kadına da benzerler. Bu görünümü dolayısıyla, çiçekleri kök saplarında toplanmış bu bitki, yüzyıllar boyu 'büyücülüklere de malzeme ve konu olmuştur.

Kıvrımlı, siyah entarisi bedenine yapışmış, hatlarını meydana çıkarmıştı. Ben baktığım sırada o, kendisini ihtiyardan ayıran dereden atlayacaktı her halde. Denedi, ama başaramadı. Bir gülmedir tutturdu ihtiyar. Tüyleri diken diken eden kuru, felâket bir gülüştü bu. Yüz ifadesi hiç değişmeksizin katı, sinir alaycı bir gülüşle gülüyordu adam. Sanki bir gülüşün yankısıydı bu; oyuk boş bir içerden geliyordu.

Elimde şişe, tabureden yere atladım, bilmiyordum niçin titriyordum, korkunç ve keyifli bir ürpermeydi bu. Hem tatlı, hem korkulu bir rüyadan apartopar uyanmıştım sanki.

— Şişeyi yere bıraktım, ellerimi yüzüme kapadım. Kaç dakika, kaç saat geçti, bilmiyorum.

Kendime gelince şişeyi aldım, odaya döndüm. Amcam gitmişti, kapıyı bir ölü ağzı gibi açık bırakmıştı.— Fakat ihtiyarın gülüşü, kulaklarımda çınlıyordu hâlâ.

Karanlık basmıştı. Yağ lambası is yapıyordu. Duyduğum keyifli titreyiş ve korkunun etkisindeydim henüz. — Benliğim o anda değişmeye başlamıştı. Ruhumu etkilemesi, insan kavrayışının âciz kaldığı noktalara kadar ulaşması için, bu meleğin bu esiri genç kızın bir bakışı kâfi gelmişti.

Bilincimi yitirmiştim. **Sanki ismini eskiden biliyordum**. Gözlerinin parıltısına, rengine, kokusuna, hareketlerine öylesine âşinâ idim ki, ruhlarımız önceki bir hayatta, cisimsiz maddesiz

bir âlemde karşılaşmış da tek asıldan, tek maddeden oluşmuş, böylece bizim yeniden birleşmemiz adeta kaçınılmaz olmuştu. Ben bu hayatta da onun yanında olmalıydım. Hiç bir zaman el sürmek değildi istediğim; gövdemin görünmez ışınlarının ona değmesi bana yetiyordu. Korkunç macera! İçimde ilk görüşten kalma, âşin bir duygu; Ben onu tanıyorum. İki sevdalı hep aynı hisse kapılmazlar mı, birbirlerine önceden rastladıkları, aralarında esrarlı bağlar olduğu duygusuna kapılmazlar mı? Bu aşağılık dünyada ya onun aşkını isterim, ya da hiç kimsenin! Hem mümkün mü bir başkasının beni etkilemesi? Fakat ihtiyarın o kuru ve rezil gülüşü, o uğursuz gülüş, aramızdaki bağı koparmıştı işte.

Bütün gece bunu düşündüm. Kaç kere gideyim, duvardaki pencereden bakayım istedim, ama ihtiyarın kahkahasını gene işitirim diye korktum. Ertesi günüm de bu düşüncelerle geçti. Onu hiç görmeden nasıl edebilirdim? Daha ertesi gün, binbir korkuyla titreyerek, şişeyi gene eski yerine koymaya karar verdim. Lâkin perdeyi açınca, hayatıma çöken karanlıkla, örtülü gibi siyah, karanlık duvar çıktı karşıma. Duvarda ne pencere vardı ne de bir delik. O dört köşe pencere sımsıkı Örülmüş, kapanmıştı. Olduğu yer duvardan ayır edilemiyordu,, sanki daha önce de pencere falan yoktu duvarda. — Tabureye çıktım, bir çılgın gibi yumrukladım duvarı, kulak verdim, lambayı tuttum üzerine: en ufak bir delik, bir menfez yoktu duvarda. Yumruklarım bir işe yaramamıştı. Bir kurşun külçesiydi sanki duvar.

Vazgeçebilir miydim tamamen? Ama onu tekrar görmek, benim elimde olan bir şey değildi. Azap çeken bir ruh gibi bekliyor, kolluyor, arıyordum, lâkin boşuna! Evin çevresini dolaştım, araştırdım. Bir gün, iki gün değil, belki iki ay dört gün. cinayet yerlerine dönen katiller gibi, döndüm dolandım evimin çevresinde. Etraftaki bütün taşları, bütün kumlan tanıyordum da servi olsun, dere olsun, o gördüğüm kişiler olsun, onlardan bir iz, bir eser bulamıyordum. Geceleri ayışığında diz çökmeler; ağaçlara taşlara aya, âciz zavallı yalvarmalar, her yaratıktan medet ummalar — boşuna! En ufak bir ipucu bile yok. Bütün bunların beyhude olduğunu anlamıştım, çünkü bu yeryüzündeki şeylerle bir bağlantısı olamazdı onun. Örneğin onun o uzun saçlarını yıkadığı su, ancak pek az bulunur, pek az bilinir bir çeşmeden akabilir, tılsımlı bir mağaradan çıkabilirdi. Entarisi bildiğimiz pamuktan dokunmamıştı, o entariyi maddî eller, insan elleri yapmamıştı. Seçkin, üstün bir varlıktı o. Elindeki o gündüzsefası hm bilinen bir çiçek olmadığını anlamıştım. İnanıyordum: Bildiğimiz suyla yıkasa solardı yüzü ye uzun zarif parmakları bildiğimiz bir gündüzsefasını koparsa, porsumuş bir gül gibi solardı parmaklan.

Bütün bunları anlamıştım. Bu genç kız, hayır bu melek, sonsuz bir hayret ve anlatılamaz bir ilham kaynağıydı benim için. Latif ve el sürülemez varlığı, bende bir tapınma duygusu yaratmıştı. Yabancı bir bakışın, herhangi bir insan

bakışının onu sarartıp solduracağına, inanıyordum.

Onu yitirdim yitireli, aramızda bir taş duvar, ıslak bir set, deliksiz penceresiz, kurşun gibi bir taş duvar yükseldi yükseleli, hayatımın ebediyen boş ve kayıp bir hayat olduğunu kavramıştım. Gerçi bakışlarımdaki muhabbeti ve onu görmekten doğan derin hazzı karşılıksız bırakmış, amabu onun beni görmeyişinden olmuştu. Bense onun gözlerine muhtaçtım, bir bakışı yeterdi; felsefenin bütün müşküllerini, teolojinin bütün muammalarını çözmeme yeterdi. Bir bakışı, diğer rumuz ve sırları alırdı benden, açardı.

O günden sonra, içtiğim şarap ve afyon miktarını çoğalttım, ama ne yazık ki ümitsizliğe karşı bu devalar, ne zihnimi uyuşturdu, ne derdimi unutturdu bana. Gün gün, saat saat, dakika dakika önün düşüncesi, onun endamı, onun yüzü, öncekinden daha net canlandı gözümün önünde.

Nasıl unutabilirdim? Gözlerim açık, kapalı; uykuda, uyanık, karşımdaydı o. Odamın duvarındaki pencereden, dışarıya açılan o dört köşe delikten doğru, insanın zihnini; mantığını kaplayan gece gibi, gözümün önündeydi hep.

Rahat, huzur haram olmuştu bana. Nasıl rahat olabilirdim? Gün batarken her gün, sokağa çıkıp dolaşmayı âdet edinmiştim.. Bilmiyorum neden, dereyi serviyi gündüzsefalarını bulmak istiyor, bunda ısrar ediyordum. Afyon gibi alışmıştım bu gezintilere. Görünmez bir kuvvet beni buna zorluyordu sanki. Yol boyunca hep onu, ondan

bende kalan ilk görüntüyü düşünüyor, onu Nevruz'un 13. günü gördüğüm yeri .arıyordum. Orasını bulsaydım, o servinin altına oturabilmeydim, hiç şüphesiz huzura kavuşurdum. Ah ne yazık ki çerçöpten, kızgın kumdan, ölü beygir kemiklerinden ve süprüntüleri koklayan bir köpekten başka, yoktu bir şey. — Acaba ben onu gerçekten görmüş müydüm? Asla! Bir delikten, odamdaki bedbaht bir pencereden şöyle gizlice, kaçamak görmüştüm. — **Çöpleri koklayan aç bir köpeğe benziyordum.** Etrafta dolaşan, süprüntüleri koklayan, uzaktan çöpler artıklar getirdiklerini görünce korkup kaçan, saklanan, sonra geri dönüp yeni döküntüler arasından beğendiklerini seçen bir köpek gibiydim. Fakat o pencere kapatılmıştı ve o, benim için bir demet taze çiçekti âdeta, çöplüğe atılmıştı.

Son defa, her akşamki gibi dolaşmaya çıktığımda hava kapalıydı, yağmur yağıyordu, çevreyi yoğun bir sis kaplamıştı. Renklerin şiddetini, eşyalardaki kenar çizgilerinin şirretliğini hafifleten bu ıslak havada bir ferahlık, bir huzur hissettim. Yağmur, karanlık düşüncelerimi yıkamıştı sanki. — Olmaması gereken şey o gece oldu. İradesiz yürüyordum. Fakat o yalnızlık saatlerinde, ne kadar sürdüğünü unuttuğum o dakikalarda onun o sakin yüzü, her zamankinden daha da ısrarlı, sanki sisler içinden çıkmış, gözlerimin önündeydi hep: Kalemdanlar üstündeki tasvirlere benzeyen o hareketsiz, donuk yüz.

Ben eve dönerken gece bir hayli ilerlemişti ve sis öyle yoğunlaşmıştı ki, ayaklarımı ancak görüyordum. Gene de alışkanlığım ve uyanık kalmış sezgilerimle evimin önüne geldiğimde, siyah giysili birisinin, bir kadın siluetinin kapı önündeki sette oturmakta olduğunu gördüm.

Anahtar deliğini bulmak için bir kibrit yaktım. Fakat bilmem neden, gözüm karaltıdan yana çevrildi: zayıf soluk bir yüzde iri, gölgeli, çekik bir çift göz gördüm. Üzerime dikili bu **”karanlık gözleri tanıyordum ben, daha önce hiç görmemiş de olsam tanırdım.**

Hayır, yapamamıştım, oydu. **Bir rüya gören, rüya gördüğünü bilen, uyanmak isteyip de uyanamayan biri gibi afallamış, kalakaldım.** Kibrit sonuna kadar yandı, parmaklarımı yaktı, birden kendime geldim. Anahtarı çevirdim kilitte, kapı açıldı, kenara çekildim. O, yolu biliyormuş gibi yerinden kalktı, karanlık sofayı geçti, odamın kapısını açtı. Peşinden yürüdüm, ben de girdim odaya. **Yağ lambasını yaktığımda, onun karyolama uzanmış olduğunu gördüm. Yüzü gölgede kalıyordu. Bana bakıyor, sesimi işitiyor, muydu, bakmıyor işitmiyor muydu bilmiyorum.** Ne korkmuş gibi bir hali vardı, ne de karşı koymaya bir meyli. Sanki kendisi farkında olmadan gelmişti buraya.

Hasta mıydı, yolunu mu kaybetmişti? Bir uyurgezer gibi, iradesiz gelmişti. O anda neler duyduğumu kimse tasarlayamaz. Acıya benzer bir şeydi duyduğum, enfes ve anlatılamaz. Hayır,

yanılmamıştım, aynı kadındı, aynı kızdı. Hiç şaşkınlık göstermeden, tek söz söylemeden odama gelmişti. İlk karşılaşmamız böyle olacak diye tasarlamıştım hep. Sanki çok derin bir uykuya gömülmüştüm ve böyle bir rüya görebilmek için de gerçekten derin bir uykuya dalmış olmak gerekirdi ve o uykunun o sessizliği, benim için ebedi bir hayatın işareti gibiydi, çünkü ezelde ve ebediyette konuşma yoktur.,

Benim gözümde bir kadındı o, insanüstü bir yaratık bir yandan da. Yüzü, belleğimdeki bütün öteki yüzleri siliyor, yok ediyordu; büyülemişti beni. Onu seyretmekten titremeye başladım, dizlerimin bağı çözüldü. Birden gözlerinde, onun o sonsuz iri gözlerinde, bir gözyaşı selinde siyah elmaslar gibi yüzen ıslak, ışıl ışıl gözlerinde hayatımın bütün ıstıraplı macerasının kayıp gittiğini gördüm. Gözlerinde, onun o siyah gözlerinde aradığım derin, ebedî geceyi buldum; o; gecenin korkunç, büyülü karanlıklarına daldım; Derinlerdeki benliğimin güçlerini dışarıya çekiyor gibiydi, bu karanlıklar. Ayaklarımın altınca yer sarsılıyordu. Düşsem yıkılsam tarifsiz bir haz olurdu ...bu benim için.

Durmuştu kalbim. Soluk almıyor, soluğumun bir bulut ya da bir duman gibi uçup gitmesinden korkuyordum. Onun o mucizeli suskunluğu, aramıza kristal bir duvar dikmişti. Bu anda, bu saatte, bu ebediyette boğuluyordum. Yorgun gözleri yavaş yavaş kapanıyordu, bakmaya kimselerin dayanamayacağı doğaüstü bir şey görmüştü sanki. Bu gözler, Ölümü görmüş

gibiydiler. Kirkipler bitişiyor, kapanıyordu. Bense boğulmaktan kılpayı kurtulmuş birine benziyordum, can çekişmenin dehşetinden sonra gene su yüzüne çıkmıştım. Titremeye başladım, ateş basmıştı, ondan titriyordum. Alnımdan boşanan teri ceketimin yenine sildim.

Yüzü aynı sükûneti, aynı hareketsizliği sürdürüyor, fakat daha solgun, daha gevşemiş görünüyordu. Yatıyordu hâlâ, sol elinin işaret parmağının tırnağını emiyordu. İnce, siyah entarisinden bacaklarının, kollarının, göğsünün, bütün vücudunun çizgileri seçiliyordu.

Gözleri kapalı olduğundan; onu daha iyi seyredebilmek için üzerine eğildim. Ama yüzünü inceledikçe benden büsbütün uzaklaşır gibiydi. Birden,; kalbindeki sırlardan hiç birini bilmediğimi, aramızda hiç bir bağ bulunmadığını hissettim. Konuşmak istedim, korktum; Hassas kulakları uzak, göksel, tatlı bir musikiye alışıktılar, sesimden nefret edebilirlerdi.

Aklıma geldi, aç ya da susuz olabilirdi, ona bir şeyler getirmeye küçük odaya gittim. Gerçi evde hiçbir şey olmadığını biliyordum, ama içime doğdu sanki, duvarda rafta babamdan kalma bir şişe eski şarap vardı. Tabureye çıktım, şişeyi indirdim. Parmak uçlarıma basa basa karyolaya yaklaştım. Bir çocuk gibi uyuyordu, derin uykulardaydı. Uzun kirpikleri ibrişimler gibi birbirine, kavuşmuştu. Şişenin mantarını çıkardım, kilitli dişleri arasından yavaş yavaş, ağzına bir yudum şarap akıttım.

Ömrümde ilk kez, ansızın içimde bir ferahlık hissettim. Kapalı gözlerini seyrederken, beni kemiren çıban, demirden pençeleriyle etimi didikleyen ifrit sükûnet bulmuştu. Sandalyemi getirdim, karyolanın yanma köydüm, gözlerimi dikmiş, ona bakıyordum. Çocuksu bir yüz, garip bir ifade! Mümkün müydü bu kadının, bu kızın, bu azap meleğinin **(ona ne ad vereceğimi bilmiyordum)** bunca sükûnetine, bunca tabiîliğine rağmen, öyle ikili bir hayatı olsun, mümkün müydü?

Şimdi vücudunun sıcaklığını hissedebiliyor, gür siyah saçlarının nemli kokusunu içime çekiyordum. Bilmem neden, titreyen elimi, artık söz geçiremediğim bu eli kaldırdım ve hep şakaklarına yapışık zülüflerini okşadım. Parmaklarımı gömdüm saçlarına. Soğuktu, nemliydi saçları, soğuk, çok soğuk. Sanki günlerdir ölüydü bu kız, hiç şüphe yok, ölmüştü. Elimi yakasından koynuna soktum,. memelerine kalbine koydum. Bir kıpırtı duyulmuyordu. Bir ayna aldım, ağzına tuttum. Yoktu en ufak bir hayat belirtisi.

Onu kendi tenimin sıcaklığıyla ısıtmak istedim, ona kendi sıcaklığımı verip ölümün soğukluğunu ondan almak istedim. **Ola ki ona kendi ruhumu üflerim diye soyundum, yanına uzandım.** Adamotu kökleri gibi; dişi erkek, bitişiktik birbirimize. Zaten erkeğinden ayrı düşmüş dişi bir adamotunu andırıyordu vücudu ve tıpkı adamotu gibi, yakıcı bir aşkla yanıyordu. Ağzı bir salatalığın içi gibi, buruk ve serinletici. Bütün teni, buz

gibiydi,. damarlarımdaki kan dondu, bu soğukluk ta kalbime işledi. Boşunaydı bütün çabalarım. Karyoladan indim, giyindim. **Hayır, yalan değil, işte odama, yatağıma gelmiş, vücudunu baha teslim etmişti, tenini ve ruhunu, İkisini de bana vermişti**..

Canlıyken, gözleri hayatla doluyken gözlerini düşünmek bir işkence olmuştu bana. Ama şimdi hissiz, hareketsiz, soğuk ve gözleri kapalı gelmiş, kendini bana vermiş, teslim etmişti. Gözleri kapalı!

Oydu bütün: hayatımı zehirlere bulayan. **Hayır, hayatım ta baştan zehirlere bulanmıştı benim**. **Ben başka türlüsünü değil**, **ancak zehirlenmiş bir hayatı yaşayabilirdim**. **Şimdi o, burada, benim odamda gövdesini ve gölgesini bana vermişti**. Bu yeryüzünde yaşayanların dünyasıyla hiç bir bağlantısı olmayan uçucu, sırça, rakik ruhu, kıvrımlı elbisesinden ona işkence eden gövdesinden yavaşça çıkmış, başıboş gölgeler dünyasına gitmiş, sanki benim gölgemi de beraber götürmüştü. Ama gövdesi, hissiz hareketsiz, burada kalmıştı. Yumuşak kasları, sinirleri, damar ve kemikleri çürümeyi bekliyor, yer altındaki kurtlara, farelere lezzetli yiyecekler hazırlıyordu. Ve ben, mihnet ve meskenet dolu bu fakir odada, bir mezarı andıran bu odada, beni saran ve duvarların içine kadar nüfuz eden sonsuz gecenin karanlıklarında, uzun karanlık soğuk sonsuz bir gece geçirmek zorundaydım, bir ölünün yanında, onun ölüsüyle birlikte bir gece ve birden düşündüm ki, dünya

dünya olalı, ben var oldum olalı, soğuk hissiz hareketsiz bir ölü, karanlık odada hep yanımdaydı benim.

Dondu o anda düşüncelerim; içimde acayip bir hayat oluşuyordu. Varlığım çevremdeki bütün varlıklarla, etrafımda kımıldaşan bütün gölgelerle bir bağlantı kurmuştu. Ta derinden, çözülemez bir biçimde dünya ile birleşmiş, varlıkların ve tabiatın ahengine katılmıştım. Benimle tabiatın bütün unsurları arasında, görülmez Sellerle, bir ıstırap akımı başlamıştı. Hiç bir fikir ve hayal, bana gayrıtabiî gelmiyordu. Eski minyatürlerdeki rumuzları kolaylıkla çözebilir, çetin felsefe kitaplarındaki sırlara, biçim ve türlerdeki ezeli aptallıklara erişebilirdim. Çünkü o anda yeryüzünün, gökyüzünün dönüşüne, bitkilerin büyümelerine, canlıların devinimlerine katılmıştım, ortaktım onlara. Geçmiş gelecek, yakın uzak, his hayatımla eş ve ortak olmuşlardı.

Böyle durumlarla da herkes, güçlü bir alışkanlığa, bir tutkuya sığınır: Ayyaş içer, edebiyatçı yazar, yontucu taşı yontar, acısını dindirmek için her biri, en kuvvetli iç güdüsünden medet umar ve gerçek sanatçı, kendi bağrından şaheserler yaratır. **Ama ben, ki zevksiz ve biçare biriyim, kalemdanlar boyayan bir ressam parçası, ben ne yapabilirim?** Hepsi birbirinin kopyası tatsız, ruhsuz resimler boyayan ben, şaheser olacak ne çizebilirdim? Fakat bir coşkuya kaptırmıştım kendimi/ ve içimde kavurucu bir sıcaklık hissediyordum. Bambaşka, bir uyanma ve çağıltı idi bu. Ebediyeti kapanmış bu gözleri kâğıda

geçirmek, kendim için saklamak istiyordum. Bu dürtüye karşı koyamadım, elimde değildi, bu tasarıyı gerçekleştirmemek olmazdı, hele insan bir ölüyle kapalı kalmışsa... Bu düşünce bende bambaşka bir sevinç yarattı.

Sonra is yapan lambayı söndürdüm, iki şamdan getirdim, sağlı sollu başucuna koydum ve yaktım şamdanları. Mumların titrek ışığında yüzü daha sakinleşti, odanın parlak gölgelerinde esrarlı, esiri b.ir hal aldı. Kâğıt ve gerekli şeyler getirdim, yatağına yaklaştım (çünkü artık onundu bu yatak).. Yavaş yavaş, parça parça çürümeye, yok olmaya mahkûm bu yüzün, görünüşte hareketsiz, değişmez görünen bu yüzün, sessiz sakin, baka baka, resmini, yapmak; bu yüzün beni etkilemiş hatlarını seçip kağıda aktarmak istiyordum. Ne kadar muhtasar ve sade olursa olsun bir resim etkili olmalı, canlı olmalıdır. Kalemdanlara hep aynı resmi çiziktiren ben, şimdi, bu düşüncemi eyleme dönüştürmek, hayalimdekileri, yani onun çehresinde beni etkilemiş ayrıntıları canlandırmak zorundaydım. Yüzüne bakmalı, sonra gözlerimi kapayıp o yüzden seçeceğim hatları kâğıda geçirmeliydim. İşkencedeki ruhuma böylece bir deva, bir. af yon bulurdum belki. Yüzündeki hatların ve şekillerin hareketsiz hayatına sığınmıştım.

Cesede bakarak çizim, bir cansız nesne ressamının işiydi tam ve ben öyle bir ressamdım. Fakat gözlerini, kapalı gözlerini bir kez daha görmem gerekir miydi, onlar zihnimde yeterince yer etmemiş iniydiler?

Bilmiyorum. Sabaha kadar birçok taslak çizdim, ama hiç biri gönlümce olmadı. Peş peşe yırttım hepsini ya, işimden usanç duymuyor, ya da vaktin nasıl geçtiğini hissetmiyordum.

Ortalık aydınlanıyor, pencere camlarından odama bulanık bir ışık sızıyordu. Bir taslak üzerinde çalışıyordum, bence hepsinden daha iyi olmuştu bu. Fakat gözleri? O gözleri ki sitemliydiler, sanki bağışlanmaz günahlarımdan ötürü beni kınıyorlardı, o gözleri kâğıda geçiremiyordum. Onların olanca canlılığı, olanca hâtırası, belleğimden silinip gitmişti. Boşunaydı çabalarım, yüzüne ne kadar bakarsam bakayım, onlardaki o hali hatırlayamıyordum. Ansızın, yanaklarının hafifçe kızardığını gördüm, kasap, dükkanındaki etlerin renginde bir kızartı. Canlanıyordu. Gözleri iri iri açıldı, şaşkın şaşırmış bakıyordu. O gözler ki içlerinde hayatın parıltısı toplanmıştı, hastalıklı bir aydınlıkla ışıldıyorlardı, o sitem dolu, yorgun gözleri açıldı, şaşkın şaşkın yüzüme baktı. İlk defadır ki, varlığımın farkına varmış, bana bakmıştı. Gerçi bir an sürdü bu, ama gözlerindeki haleti yakalayıp kâğıda geçirmem için yetti bu bana. Fırçanın ucuyla tesbit ettiğim taslağı da yırtmadım bu kez.

Sonra yerimden kalktım, yavaşça yanına gittim. Meğer ölmemiş, dirildi işte, diye düşünüyor, gövdesine âşkımın can verdiğini sanıyordum. Fakat yanına vardığımda bir ceset kokusu duydum, bir çürüme kokusu. Üzerinde küçük küçük kurtlar kıpırdaşıyor ve mum ışığında iki mayısböceği, gövdesi etrafında

dolanıyordu. **Ölüydü de niçin açılmıştı gözleri?** Bilmiyorum. Acaba rüya mı görmüştüm, yoksa gerçek mi?

İstemem, hiç kimse sormasın bana bunu. Fakat yüzü önemliydi, hayır, gözleri. **Şimdi gözleri elimdeydi benim, gözlerindeki ruhu kâğıda geçirmiştim.** Artık gövdesi ilgilendirmezdi beni, o gövde ki yok olmaya mahkûmdur ve yerin altında kurtların, farelerin yiyeceği olacaktır! Bundan böyle benim iradem altındaydı o, ben ona bağlı değildim artık. Ne zaman istersem gözlerini görebilirdim. Sakınarak, kollayarak aldım resmi, paralarımı koyduğum teneke kutuya yerleştirdim, küçük odaya sakladım kutuyu.

Parmak uçlarına basa basa çekilip gidiyordu gece. Sanki yorgunluk çıkarmıştı, kanaatkardı, bu kadarı yeterdi ona. Uzak, hafif sesler duyuluyordu. Bir göçmen kuş, rüya görüyordu belki, belki bitkiler büyüyordu. Solgun yıldızlar, bulut kümeleri gerisinde kayboluyorlardı. Yüzümde sabahın yumuşak soluğunu hissediyordum ve horoz sesleri yükseldi Uzaktan.

Ben bu ölüyü ne yapacaktım, çürümeye başlamış bu cesedi? Önce odamda gömmeyi düşündüm, sonra (alıp götürmek geldi aklıma; götürüp bir kuyuya,, etrafında mavi gündüzsefaları olan bir kuyuya atmak geldi. Ama bu işi kimse görmeden yapmak, az düşünce, az zahmet, âz ustalık mı isterdi! **Hem sonra, ona yabancı bir göz değsin istemiyordum, her şeyi kendi elimle ve**

yalnızlıkta yapmam gerekiyordu. Olmaz olsun! O ölmüş, ben sağ kalmışım, neye yarar? Ama o, asla, hiçbir zaman, rasgele bir insan, değildi benden başka hiç kimse, görmemeliydi onun ölüsünü! O bana bir başkası tarafından görülmek, yabancı bir bakışla kirletilmek için gelmemiş, soğuk övdesini ve gölgesini bunun için teslim etmemişti.. Derken aklıma geldi: Cesedi parçalar, parçaları bavuluma, şu benim eski bavula koyar, götürür, uzaklara, gözlerden çok uzak bir yere gömerim. .

Bu kez tereddüt etmedim, küçük odadaki kemik saplı bıçağı, aldım, önce büyük bir dikkatle, vücudunu bir örümcek ağı gibi hapsetmiş ince, siyah entariyi, üstündeki tek giysiyi uzunlamasına kestim. Uzamıştı âdeta, gözüme eskisinden daha boylu göründü. Sonra başını kestim, birkaç damla soğuk pıhtılaşmış kan sızdı gırtlağından. Sonra kollarım bacaklarını kestim. Gövdeyi, kol bacakları, düzgün ve tertipli, bavula koydum. Entarisini, o siyah entariyi yüzüne örttüm. Bavulu kapattım, kilitledim, anahtarı cebime soktum. Hepsi bitince rahat bir nefes aldım, kaldırdım bavulu, şöyle bir tarttım, ağırdı taş gibi. Ömrümde hiç bu kadar yorulmamıştım. Hayır, ben bu bavulu tek başıma taşıyamazdım.

Hava yeniden kapanmıştı, hafiften yağmur başlamıştı. Benimle gelecek, bavulu taşıyacak birini bulmak ümidiyle odamdan çıktım. Yakınlarda tek insan yoktu. **Epeyce ilerde sisler içinde kambur bir ihtiyar gördüm, bir servi dibinde oturuyordu.** Geniş bir şalla Örtülü yüzü

görülmüyordu. Yavaşça yanma gittim. Daha ben söze başlamadan kuru, sinir bir kahkaha attı ihtiyar. Tüylerim diken diken oldu:

— Hamal arıyorsan ben varım işte! Ya! dedi ihtiyar, cenaze arabam da var. Ben her gün ölü taşır, Şah Abdü'l Azim'e(8J götürür, gömerim, ya! Tabut da yaparım, ölçüsü ölçüsüne, tam tamına. Şu anda hazırım ben, ya! .

(8) Tahran'ın sekiz kilometre güneydoğulunda, eskiçağ şehrî Rey (latinçesi: Rhageş) kentinin sur kalıntılarına yakın bir yer.. Evliyalardan Abdu'lAzim'İn merkadi oradadır. Civar mezarlıklarda da Tahran'lı birçok ailenin mezarları bulunur.

Kahkahayla güldü ihtiyar, öyle ki omuzları titriyordu. Elimle evimden tarafı gösterdim, fakat konuşmama fırsat vermedi, devam etti ihtiyar:

— Lâzım değil, biliyorum, senin ev, işte, ya!

Yerinden kalktı ihtiyar, bir koşu gittim, odama girdim, bavulu zar zor kapı önüne sürükledim. İki siyah, lagar beygir koşulu, külüstür bir cenaze arabası, kapının önünde duruyordu. Elinde uzun bir kamçı, kambur ihtiyar, arabacı kerevetine tünemiş oturuyordu. Başını çevirip bana bakmadı bile, Bavulu arabaya güçlükle kaldırdım, koydum. Arabanın ortasında bir tabut yeri vardı, bu oyuğa uzandım, başımı da arabanın kenarına dayadım, etrafı görebilirdim böylece. Sonra bavulu göğsüme çektim, sımsıkı tuttum ellerimle.

Kamçı, havada sakladı, beygirler soluyarak yola koyuldular. Burunlarından çıkan nefeslerinin buharı, yağmurlu havada dumandan bir lüle

gibiydi, uzun yumuşak adımlarla ilerliyordu beygirler. Bir hırsızın, kanun gereği, parmakları kesildikten sonra kaynar yağa batırılmış sakat elini andıran sıska bacaklarını yavaşça kaldırıyor, sonra sessizce yere basıyorlardı. Boyunlarında çıngıraklar ıslak havada acayip bir sesle çıngırdıyordu. Açıklanamaz, anlatılamaz bir çeşit huzurla sarılmış, cenaze arabasının sarsıntılarını bile duymaz olmuştum. Yalnız göğsümde bavulun ağırlığını hissediyordum.

. . Cesedinin, gövdesinin ağırlığını ben sanki her zaman göğsümde hissetmiş gibiydim. Yolun çevresini yoğun sis kaplamıştı, cenaze arabası tepeleri, düzlükleri, dere yataklarını acayip bir sürat ve rahatlıkla geçiyordu. Çevremde ne rüyada, ne uyanık hiç görmediğim bir panorama açılıyor, genişliyordu: Yolun iki yanında çentikli tepeler, acayip bodur ve ilençli ağaçlar; aralarından bakan kül rengi, üç köşe, küp, prizma biçimi evler; evlerde küçük, karanlık, camsız pencereler görüyordum. Bu pencereler hezeyan halinde bir insanın perişan gözlerine benziyorlardı. Duvarlarda ne vardı ki, ta kalbine kadar üşütüyor, ürpertiyordu insanı. Bu evlerde hiçbir zaman hiçbir canlı oturmamıştı âdeta, zay yaratıkları için mi yapılmıştı bu evler?

Arabacı besbelli beni alışılmadık ya da dolambaçlı bir yoldan götürüyordu. Bazı yerlerde yol kenarlarında yalnız kütükler, yamrı yumru ağaçlar görülüyor, arkalarında evler beliriyordu. Kâh basık, kâh yüksek, geometrik, konik biçimlerde yada koni kesiği evler. Dar ve eğri

pencerelerinden mavi gündüz sefaları dışarı taşıyor, kapı ve duvarlara tırmanıyordu. Ansızın koyu bir sis ardında kayboldu bu görüntü. Yağmur yüklü ağır bulutlar tepelerin arasına çöktüler. Havada savrulan tozlar, gibi ince bir yağmur serpiştirmeye başladı. Uzun bir yolculuktan sonra cenaze arabası çıplak bir dağ eteğinde durdu. Bavulu göğsümden kaydırdım, ayağa kalktım.

Issız, asude, hoş bir yerdi yamaç. Daha önce görmemiştim, ama aşinalığım vardı sanki, bildiğim bir yer gibime geldi. Öbek öbek, mavi kokusuz gündüzsefalarıyla örtülüydü toprak. İçimde öyle bir duygu: şimdiye dek bu yöreye ayak basan olmamıştı. Bavulu yere indirdim, yaşlı arabacı yüzünü çevirdi:

— Şah Abdu'lAzim'e çok yakın burası! dedi. Senin için buradan daha iyi bir yer bulunmaz. Ya!

Elimi cebime soktum, ona vermeye para aradım.

Yalnız iki kran'la bir abbasi (9) vardı.

(9) Kran : Eski İran parası. Gümüş sikke bir kran, bin dinar, yani yirmi şâhî'dir. Dört şâhî'nin karşılığı bir abbasî'dir. ki bir Alman mark'nın yüzde birinden (bir. pfennig) biraz fazladır.

Adam kuru, sinir bir gülüşle güldü:

— Tamam, tamam Üzme kendini! Sonra alırım. Evini biliyorum. Ya! Yok mu bana yaptıracak başka işin? Mezar kazmak da gelir elimden, yal Utanma, utanma! Hadi iş başına! Hemen surda dere kenarında, servinin yanma

kazarım bavulun için bir mezar, çeker giderim ben!

Ummadığım bir çeviklikle, kerevetten yere atladı ihtiyar. Bavulu aldım, kurumuş bir dere yatağı kenarındaki ağacın yanına gittik.

— Burası iyi! dedi.

Gelirken kazma, kürek de getirmişti, cevabımı beklemeden kazmaya başladı. Bavulu yere bıraktım, uyuşuk cansız duruyordum. Kambur ihtiyar işinin eri biri gibi becerikli çalışıyordu. Toprağı kazarken bir şey buldu, sırlı bir testiydi galiba, pis mendiline sardı. Nihayet doğruldu gene:

— İşte çukur, ya! Tam tamına bavul büyüklüğünde, ya!

Ücretini vermeye cebimde para aradım. İki kran, bir de Abbasi'den başka param yoktu. İhtiyar kuru, sinir bir gülüşle güldü:

—Tamam, tamam! İstemez. Ben senin evini biliyorum. Yal Hem işte karşılığı: Bir testi buldum, bir Rhages testisi, eski Rey (10) yani. Ya!

(10) İran'ın en ünlü kentlerinden biri. 13, yüzyılda Moğol istilâsında tahrip edildi. Yapılan 'kazılar orada çok gelişmiş bir çinicilik sanatının 'bulunduğunu gösterdi. «Dünyanın gelini» denirdi Rey kentine.

Gülüyor, çarpık omuzları titriyordu. Kirli mendiline sardığı testiyi koltuğuna sıkıştırdı, cenaze arabasına gitti, şaşırtıcı bir çeviklikle kerevete sıçradı. Havada sakladı kamçı, beygirler soluyarak yola koyuldular. Boyunlarında

çıngırakları ıslak havada acayip bir sesle çıngırdıyordu. Araba, bir sis yığını gerisinde az az gözden kayboldu.

Yalnız kalır kalmaz rahat bir nefes aldım. Göğsümden ağır bir yük kalkmıştı sanki, tepeden tırnağa tatlı bir huzurla dolmuştum. Çevreme bakındım: Tepelerle, mor sıradağlarla çevrili bir yöredeydim. Tepenin birinde yıkıntılar ve kerpiçten yapılmış eski binalar gördüm ve az Ötede kurumuş bir dere yatağı. Issız, terkedilmiş bir yerdi burası. Bütün kalbimle mutluydum. Yeryüzü uykusundan uyandıklarında, onun o iri gözlerinin, hiç yadırgamayacağı, benimseyeceği bir yerle karşılaşacağını düşündüm. Hem sonra, yaşarken nasıl başkalarının uzağında kalmışsa, şimdi de diğer ölülerin uzağında kalması gerekiyordu.

Bavulu kollayarak kaldırdım, çukura indirdim, tamamı tamamına sığdı çukura. Fakat son defa görmek istedim ölüyü, bavuldaki ölüyü. Çevreme bakındım, hiç bir canlı görülmüyordu. Cebimden anahtarı çıkardım, bavulun kilidini açtım. Fakat siyah entarisinin kenarlarını açıp da sızmış kanlar ve kaynaşan kurtçuklar arasında, onun bana anlamsız şaşkın bakan ve derinliklerinde bütün ömrümün boğulduğu o iri, kederli gözlerini görünce, hemen kapattım bavulu. Üzerine topraklar attım, toprağı çiğnedim, sımsıkı pekiştirdim. Gittim, o kokusuz, mavi gündüzsefalarından topladım, mezarının üzerine diktim. Sonra bütün izleri yok etmek, tanınmasını

imkânsızlaştırmak için de kum çakıl serpiştirdim mezara. Bu işi öyle sağlam yaptım ki, artık neresiydi yeri, ben bile ayırd edemiyordum.

İşimi bitirince üstüme başıma baktım, yırtılmış, toprağa belenmişti elbisem. Üstüme başıma siyah kan pıhtıları yapışmıştı. Etrafımda iki mayıs böceği uçuyor, teminde minik kurtlar kaynaşıyordu. Kan lekelerini te nimde minik kurtlar kaynaşıyordu. Kan lekelerini temizlemek istedim. Yenimi tükrükleyip ovdukça, kan daha çok yayılıyor, daha koyulaşıyordu. Kaplamıştı beni; yapışkan soğukluğunu bütün vücudumda hissediyordum.

Güneş batmak üzereydi, ince bir yağmur yağıyordu. Cenaze arabasının tekerlek izlerini izliyordum, iradesiz, kendiliğinden. Hava kararınca yolumu kaybettim. Gayesiz, düşüncesiz, iradesiz, kat kat kovu karanlıkta yavaş yavaş yürüyordum. Nereye gideceğimi bilmiyordum. Onu yitirmiştim, iri iri gözlerini kan pıhtıları içinde görmüştüm. Zifiri bir gecenin koynunda kımıldayıp duruyordum, ömrümü dalgalarına gömmüş, derin bir geceydi bu. Bu geceyi aydınlatmış o bir çift göz, ebediyen sönmüştü. Bir yere varmışım, varmamışım, benim için ne fark ederdi!'.

Tam bir sessizlik hüküm sürüyordu. Öyle bir duygu: Herkes beni terk etmişti, cansız varlıklara sığmıyordum. Doğa ile aramda bir bağ kurulmuştu, ruhuma inmiş çökmüş derin karanlıkla benim aramda bir bağ. Böyle bir

sessizlik bizim anlayamadığımız bir lisan gibidir. Duyduğum şiddetli keyiften başım dönüyordu, bir bulantı hissediyordum, ve bacaklarımda bir gevşeme. Üzerime sonsuz bir yorgunluk çöktü. Yol kenarındaki kabristanda bir mezar taşma oturdum, başımı avuçlarıma gömdüm. Bu halim çok şaşırtmıştı beni. Birden kuru, sinir bir kahkaha beni gene kendime getirdi. Döndüm, baktım: Yüzü bir şala sarılı bir karaltı, bir adam oturuyordu yanımda. Koltuğumda bir mendile sarılı bir şey vardı. Yüzünü bana çevirdi konuştu adam: .

— Her halde şehre dönüyordun, yolunu kaybettin, ha? Gecenin bu vaktinde bu mezarlıkta işim ne, diye soruyordun mutlaka kendi kendine. Ama korkma! Benim işim ölülerledir, mezar kazarım ben, kötü bir iş mi, ha? Buradaki yolları, kuyuları bütün bilirim. Meselâ bugün bir mezar kazdım, kazarken de şu testiyi buldum. Bir Rhages testisi, eski !Rey yani, ya! Tamam, tamam! İşte sana veriyorum testiyi, benden sana yadigâr! .

Elimi cebime soktum, iki kranla bir abbasi vardı, çıkardım. Kuru, sinir bir gülüşle güldü ihtiyar.

— Asla! Tamam, tamam! Ben seni tanıyor, evini de biliyorum. Hemen surda bir cenaze arabam var benim. Gel, seni evine götüreyim. ya! Sadece iki adım.

Testiyi kucağıma bıraktı, kalktı. Öyle şiddetli gülüyordu ki omuzları sarsılıyordu. Testiyi aldım, kambur ihtiyarın peşinden yürüdüm. Yol

ayrımında kağşak bir cenaze arabası duruyordu. İki sıska, siyah beygir koşulu bir araba. Şaşırtıcı bir çeviklikle, ihtiyar, arabacı kerevetine tırmandı, oturdu. Ben de bindim, tabut boşluğuna uzandım, başımı da arabanın yüksek kenarına dayadım, etrafı görebilirdim böylece. Testiyi göğsüme koydum, elimle de tutuyordum.

Havada sakladı kamçı; beygirler soluyarak yola koyuldular, adımlarını yüksekten ve yumuşak atıyorlardı, yavaşça ve sessiz basıyorlardı yere. Boyunlarındaki çıngıraklar, ıslak havada acayip bir sesle, çıngırdıyordu. Bulutların gerisinden yıldızlar, siyah pıhtı kanlarda beliren parıltılı gözlerin bebekleri gibi, yeryüzünü seyrediyorlardı. Bir tatlı huzur sarmıştı baştan ayağa beni; fakat testi bir ceset gibi göğsüme yükleniyordu. Eğri büğrü dallarıyla eciş bücüş ağaçlar, karanlıkta kaymak ve yere devrilmek korkusundan el ele tutuşmuş gibiydiler. Siyah, boş pencereli ve kesik kopuk geometrik biçimlerde acayip, garip, evler yolun iki yanına dizilmişlerdi. Evlerin duvarlarından ateşböceklerinin bulanık, donuk parıltısı yayılıyordu. Ağaçlar, korkmuş gibi, Öbek öbek, sıra sıra geçiyor, sanki birbirlerinden kaçmak istiyor, fakat gündüzsefalarının saplarına dolanmışlar gibi devriliyorlardı. İçim dışım, bir ceset kokusuyla, çürümüş et kokusuyla dolmuştu. **Sanki bende eskiden beri, hep vardı bu koku, sanki ben ömrüm, boyunca bir kara tabutta uyuyordum hep, ve yüzünü göremediğim**

kambur bir ihtiyar, hayalet gölgeler, sisler içinde beni gezmeye çıkarmıştı.

Cenaze arabası, durdu, testiyi aldım, yere atladım. Kapımın önündeydim. Hemen odama girdim, testiyi masaya bıraktım, paralarımı koyduğum, yandaki küçük odada sakladığım teneke kutuyu çıkardım, ihtiyar arabacıya ücretini vermek için tekrar kapıya gittim. Ama o kaybolmuştu. Ne kendisinden, ne atlarından arabasından iz eser görülmüyordu. Üzgün, odama döndüm, lambayı yaktım, sarılı olduğu mendilden testiyi çıkardım, yenimle tozunu toprağını temizledim. Mor renkli ve saydam, eski bir çini testiydi, mayısböceklerinin kanat kabukları gibi ışıldıyordu. Bir tarafında mavi gündüzsefalarıyla çevrili badem biçimi bir tarla vardı ve tarlanın ortasında...

Badem biçimi tarlanın ortasında onun yüzü. **Gözleri iri iri ve siyah, bir kadın**. Gözleri bildiğimiz insan gözlerinden daha iri ve ne olduğunu bilmediğim, bağışlanmaz günahlarım için sitem dolu gözler. Ürküten, büyüleyen gözler, keder ve hayret dolu gözler, hem tehdit hem vâdeden gözler. Hem çekiyor, hem itiyor,, uzaklaştırıyorlardı. İnsanı mest eden, doğaüstü bir ışık saçıyordu bu gözler. Çıkıktı yanakları, alnı yüksek, ince kaşları bitişik, dudakları dolgun ve yarı aralık, ve dağınık saçlarından bir zülüf şakaklarına yapışık.

Dün gece yaptığım portreyi kutudan çıkardım, testidekiyle karşılaştırdım. **En**

küçük bir fark yoktu, biri ötekinin aynıydı âdeta. Aynı şeydi ikisi de, aynı elden, biçare bir kalemdan ressamının elinden çıkmıştılar. O testi ressamının ruhuydu belki; ben çizerken gelmiş, tenime girmiş, elimden tutmuş, bana da çizdirmişti; İmkânsızdı iki resmi birbirinden ayırmak. Yalnız, benimki kâğıda yapılmış,, testidekiyse eski, saydam bir çiniye işlenmişti. Bu madde, portreye acayip bir canlılık veriyor, gözlerine sert bir parıltı ekliyordu. Hayır, inanılır şey değildi. Aynı iri, bilinçsiz, dalgın gözler, aynı ifade, hem saf masum, hem soğuk umursamaz. Kimse kavrayamaz neler hissettiğimi. Kendimden; kaçmak, istiyordum. Böyle bir rastlantı mümkün müydü? Hayatımın olanca betbahtlığı tekrar gözümün önüne geldi. Birisinin gözleri yetmez miydi? Şimdi iki olmuşlardı beni seyredenler, ondaki o gözlerle, aynı gözlerle! Hayır, asla tahammül edilemezdi. O gözler orada ö dağın eteğinde, servinin dibinde, kurumuş derenin kenarında gömülmüştüler. Mavi gündüzsefaları altında; pıhtı kan, börtü böcek ve çevresinde dolanan canlılar, sürüngenlerle gömülü o gözler; oyuklarına çok geçmeden otların bitkilerin kök salıp içlerindeki sıvıları emecekleri o gözler, şimdi güçlü, taşkın bir dirilikle bana bakıyorlardı.

Böylesine bir talihsizliğe ve nefrete uğrayacağım aklıma mı gelirdi? İçimde suçluluk duygusuna benzer bir şeyler yanı sıra sebepsiz, garip bir ferahlık da hissediyordum, **çünkü çok eskiden bir dert ortağım varmış, anlıyordum**. **O eski**

ressam, belki, bin yıl önce, acıda çilede benim derttaşım değil miydi? Benim geçtiğim, ruh hallerinden geçmemiş miydi? Ben ki şimdiye kadar kendimi yaratıkların en mutsuzu görüyordum, şimdi şimdi anlamaya başlamıştım: İnsanların, kemikleri çoktan. çürümüşken, hücreleri belki mavi gündüzsefalarına karışmış yaşamaya devam ettikleri zamanlarda, şimdi şimdi anlamaya başlamıştım, **insanların henüz tepelerde kerpiç kulübelerde oturdukları zamanlarda,, aralarında feleğin hışmına uğramış bir ressam yaşamıştı**; lanetlenmiş bir ressam, herhangi, benim gibi, mutsuz bir kalemdan ressamı belki. Şimdi biliyordum, o ressam da bir tutkuyla yanıp tutuşmuş, bir çift iri, siyah göz için, o da tıpkı benim gibi kendini yemiş, bitirmişti. Teselli bulmam için,, bunu bilmek yetti bana.

Sonunda, kendi yaptığım resmi testinin yanına koydum, sonra gidip mangalımı yaktım, kömürler kor dökünce mangalı iki resmin önüne yerleştirdim. Bir iki nefes çektim afyonumdan. Sonsuz bir mutluluk içinde, gözlerimi her iki resme diktim, düşüncelerimi toplamak istiyordum. Bunu da bana ancak afyonun soylu dumanı sağlayabilir, zihnimi yalnız o dinlendirebilirdi.

Ne kalmışsa içtim, afyonun hepsini ve onun, gözlerimin önündeki bütün müşkülleri, perdeleri gidermesini; geçmişin yadigârı kasvetli, yığılmış anıları dağıtmasını bekledim. Beklediğim oldu. daha da fazlası oldu: Az sonra zihnim duruldu,

açıldı, büyülü bir berraklığa kavuştu. Yarı uyku, yan kendimden geçmişlik arası bir ruh durumundaydım şimdi.

Göğsümden bir yük kalkmıştı sanki, benim için ağırlık kanunu diye bir şey kalmamıştı. Genişlemiş, incelmiş, yücelmiş hayallerimin peşinde serazat uçuyordum âdeta. Tepeden tırnağa tarifsiz, derin bir keyif içindeydim, gövdemin ağırlığından kurtulmuştum, bütün varlığım bitkisel hayatın o hafif ve duyarlıksız ülkesine yönelmişti. O issiz fakat büyüleyici ve tatlı şekil ve renklerle dolu bir âleme yönelmişti. Hayallerim dağılıyor, çözülüyor o renklerde, o şekillerde eriyordu. Esîrî okşayışlarla dolu dalgalarda yüzüyordum. Kalbimin sesini duyuyor, damarlarımdaki nabzı hissediyordum. Derin bir anlam ve sonsuz bir keyif vardı bu halimde.

Kendimi bütün ruhumla unutmanın uykusuna bırakmak istiyordum. Unutmam mümkün olsaydı, unutmak sürekli olsaydı, gözlerim kapansaydı da azar azar uykunun ötesine, mutlak hiçliğe gömülebilseydim, varlığımı artık hissedemez olacağım noktaya varsaydım bir mürekkep damlasında, bir musiki ahenginde ya da renkli bir ışında erir giderdim ve sonunda dalgalar ve şekiller öyle büyürlerdi ki, hissedilmeksizin içinde silinir, yok olurlardı. O zaman dileğime kavuşurdum.

Gitgide bir kesiklik, bir uyuşukluk sardı beni. Gövdemden sanki hoş bir yorgunluk ya da latif dalgalar yayılıyordu etrafa. . Sonra hayatımın

geri geri gittiğini hissettim. Çocukluğumun geçmiş, unutulmuş, arınmış olaylarını görüyordum. Görmekle de kalmıyor, yeniden yaşıyor, duyuyordum onları. Her dakika daha küçük, daha çocuk oluyordum. Ansızın dağıldı, karardı hayallerim. Bütün varlığım derin, karanlık bir kuyuda, ta aşağıda, ince bir çengele asılı kaldı sanki. Derken çengelden kurtuldum, aşağı yuvarlanıyor, hiçbir engelle karşılaşmaksızın uzaklaşıyordum. Sonsuz gecenin bağrında dipsiz bir uçurumdu bu. Sonra gözlerimin önüne ard arda o yok olmuş kaldırılmış perdeler indirildi. Bir an her şeyi tamamen unuttum. Birdenbire kendime geldiğimde... gene küçük odadaydım, garip bir durumda, bana hem garip, hem de tabii görünen bir hal içinde.

Uyandığım yenidünyada çevreyi, durumları yakından tanıyor, kendimi onda, eski hayatımı oluşturan çevredekinden daha rahat hissediyordum. Bu benim asıl hayatımın bir yansımasıydı sanki. Bir başka dünya idi, ama aşinası olduğum için, kendimi hemen gene alışageldiğim eylemler içinde buldum. Ben bir başka, çok eski bir dünyaya doğmuştum, ama bu daha yakın, daha doğaldı bana.

Şafak söküyordu. Duvardaki rafta bir yağ lambası yanıyordu. Odanın bir köşesinde bir karyola duruyordu, fakat ben yatıp uyumamıştım. Her yanım alev alev yanıyordu; Kan lekeleri abamı, şalımı kirletmişti, kanlıydı ellerim. Ateşime, başımın ağrısına rağmen bir heyecan, bir coşku vardı içimde. **Kan izlerini yok etmek**

düşüncesinden, polisin gelip beni yakalayacağı tasavvurundan daha güçlü, bir duyguydu bu. Zaten ne zamandır polisin eline düşmeyi göze almıştım, bekliyordum. Ama yakalanmadan önce, orda rafta duran şişedeki zehirli şarabı bir dikişte boşaltmaya da kararlıydım. Yazmak bir ihtiyaçtı, zorunlu bir görevdi benim için. Uzun süredir bana işkence eden bu devi öldürmek istiyordum, çektiklerimi kâğıda geçirmek istiyordum, bir iki tereddütten sonra lambayı yakınıma koydum ve yazmaya başladım şöylece:

Ben hep, dünyada susmaktan daha iyi bir şey yoktur, Butimar(11) gibi olan insan daha iyi insandır diye düşünürdüm. **Butimar, deniz kıyısına çöker, kanatların açar, oturur tek başına. Ama ben hiç de böyle yapamam şimdi, çünkü olmaması gerekli şey oldu.** Bir saate varmaz, ya da hemen şimdi bir güruh sarhoş polis gelir, yakalar beni. Paçayı kurtarmaya hiç niyetim yok, inkâr zaten imkânsız, kan izlerini yok etsem de imkânsız. Fakat ellerine geçmeden bir kadeh şarap içeceğim, babamdan kalma ve duvardaki rafa koyduğum o şişeden bir kadeh şarap içeceğim.

Bütün hayatımı bir salkım üzüm gibi avucumda sıkmak istiyorum, suyunu, hayır, şarabını damla damla, gölgemin, kurumuş boğazına akıtmak istiyorum, kutsal su gibi (12). Ama önce beni bu oda köşesinde tümörler gibi, kanserler gibi azar azar yemiş bitirmiş dertlerimi kâğıda geçirmek istiyorum, çünkü düşüncelerimi daha iyi bir

düzene koyarım böylece, Yoksa maksadım bir vasiyetname yazmak mı? Hayır! **Çünkü ne malım var kadıya yedirecek, ne dînim var şeytana verecek** (13).

(11) Butimar -bir kuştur, deniz kıyısına çöker, denizin bir gün kuruyacağını düşünür, bu tasa yüzünden de su içmez hiç.

(12) Kutsal Şii-kentlerinden getirilmiş toprak, suda eritilir, hasta ve çaresizlere şifa, deva niyetine içirilir.

(13) «Ne mal dârem ki divan bihored / Ne din dârem ki şeytan ibored» bir atasözü.

Hem sonra daha nesine takılıp kalacağım bu dünyanın? Hayat denen şeyden el çektim, bıraktım, pekâlâ, gitsin elimden! Ben gidince de, adam sen de, kim isterse okusun benim bu kâğıt parçalarını. Ne gelecek umurumda, ne onlar. Yazıyorsam, yazmak ihtiyacı, beni zorluyor da ondan. Mecburum, düşüncelerimi hayalî bir varlığa, gölgeme bildirmek baskısını çok, pek çok hissediyorum. Q uğursuz gölge lamba ışığında duvardan eğiliyor, yazdıklarımı dikkatle okuyor, oburca yutuyor sanki. Bu gölge, besbelli, benden daha iyi anlıyor onları! Fakat ben yalnız gölgemle konuşabilirim. Beni konuşmaya o zorladı, yalnız .o anlar, kavrar şüphesiz... Ben usareyi, hayır, varlığımın buruk şarabını damla damla onun boğazına sıkıp akıtarak, diyeceğim ki ona: «**İşte benim hayatım!**»

Beni dün gören, cılız sağlıksız bir genç adam görmüştü, ama bugün gören saçları ağarmış, gözleri kızarmış, yarık dudaklı, kambur bir ihtiyar görür. Pencereden dışarı bakmaya korkuyorum,

kendimi aynada görmekten korkuyorum. Nereye baksam çoğalmış gölgelerimi görüyorum. Fakat iki büklüm gölgeme hayatımdan bahsedeceksem, bir hikâye anlatmam gerekir. **Ah, ne çok çocukluk, aşk, çiftleşme, evlilik ve ölüm hikâyeleri var, hiç biride gerçek değil! Kıssalar, parlak sözler yordu beni**.

Kendimi bu üzüm salkımı sıkmaya zorlayacağım, ama onda en küçük bir gerçek payı var mıdır, bilmiyorum. Nerdeyim, bilmiyorum: Başımın üstündeki bu gök, üzerinde oturduğum şu bir karış toprak Nişabur'a mı, Belh'e mi, Benares'e (14) mi ait, bilmiyorum. Dayandığım, güvendiğim hiçbir şey yok,

(14) Her üç kent İran'ın kültür merkezleridir. **Belh (ya da: Baktra) Zerdüşt ün ve Kiros un (Keyanîler sülâlesinden efsanevî iran hükümdarı Keyhusrev in) doğum yeri bilinir**. **1223 te Cengiz Han tarafından istilâ ve tahrip edildi**. **Kent kalıntıları bugün Afganistan sınırları İçindedir**. **Nişabur : Doğu Horasan da ve Ömer Havyam ın doğum yeri**.

Birbirine ters düşen öyle çok şey gördüm, birbiriyle çelişen öyle çok şey duydum ki! O görmeler yüzünden gözlerim, eşyanın yüzeyinde, ruhu özü örten o ince ve sert kabukta aşındı. **Artık hiçbir şeye inanmıyorum, hattâ şimdi eşyaların ağırlığından, sabitliğinden, açık seçik gerçeklerden şüphe ediyorum**. Avludaki taş havana parmağımla vursam ve sorsam: sabit misin, muhkem misin?

—Evet! diye cevap verse bilmem inanır mıyım!

Başkalarından ayrılmış, bağımsız bir varlık mıyım? Bilmiyorum. Fakat şimdi aynaya baktım, tanıdım kendimi: Hayır o eski «ben» ölmüştür, çürümüş dağılmıştır, ama işte aramızda hiçbir set, hiçbir engel yok. Hikâyemi anlatmalıyım, ama nerden başlasam? Hayat başta başa kıssadır, hikâyedir, Üzüm salkımını sıkmalı ve şırasını kaşık kaşık, bu ihtiyar gölgenin kurumuş boğazına akıtmalıyım.

Nerden başlamalı?

Çabuk çabuk kafamda kaynaşan düşünceler, hepsi şu dakikanın ürünü; ne günü var, ne saati, ne tarihi. Dünün bir olayı bana, bin yıl Öncesinin bir olayından daha eski, daha önemsiz geliyor.

Canlılar dünyasıyla aramdaki bağlar koptu kopalı, önümde biriken şeyler geçmişin anıları her halde. Geçmiş, gelecek, saat, gün, ay ve yıl hepsi aynı şey. Değişik dönemler, çocukluk; gençlik, ihtiyarlık, benim için boş sözlerden başka bir şey değil bunlar. Bunlar sıradan insanlar için, ayaktakımı için, evet işte aradığım kelime, ayaktakımı için, ki onların hayatları senenin mevsimleri gibi belirli mevsimlere, dönemlere bölünmüştür ve onlar, hayatın ılımlı kesimlerinde güvence altındadırlar. Hayat bana tek ve değişmez bir mevsim oldu hep. Bu hayat bir soğuk bölgede ve sonsuz bir karanlıkta geçti âdeta, öyle ki bağrımda hep aynı alev vardı ve o beni bir mum gibi eritti.

Odamı sınırlayan dört duvar arasında, varlığımı ve düşüncelerimi kuşatan hisarın içinde ömrüm azar

azar eriyor bir mum gibi, hayır, yanlışım var, ömrüm bir oduna benziyor, ocaktan düşen bir oduna öteki odunların ateşinde kavrulmuş, kömürleşmiş, ama ne yanmış, ne de olduğu gibi kalmış bir oduna benziyor. Fakat diğerlerinin dumanından, soluğundan boğulmuş. Odam, bütün diğer odalar gibi, kerpiçten yapılmış, çok çok eski binlerce evin yıkıntıları üzerine. Beyaz sıvalı duvarlarında çepeçevre bir yazı var, türbe duvarlarındaki gibi. Bu odanın en küçük ayrıntıları, beni saatlerce oyalar, köşelerdeki Örümcek ağları meselâ. . Çünkü yataktan çıkmaz oldum olalı bana pek baktıkları yok. Duvardaki ahır mıhı, benim ve karımın salıncağını çekti, ilerde belki başka çocukların da ağırlığını çekecek. Az ötede sıva dökülmüştür, soyulmuş duvar şeritlerinde çok eskiden bu odada kalmış, bulunmuş eşyaların, varlıkların kokusunu duyuyorum. Şimdiye kadar hiçbir cereyan ve rüzgâr bu inatçı, tembel, katı kokuları dağıtamadı: Ter kokusu, eski hastalıkların kokusu; ağız kokuları; ayak, keskin sidik, acımış yağ, çürümüş hasır, kaygana, kızarmış soğan kokuları; ilaç, peynir, çocuk kakası kokuları; boy atan oğlanların odalarındaki kokular, sokaktan yükselen kokular, ölülerin ya da can çekişenlerin kokuları; ki henüz hepsi diri ve tipik özelliklerini korumaktalar. Burada daha başka kokular da yar, nerden gelmiş bunlar, bilinmiyor, ama izleri hâlâ duruyor.

Odamın yanında karanlık, küçük bir oda daha var. Odamda dışarıya, ayaktakımları dünyasına bakan iki pencere. Biri avluya bakıyor, ötekinden sokak

görülüyor, Rey kentine bağlantım var böylece. **Binlerce eğribüğrü sokakları, basık evleri, mektep ve kervansaraylarıyla, «Dünyanın gelini» dedikleri kenttir bu.** Dünyanın en büyük kenti bilinen ve odamın gerisinde nefes alan, yaşayan kent. Köşemde gözlerimi yumdum mu onun o karışık gölgelerini hayal ederim. **Kentin köşklerinden, mescitlerinden, bahçelerinden beni etkileyen, gözümün Önünde canlanan tek şeydir bu gölgeler**.

Dış dünyaya, ayak takımların m dünyasına beni o iki pencere bağlar. Duvarda bir de aynam vardır ki bakar yüzümü seyrederim. Münzevi hayatımda ; bu ayna, benimle hiçbir ilişkisi olmayan ayaktakımlarının dünyasından daha önemlidir.

Kentten görüp gördüğüm, pencereme karşı bir zavallı kasap dükkânıdır ki, her gün iki koyun satar. Ne zaman pencereden baksam bu kasabı görürüm. Sabah erken, iki siyah lagar beygir gelir dükkânın önüne. Derinden, kısık kuru öksürür bu veremli beygirler. Güdük kavruk ayaklan, tırnakları; vahşi bir kanuna uyularak kesilmiş de kızgın yağa batırılmış gibidir. İki yanlarına kesilmiş, yüzülmüş ikişer koyun asılı, gelir beygirler. Kasap yağlı eliyle kınalı sakalım sıvazlar. Zayıf cılız koyunları alıcı gözüyle niceledikten sonra içlerinden ikisini seçer, kuyruklarını şöyle bir tartar eliyle, sonra götürür, dükkânında çengele asar onları. Beygirler soluyarak çeker giderler. Kasap, boğazları kesik kanlı gövdeleri eller, okşar. Mavimtırak kellelerinden dışarı uğramış gözleri cam gibidir, ve

gözkapaklarını kan bürümüştür koyunların. Kasap kemik saplı bir bıçak alır, dikkatle parça parça keser koyunları ve dudaklarında bir gülümseme, müşterilerine satar. İşine de öylesine keyifli verir ki kendini! **Eminim, bundan bir çeşit şehvet duymaktadır.** Bizim mahalleyi mesken seçmiş; sarkık kafası, sönük gözleri, hasretli bakışlarıyla adamın ellerini izleyen sarı köpek de bilir bunu. **Bu kasabın, mesleğinden pek memnun olduğunu bu köpek de bilir!**

Az ilerde bir kemerin altında acayip bir ihtiyar oturur, önünde geniş bir yaygı, Üzerinde bir orak, iki nal, birkaç renkli boncuk bir bıçak, bir fare kapanı, paslanmış bir maşa, bir yazı kaşığı (15), dişleri kırık bir tarak, bir kürek ve kirli bir mendile sarılı çini bir testi. Saatlerce, günlerce, aylarca penceremden bu (16) küçük, süslü, kaşık. Kurumuş mürekkebi sulandırmakta kullanılır.. Toz halindeki mürekkep suda eritilmiş, yön ya da İpek liflere emdirilmiş, yedirilmiştir. Yazıcı, kamış kalemini divit (ya da: kalemdan) daki hokkasına batırarak yazısını yazar adamı seyrettim ben, boynunda kirli bir şal, sırtında deve tüyü bir aba. Açık yakasından göğsünün ağarmış kılları görülür. Gözkapaklan kaylanmıştır, inatçı arsız bir hastalıkla kemirilmiş, yenmiş âdeta. Oturuşu değişmez hiç. Kolunda bir muskası vardır (16), cuma akşamları sararmış dökülmüş dişleri arasından Kur'an mırıldanır(17).

(15) Küçük,süslü ,kaşık.Kurumuş mürekkebi sulandırmakta

kullanılır..Toz halindeki mürekkep suda eritilmiş, yün ya da İpek liflere emdirilmiş, yedîrilmiştir. Yazıcı, kamışkalemini divit(yada :kalemdan)daki hokkasına batırarak yazısını yazar .

(16) Bir İran âdetine göre bu muska kolda taşınır. Üzerlerine sûreler, âyetler ya da tılsırrilar yazılıp katlanmış, dikilmiş kâğıtlardan oluşur. Bu âdet bizde de vardır.

(17) Müslümanlarda tatil günü cuma İdi. Perşembeyi cumaya bağlayan akşam ve cuma günü mümin, ibadetle meşgul olur, Kur an okurdu. Cuma akşamları bizde de ölmüşlerin ruhuna Yasin okunurdu.

Sanırım bu yoldan sağlıyor geçimini; çünkü kimsenin gelip de ondan bir şey satın aldığını görmedim. Kâbuslarımın çoğunda karşıma bu adamın yüzü çıktı, eminim. Bu yumurta biçimi ve usturayla kazınmış kafada, o kafayı saran sarımtırak sarık altında, o basık alın gerisinde gür yabanotları gibi fışkıran ahmakça düşüncel er nelerdir? Önüne serili yaygısı ve ıvır zıvır eşyasıyla hayatı arasında özel bir bağlantı olsa gerek. Kaç kere karar vermişimdir; gideyim, konuşayım ya da bir şey alayım ondan; fakat cesaret edemedim.

Sütannem söylemişti, gençliğinde çömlekçiymiş bu adam, ama bütün yaptıklarından bir bu testi kalmış elinde ve şimdi hurdacılıkla geçiniyormuş.

İşte dış dünya ile bağlantılarım. İç dünyadansa bana bir sütannem, bir de kahpe bir kadın kaldı. Ama benim sütannem onun da sütannesi, ikimizin ortak sütannesi. Aynı aileden değildik karım ve ben, ama sütanne ikimize de süt vermişti. **Aslında karımın annesi, biraz da**

benim annemdi, çünkü ben kendi, annemi, babamı görmedim, bilmedim. Karımın annesi olan o boylu boslu, kır saçlı kadın büyüttü beni. Karımın annesini kendi annem gibi sevdim, onun kızıyla evlenişim de bu sevgi yüzünden oldu.

Annemle babam üzerine bazı şeyler duydum, ama yalnız dadımın anlattıkları doğru görünüyor bana. Dadım bana şunları anlatmıştı; **Babamla amcam ikizmişler, aynı yüz, aynı görünüş, aynı huy, aynı ahlak; hattâ sesleri de o kadar benzermiş ki onları ayırd etmek kolay olmazmış. Manevî bir bağ, bir duygu beraberliği de varmış aralarında, birisi hastalansa öteki de hastâlanırmış, hani derler ya, bir elmanın yarısı o, yarısı bu.**

— Derken ikisi de ticaretle uğraşmaya başlamışlar, yirmi yaşında Hindistan a gitmişler, Rey mallarını orada satmak için, türlü kumaşlar, çiçekli basmalar, pamuklu dokumalar, cübbe, şal, iğne, çanak çömlek, baş yıkamaya killi toprak, kalemdan. Babam. Benares e yerleşmiş, ticaret için öteki kentlere amcamı gönderiyormuş. **Çok geçmemiş, babam bir bayader e (18) âşık olmuş, bir Lingam(19) tapınağında bir rakkaseye yani.** Kızın görevi ilâhın kocaman heykeli Önünde raksetmek ve tapınağın işlerine bakmakmış. Sıcakkanlı bir kız, zeytuni bir teni, limon gibi göğüsleri, iri çekik gözleri, âdeta birbirine bitişik ince kaşları varmış ve kaşlarının arasında kırmızı, yapma bir ben.

(18) Baysder : Hind tapıhaklarında ki rakkase, dansöz.

(19) Lingam : Hind tanrısı Şiva nın, erkek cinsel organı biçimindeki simgesi.

Ben bu rakkaseyi, annemi yani, gözümün önüne getiriyorum: Üzerinde sırma işlemeli, renkli ibrişimden bir sari, yüzü ve göğsü açık; başında diba bir örtü ve sonsuz gece gibi siyah gür saçları ensesinde düğümlü; el ve ayak bileklerinde bilezikler. Burnuna bir altın çiçek takılı, gözleri iri siyah çekik ve arzulu; dişleri pırıl pırıl, yavaş ve ritmik hareketlerle setar(20), dümbelek, tambur, tef.ve boru ahengine uyarak raksediyordu. Başları sarıklı, gövdeleri çıplak adamların çaldığı yumuşak, monoton musiki. Bağrında sihrin tekmil sırlarını; Hind halkının acılarını, şehvetlerini, hurafelerini özetleyen, toplayan, anlamlı musiki. **Uyumlu hareketler ve şehvetli işaretlerle bayader, bir gül yaprağı gibi açılıyordu**, omuzlarını kollarını titretiyor, eğilip bükülüyor, sonra gene toparlanıyordu. **Özel bir anlamı olan ve sözsüz bir dil konuşan bu kıvırışlar,** babamı kim bilir nasıl etkilemişti? Hele bu sahnenin şehvetli karakterine o kadın terinin yaydığı ve yasemin, sandal ağacı ıtırlarıyla karışık o buruk, keskin kokular eklenirse! Bu kokular uzak ağaçların reçine kokusunu hatırlatıyor, uzak gizli duygular uyandırıyordu. İlaç dolaplarının kokusu, Hind den gelen ve çocuk odalarında saklanan devaların kokusu, eski görenekleri sürdüren yerlerin bilinmeyen yağları,

merhemleri. Şüphesiz bu koku, benim kaynatılmış şifalı otlarımın kokusuna benziyordu ve babamdaki bütün o uzak, ölü anıları canlandırmıştı. — **Rakkaseye öyle vurulmuş ki babam, din değiştirmiş, Lingam dinine girmiş. Bir zaman sonra da genç kız gebe kalmış ve tapınaktan atılmış.**

(20) Setar (setare) : Üç telli, ufak bir saz.

Ben doğduktan az sonra amcam Benares e dönmüş. Duyguları ikiz kardeşinin duygularına bağlı sanki, rakkaseye bu kez de çılgıncasına o vurulmuş. Babamla ortak oldukları dış ve iç benzerliklerden de yararlanarak, muradına da çabuk ermiş. Ama annem anlamış ve açığa vurmuş sırrı. Kararı kobra yılanı vermeliymiş, yoksa ikisini de bırakıp gidecekmiş annem. Hangisi sağ kalırsa onun olacakmış annem.

Sonuç şöyle anlaşılacakmış: Babamla amcamı bir kobra ile karanlık bir yere kapatacaklarmış, yılanın ısırdığı bağıracak tabiî, o zaman yılancı kapıyı açacak, ötekini dışarı alacak ve rakkase, bu sağ kalanın karısı olacakmış.

Kardeşiyle zindana kapatılmadan önce babam, son bir defa, raksetmesini istemiş annemden, kutsal tapınak raksını istemiş. Kabul etmiş rakkase, ve yılancının kavalı eşliğinde râksetmiş, odayı bir meşale aydınlatıyormuş, çok uyumlu, çok anlamlı, çok kıvrakmış hareketleri annemin. Kobra gibi kayıp gidiyor, eğilip bükülüyormuş. Raks sona

erince babamla amcamı, kobra ile birlikte özel odaya kapamışlar. Beklenen acıklı feryat yerine bir inilti duyulmuş, korkunç kahkahalar kesmiş bu iniltiyi, sonra çılgınca bir haykırış. Kapıyı açmışlar, amcam çıkmış dışarı. Yüzü bir ihtiyar yüzü, ve saçları... Şiddetli korku, yılanın sürünürken ki hışırtısı, öfkeli tıslayışları, çakmak çakmak gözleri, zehirli dişlerinin, gövdesinin görünümü, uzun boynunun kaşık biçimi küçük bir yumruda sona erişi; minicik kafa., vahşetin şiddetinden amcam, saçları beyaz çıkmış zindandan dışarı. Rakkase, sözünde durmuş, amcamla evlenmiş. En korkuncu şurası ki, kurtulan hangisiydi, babam mı amcam mı, bu hiçbir zaman tam bilinememiş.

Yapılan deneme, sağ kalanın zihnini öyle alt üst etmiş ki zavallı adam bütün hafızasını kaybetmiş, çocuğu yani beni tanımamış. Onun amcam olduğunu da bundan tahmin etmişler..— Bütün bu olaylar içten içe benim kaderimle bağlantılı değil mi? Bu olayla kesin, somut bir ilgim yok mu benim? O korkunç kahkahanın yankısı, o yılan deneyinin vahşeti, her ikisi bende bir iz bırakmadı mı?

O gün bugün ben boşuna ekmek yiyorum, lüzumsuz bigâne bir adamım ancak. — Sonra amcam ya da babam, rakkaseyi ve beni alıp işlerini takibe . Rey e gitmiş ve beni kız kardeşine, yani halama emanet etmiş.

Sütannem anlatmıştı; Annem, ölürken, halama, içine kobra zehiri katılmış bir şişe kırmızı şarap

yermiş ve şişeyi benim için saklamasını rica etmiş. Bir bayader, oğluna bundan daha değerli bir yadigâr bırakabilir mi? Erguvanı şarap, ölüm iksiri, ebedî huzur kaynağı! Mümkündür, annem de hayatım bir salkım üzüm gibi sıktı da bana, babamı öldürmüş o zehir katkılı şarabı bıraktı. Hediyesinin ne değerli olduğunu şimdi anlıyorum.

Acaba annem sağ mıdır? Ben şimdi bu satırları, yazarken o belki uzak bir Hind kentinde bir meydanda, bir meşale aydınlığında, bir kobra tarafından ısırılıyormuş gibi kıvranışlarla raksediyor. Kadınlar, çocuklar ve çıplak adamlar, merakla, çevresinde bir. halka olmuşlardır. Babam ya da amcam, saçları beyaz, sırtı kambur, bir kenara çökmüş, onu seyrediyor ve o zindanı düşünüyor; kızgın yılanın sürünürken çıkardığı hışırtıyı, tıslayışlarını, baş kaldırışını, çakmak çakmak gözlerini, bir kaşığa benzeyen boynunu ve o boyunda, bir gözlüğe benzeyen? Karanlık, kül rengi damgayı düşünüyor.

Hâsılı, ben daha süt çocuğu imişim, dadımın kucağına vermişler beni. Dadım, halamın kızını, yani o kahpeyi de emzirmiş. Halam büyütmüş beni, alnı kır saçlarla kaplı, boylu boslu o kadın büyütmüş. Halamın kızıyla, o kahpeyle aynı evde büyüdüm.

Aklım erince halamı anne bildim, onu öyle sevdim ki, sonradan, sırf ona benziyor diye, kızıyla yani sütkardeşimle evlendim.

Yani mecbur oldum onu almaya. Fakat bu kız, kendini bana bir kere verdi. Bunu hiçbir vakit

unutamam. Anasının ölüm döşeğinde verdi. Gecenin ilerlemiş bir saatiydi, herkes uyumuştu. Ölüye son bir veda için, don gömlek kalkmış, odasına gitmiştim. Baş ucunda iki kâfur mumu yanıyordu, vücuduna şeytan girmesin diye, karnının üzerine bir Kur an koymuşlardı. Yüzündeki örtüyü kaldırdım, o vakur ve çekici haliyle gördüm halamı. Dünyanın bütün ilişkileri, yüzünde toplanmıştı. Öyle bir hal ki, önünde diz çöktüm. Gene de ölüm bana pek olağan ve tabii geliyordu. Ölünün ağız kenarlarında alaycı bir gülümseme vardı. Elini öpüp odadan çıkacaktım ki, başımı çevirip bakınca çok şaşırdım, şimdi karım olan o kahpe içeri girmişti. Ölmüş annesinin gözü önünde, hem de nasıl hırslı, sarıldı yapıştı bana; beni kendine çekti, nasıl da ateşli öptü, öptü beni! Utancımdan yer yarılsaydı da içine girseydim! Ne yapacağımı bilmiyordum. Ölü, dişleri kilitli, bizimle alay eder gibiydi, gülümseyişi anlam değiştirmişti. Elimde olmadan kızı kucakladım, öptüm. Ama o anda bitişik odanın perdesi aralandı, halamın kocası, yani kahpenin babası girdi içeri. Kamburdu, boynuna bir şal sarmıştı.

Kuru, sinir bir kahkaha attı halamın kocası, tüyleri diken diken eden bir kahkaha. Gülmekten omuzları sarsılıyor, fakat bizden yana bakmıyordu. Utancımdan yer yarılsaydı da yerin dibine geçseydim! Gücüm yetseydi, bizi alaycı alaycı seyreden ölüye yaman bir tokat aşkederdim. Ne ayıp, ne iğrenç! Korkup kaçtım odadan. Bu kahpe yüzünden... Belki bu işe

zorlamışlardı onu, mecbur olayım da onunla evleneyim diye.

Sütkardeşi olmama rağmen, ailenin şerefini kurtarmak için, onunla evlenmem gerekiyordu. Çünkü kız, bakire değildi artık; ben bilmiyordum, ben nerden bilebilirdim? Yalnız, ima etmişlerdi bana. Gerdek gecemizde yalnız kaldığımız zaman yalvardım yakardım, razı olmadı, inat etti, soyunmadı, «aybaşılıyım!» dedi, beni yaklaştırmadı yanına, lambayı söndürdü, odanın öbür köşesine gitti, yattı uyudu. Söğüt yaprağı gibi titriyordu, hani sanki kendisini bir canavarla birlikte bir hücreye kapamışlardı. Kimse inanmaz, zaten inanılır gibi değil. Hiç değilse dudaklarından öpsem; ona bile bırakmadı. İkinci gece, ilk geceki gibi, aynı yerde kuru toprakta yattım. Ertesi geceler de öyle, elimden bir şey gelmedi. Hâsılı, uzun süre, odanın bir ucunda kuru toprakta uyudum. Kim inanır? İki ay, hayır, iki ay dört gün, onun uzağında hep yerde uyudum, ona yaklaşmaya cesaret edemeden.

Kızlık çarşafı işini güvercin kanıyla önceden ayarlamıştı(21). Beni daha da maskara edebilmek için, belki de kendisinin ilk sevişme gecesinden sakladığı çarşafta bu. Herkes kutlamıştı beni, göz kırpmışlardı bana; her halde şöyle dediler içlerinden: «Delikanlı kaleye girdi dün gece!» ve ben sineye çektim, şapşallığıma gülerlerdi. Günün birinde hepsini yazmaya ant içtim.

Çok geçmeden sağda solda âşıkları olduğunu anladım. Hiç şüphesiz, daha Hocanın birkaç

Arapça söz mırıldanıp kendisini bana nikahladığı, verdiği dakikadan itibaren beni beğenmemişti, serbest olmak istiyordu. Sonunda bir gece zor kullanmaya karar verdim. Tasarımı gerçekleştirmeye kalkınca şiddetle karşı koydu, elimden kaçmayı, kurtulmayı başardı. O gece onun yatağında yatmaktan başka bir tatmin yolum yoktu. Teninin sıcaklığını, kokusunu emmiş, içmişti yatak. İçinde dilediğim gibi debelendim durdum. Ömrümde ilk kez rahat uyudum. O geceden sonra da odasını ayırdı. .

Akşamları geldiğimde onu evde görmüyordum. Yoksa çekip gitmiş miydi, bilmiyor, bilmek de istemiyordum. Yalnızlığa, ölüme mahkûmdum nasıl olsa. Her fırsatta âşıklarıyla temaslar kurmaya kalktım. Kimse inanmaz bana. Fakat birisinden hoşlandığını öğrenir öğrenmez, adamın peşine düştüm;. Neler yapmadım neler, kendimi aşağıladım, şaklabanlıklar ettim, ahbap oldum adamla, yaltaklandım, ne diller dökmedim!

(21) Gelinin . bakireliğinin kanıtı olarak, gerdek gecesinin sabahı, kanlanmış yatak çarşafını kız ve erkek tarafının yakınlarına göstermek geleneği, bizde de vardı, kırsal bölgelerde bugün de var.

Hem de ne âşıklar! İşkembeci, fakih, ciğerci, müftü, tüccar, feylesof, ki isimler vs_ lakaplar, değişik, ama hepsi de bir sürü fasarya adam. İşte bunları bana tercih etmişti. Kendimi nasıl da küçültüyor, iki paralık ediyordum, kimse inanmayacak, çünkü karımı

elimden kaçırmaktan korkuyor, bu işin yolunu yordamını, kadın tavlama ilmini karımın âşıklarından öğrenmek istiyordum! Ama ancak zavallı bir pezevenktim ben o ahmaklarsa sakalıma gülüyorlardı benim. Hem ben nasıl bu aşağılık adamlar gibi olabilirdim? Şimdi şimdi anlıyorum: **O, bu herifleri yüzsüz, ahmak ve kokuşmuş oldukları için seviyordu**. Onun aşkı pislik ve ölümle aynı şeydi aslında. Ben onunla gerçekten yatmak istiyor muydum? Benim başımı döndüren, dış görünüşü müydü onun, yoksa onda uyandırdığım tiksinti miydi; tavırları, davranışları mı yoksa? **Çocukluğumdan beri annesine olan sevgim mi, yoksa bütün bunlar iç içe tek şey mi?** Hayır, bilmiyorum. Yalnız bildiğim bir şey var ki, bu kadın, bu kahpe, bu cadı, ruhuma hangi zehiri damlatmıştı ki, onsuz olamıyordum, tenimin her zerresi onun her zerresine aşeriyordu. Her zerrem açlığını haykırıyordu. Onunla herkeslerden uzak, kayıp bir adada yalnız kalabilmeye can atıyordum. Odamın duvarları gerisinde soluyan, kıpırdaşan, keyfeden bütün o it kopuk takımım silip süpürecek bir deprem, bir tufan, bir yıldırım özlüyordum. Hepsi giderdi, ben kalırdım onunla.

Fakat kaldık diyelim, o gene bana herhangi bir hayvanı, bir Hind yılanını, bir ejderi yeğ tutmaz mıydı? Onunla bir gece geçirmek, sonra ikili, ölüm, birbirimizin kollarında; işte buydu en büyük muradım.

Kahpe, bana işkence etmekten keyif, lezzet duyuyordu âdeta; beni yiyip bitiren derdim bana

yetmezmiş gibi. — Sonunda, bir iş de göremez, yapamaz oldum, sokağa da çıkmaz oldum. Canlı cenazeydim sanki:

Aramızdaki sırrı kimseler bilmiyordu. Azar azar ölüme gittiğimi gören ihtiyar dadım çıkışıyordu bana. O kahpe yüzünden, herkesin, arkamda fısıldaştıklarını duyuyordum. «Biçare kadın, bu divane kocaya nasıl tahammül ediyor?» — Haklıydılar, ne hallere düştüğümü kim nerden bilecek!

Günden güne zayıflıyordum, aynada bakıyordum kendime: Yanaklarım kızarmıştı, kasap dükkânında asılı etlerin rengiydi bu. Çok ateşim vardı ve gözlerimde baygın sönük acılı bir ifade. Hoşlanıyordum bu yeni halimden. **Gözlerimde Ölümün gölgesini görmüştüm, anlamıştım öleceğim, yok kurtuluş.**

Daha sonra hekim çağrıldı, o rezillerin hekimi, bizim ailenin hekimi, dediğine göre hepimizi o büyütmüş; Başında sarımtırak bir sarık, çenesinde üç tel sakal, geldi. Dedemi kuvvet macunlarıyla gençleştirmiş, beni su tereleriyle semirtmiş, halama da kuvvetlenmesi için saplarıyla birlikte hıyarşembeler yutturmuş olmakla övünüyordu. Geldi, baş ucuma oturdu, nabzıma baktı, dilime baktı, eşek sütü ve arpa suyu salık verdi, günde iki kere de günlük ve zırnıkla tütsülenecektim. Dadıma da bir sürü acayip, garip tertipler, kaynamış şifalı sular, merhemler vermişti: Zofa otu, zeytin yağı,

meyankökü, kâfur, baldırıkara, papatya çiçeği, keten tohumu, çam fıstığı ve diğer süprüntüler.

Durumum kötüleşti. Kırışmış yüzü, kırlaşmış saçlarıyla dadım, ki onun da dadısıydı, odama geliyor,baş ucuma oturuyor, alnıma soğuk tülbentler koyuyor, bana kaynamış bitki suları getiriyordu. Bana kendi çocukluğumdan bahsediyor, karımın çocukluğunu anlatıyordu. Örneğin, karım daha beşikteyken sol elinin tırnaklarını kemirirmiş kanatıncaya kadar. Bazan masallar anlatıyordu. Bu masallar beni kendime getiriyor, bana çocuk ruhumu iade ediyor, o uzak çağın anılarını çağırıyordu. Karım ve ben henüz pek küçüktük, çok iyi hatırlıyorum, iki kişilik geniş salıncağa yatırıldığımızda dadım bize gene bu masalları anlatırdı. O zaman bana inanılmaz görünen bazı kısımlar, şimdi çok olağandı benim için.

Hastalık bende yeni bir dünyanın doğmasına sebep olmuştu. Sağlıklıyken tasarlanamayacak hayaller, renkler ve arzularla dolu bir dünya idi bu. içimde tarifsiz bir keyif ve ıstırapla bu masalları, yaşıyor, kendimi tekrar çocuk hissediyordum. Hattâ şimdi şunları yazarken gene o duygularlayım, o yaşantılar şu âna bağlı, geçmişin malı değil.

Sanki çok eski insanların, bu gibi masalların aracılığıyla sonraki kuşaklara geçmiş, o hareketleri, düşünceleri, arzu ve adetleri; bizim hayatımızın gereklerindendir. Binlerce yıl önce aynı sözler konuşuldu, aynı çiftleşmeler oldu,

aynı çocukluk acıları yaşandı. Acaba bir baştan bir başa hayat, gülünç bir kıssa, inanılmaz ye ahmakça bir masal değil midir? Acaba ben kendi masalımı yazmıyor muyum? Fakat masal, her anlatanın, miras aldığı ruh durumunun sınırları içinde, tasarlayıp da eremediği dilekler için bir çözüm, bir kaçış yolu ancak.

Ah, cahil çocukluk günlerimdeki gibi mışıl mışıl uyumak! Dağdağasız, rahat uyku! — Uyandım ki, yanaklarım kızarmıştı, kasap dükkânında asılı etler gibi. Vücudum alev alev yanıyordu, öksürüyordum, hem de ne derin, korkunç öksürük! Gövdemin hangi gizli oyuklarından çıktığı bilinmeyen ve sabahın köründe kasaba o yüzülmüş koyunları getiren lagar beygirlerinkine benzer bir öksürük.

Çok iyi hatırlıyorum, karanlıktı çok; birkaç dakika, kendimden geçmiş, öylece kaldım. Kendi kendime konuşuyor, uykuyu bekliyordum. Hissediyordum, emindim, tekrar çocuk olmuştum, salıncakta uyumuştum. Birisi vardı hemen yanı başımda; evdekiler çoktan uyumuşlardı. — Şafak söküyordu ve hastalar bilirler, o anda hayat, dünyanın sınırlarından ötelere çekilir gibidir. — Kalbim küt küt atıyordu, ama bir korku duymuyordum; açıktı gözlerim, ama kimseyi görmüyordum; çünkü hayli koyu ve yoğundu karanlık. — Birkaç dakika geçti, nahoş bir düşünce yandı söndü kafamda: «Bu odur belki!» — Aynı anda soğuk bir elin yanan alnıma değdiğini hissettim.

Ürperdim, iki üç kez sordum kendi kendime: «Azrail'in eli olmasın bu?» — Sonra uyumuşum. Sabahleyin uyanınca dadım söyledi: Kızı gelmiş (karım olacak, kahpeden söz ediyordu), baş ucuma gelmiş, başımı dizine koymuş, bir çocuk gibi sallamış beni. — Sözde analık duygusu uyanmış içinde. Keşke o anda Ölseydim ben. Karnında taşıdığı çocuk ölmüş müydü yoksa, acaba doğmuş muydu o çocuk? Bilmiyordum.

Her ân bana mezardan daha dar, daha karanlık olmaya başlamış bu odada vaktimi, karımı beklemekle geçiriyordum, ama o hiç gelmiyordu. Ben bu hallere onun yüzünden düşmemiş miydim? Şaka değil, üç yıl, hayır, iki yıl dört ay oldu; ama nedir günler, nedir aylar? Benim için bir önemi yok onların; mezarda olan için zaman, anlamını kaybeder. İki yıl, dört aydır bu oda, benim hayatımın ve düşüncelerimin mezarı oldu. Bu sesler, bu gürültüler ve bütün diğerlerinin bu hayat belirtileri, bu ayaktakımının hayatı, ki bedence ve ruhça aynı soydandır hepsi, bana pek acayip, pek anlamsız geliyordu. Yatağa düşeli öyle garip ve inanılmaz bir dünyaya uyanmıştım ki, o aşağılıkların dünyasına ihtiyacım, yoktu artık. Benim içimdeki öyle bir dünya idi ki, ondaki bilinmezlikleri bir bir anlamaya kendimi âdeta mecbur hissediyordum.

Geceleri derin, boş bir uykuya gömülmeden az önce, varlığım iki dünyanın sınırında dalgalarda çırpınırken, hülyalara dalıyordum. Bir anda kendiminkinden farklı bir varlığı aşıp geçiyordum. Bir başka hava soluyor, kendimden kaçmak,

kaderimi değiştirmek ister gibi uzaklara gidiyordum. Ancak gözlerimi yumunca gerçek dünyam çıkıyordu karşıma. Bu hayal görüntü, kendi özel hayatını yaşıyordu. Dilediği gibi yok oluyor, yeniden ortaya çıkıyordu. İrademin dışındaydı olanlar. Ama bu da kesin değil. Gözlerimin önünde canlanan sahneler, rüyalardaki görüntüler değildiler, çünkü uyku alıp götürmemiş oluyordu beni henüz. Bu sessizlik, bu huzur içinde o görüntüleri inceliyor, karşılaştırıyordum. Bana öyle geliyordu ki; ben şimdiye kadar kendimi tanımamıştım. Şimdiye kadar tasarladığım haliyle dünya, değerini yitiriyor, geçersizleşiyordu; gecenindi söz; dünyanın yerine gecenin karanlığı hüküm sürüyordu (bana öğretmemişlerdi geceye bakmayı, geceyi sevmeyi).

Bu anlarda kollarıma söz geçirebilir miydim, bilmiyorum. Öyle sanıyordum ki elim, kendi haline bıraksam, bilinmez bir dürtü etkisinde, kendiliğinden kımıldamaya başlar. Gövdemi sürekli denetlemesem, iradesizce bütün dikkatimi ona yöneltmesem, beklemediğim bazı hareketlere kalkışabilirdi. Uzun zamandır bende, diri diri dağılmakta, parçalanmakta olduğum duygusu belirmişti. Yalnız cismim değil, ruhum da, aralarında bir uyuşma olmaksızın, kalbimle sürekli zıt gidiyorlardı. Garip bir dağılma ve bölünmeden geçiyordum sürekli. Bazan bir şey düşünüyor, buna kendim de inanmıyordum. Bazan içimde kendime karşı bir acıma duygusu beliriyor, ama aklım ayıplıyordu beni. Birisiyle konuşsam, bir

şey yapsam, türlü konularda söze karışsam gönlüm başka yerde oluyordu, aklım başka yerde, ve ayıplıyordum kendimi. Dağılan, çözülen bir kitleydim ben. Sanki ben hep böyleydim, böyle de kalacağım: acayip, biçimsiz bir karışım…

Dayanılmaz bir şeydi bu: Gördüğüm; aralarında yaşadığım insanların uzağındaydım ya, bir dış benzerlik, hem uzak, hem de çok yakın bir benzerlik, beni gene de onlara bağlıyor, ancak hayatın ortak ihtiyaçları, duyduğum şaşkınlığı azaltıyordu. Ama hepsinden çok gücüme giden şu benzerlikti ki, karım, olacak kahpeden benim gibi onlar da hoşlanıyor, ama karım beni bırakıp onlara koşuyordu. Bizlerden birinde bir şeyler eksikti besbelli.

Adını «kahpe» koydum, çünkü hiçbir isim bundan daha uygun düşmez ona. «Karım» demek istemiyorum; çünkü karı koca olmadık biz, kendimi yalanlamış olurum. Ben ezelden beri kahpe demiştim ona; bu ismin benim için apayrı bir çekiciliği var. Ben onunla evlendimse, önce o bana geldi de ondan. Hem de hileli, fesatlı bir gelişti bu. Hayır, hiçbir meyli yoktu bana. Onun zaten bir kimseye yakınlık duyması, bağlanması mümkün müydü? Hırslı bir kadın, ki bir erkek şehvet için, bir erkek gönül eğlendirmek için, bir erkek de işkence etmek için gerekli ona. Hattâ sanmam ki bu üçlemeyle de yetinsin! Ama beni kesinlikle, işkence etmek için seçti. Eh, daha da iyisini bulamazdı hani. Ama ben onunla annesine benzediği için evlendim, bana da benziyor az çok, diye evlendim. Ama şimdi

sevmekle de kalmadım, belki vücudumun her zerresi onu istiyordu. Hele gövdemin ortası. Çünkü gerçek duygularımı aşk gibi, alâka gibi, ilahiyat gibi mevhum örtülerin arkasına saklamak istemiyorum, edebiyat oyunları tat vermiyor bana. Sanıyordum ki, peygamberlerin başları etrafına çizdikleri hâleler gibi bir hâle veya ışık çemberi, gövdemin ortasında çepeçevre titreşimler yapmaktadır, bir çember de onun gövdesinin ortasındadır ve benim sağlıksız, hasta ışık çemberim, onunkini istiyor, var gücüyle onu kendine çekiyordu.

Biraz düzelince çekip gitmeye karar verdim.. **Gideyim**, **kaybolayım dedim**, **öleceğini anlayan uyuz bir köpek gibi**, **Öleceğine yakın bir yerlere saklanan kuşlar gibi**. — Sabah erkenden kalktım, giyindim rafta iki çörek vardı, onları aldım, kimseye duyurmadan evden çıktım. **Tutsağı olduğum sefaletten kaçıyordum**. **Sokaklarda belli bir amacım olmaksızın, rasgele yürüyor**; **para ye şehvet peşinde koşan, o tamahkâr suratlı ayaktakımı arasından rahat, umursamaz geçiyordum**. **Onları görmeye ihtiyacım yoktu, biri ötekinin kopyasıydı**. **Hepsi bir ağız, ağza asılı bir avuç bağırsaktan oluşuyor, cinsel organlarında bitiyorlardı**.

Birden, kendimi çevikleşmiş, hafiflemiş hissettim. Bacak kaslarım tasavvur edemeyeceğim kadar sert, çabuk çalışıyordu. Varlığın bütün Dağlarından kurtulmuştum. Omuzlarımı kaldırıyor, dik tutuyordum.

Çocukluktan kalma bir alışkanlıktı bu; ferimden bir yükü, bir sorumluluğu atınca hep aynı hareketi yapardım.

Güneş yükselmişti, yakıp kavuruyordu. Issız sokaklara sapmıştım. Yol üstü acayip, garip geometrik şekillerde,, kübik, prizma biçimi, koni kesiği, kül rengi evler görülüyordu. Basık, karanlık pencereli evler. Harap, sahipsiz, eğreti pencereler. Bu evlerde hiçbir zaman hiçbir canlı varlık oturmamıştı sanki.

Güneş, duvar gölgelerinin kenarlarından bir kısmını altın bir ustura gibi kesip alıyordu. Eski, ağarmış duvarlar arasında sokaklar uzuyordu. Sessiz, dilsizdi her şey. Sanki bütün unsurlar, yakıcı havadaki kutsal huzur kanununa,, sessizliğin kanununa saygılıydılar. Her yerde gizli sırlar olduğu seziliyordu, öyle ki ciğerlerim solumaya cesaret edemez olmuşlardı.

Ansızın farkına vardım: kent kapısından çıkmıştım. Hırslı binlerce dudağıyla güneş, tenimdeki terleri emiyordu. Kırlardaki çalılar parlak günışığında safran sarısına boyanmışlardı. Gökyüzü derinliklerinden güneş, sıtmalı bir göz gibi, suskun cansız topraklara ışınlarını boşaltıyordu. Buranın toprağında, bitkilerinde bambaşka bir koku vardı ve öyle güçlüydü ki bu, kokladıkça çocukluğumun bazı dakikalarını hatırlıyordum. O çağın yalnız davranışlarını, sözlerini değil, belki bir an bütün o dönemi ta içimde hissettim, sanki daha dünmüş gibi. Kayıp bir dünyaya yeniden doğmuş gibi, tatlı bir baş

dönmesine bıraktım kendimi. Bu duygu eski, tatlı bir şarap gibi, damarlarımdan sinirlerimden geçip bütün vücuduma yayılan bir sarhoşluk verdi bana. Karlardaki dikenleri, taşları, ağaçları, küçük öbeklerinde kekikleri tanıdım, otların aşina kokusunu tanıdım. Geçmiş günlerin anılarına daldım, ama bütün o anılar bir efsunla sanki, benden uzaklaşmış, kendi bağımsız hayatlarını yaşıyorlardı. Ben sadece uzak ve biçare bir seyirciydim, onlarla aramda derin bir uçurum açılmıştı, anlıyordum. Bugün boştu kalbim ve çalılar bitkiler o zamanlardaki büyülü kokularını yitirmişlerdi, anlıyordum. Servilerin arasında boşluklar, fasılalar belirmiş, tepeler kavruklaşmıştı. Ben eski ben değildim; çağırsaydım getirseydim de konuşsaydım onunla, duymaz anlamazdı beni. **Yüzü eskiden tanıdığım bir adamın yüzü olurdu da benim yüzüm olmazdı, benim bir parçam bile olmazdı.**

Dünya, ıssız yaslı bir ev gibi görünüyordu gözüme ve ben bağrımda, bir acı duyuyordum: Evin bütün odalarını yalın ayak dolaşmak zorundaydım sanki. Odanın birinden ötekine geçmiş, sonuncu odaya girip de o «kahpe»yle karşılaşınca, ardımdaki kapılar kendiliğinden kapanıvermişti. Yalnız, köşeleri karanlığa gömülü duvarlardaki titrek gölgeler, zenci cariye ve köleler gibi, çevremde bekliyor, gözetiyorlardı beni.

Suren (22) ırmağı yakınlarına gelmiştim, önümde çıplak bir dağ belirdi. Katı, kuru görünümü, dadımı hatırlattı bana, aralarında ne bağ var bilmiyorum. Dağın kenarından geçtim, tepelerle

çevrili küçük, hoş bir yere vardım. Toprak, öbek öbek mavi gündüzsefalarıyla kaplıydı ve dorukta kalın kerpiçten yapılmış yüksek bir kale görülüyordu?

(22) Eskiden Rey kentini, bugün Şah Abdul Azim i sulayan ırmak, dere,

Yorulmuştum, Suren kıyısına gittim, yaşlı bir servi dibine, kuma oturdum. Issızdı, sessizdi çevre. Şimdiye kadar kimse buralara ayak basmamış gibime geldi. Birden, servi gerisinden küçük bir kızın belirdiğini ve kaleye doğru gittiğini gördüm. Üstünde çok ince, hafif, belki ipek, siyah, bir entari vardı. Sol elinin tırnaklarını ısırıyordu. Kendini kaptırmış, kös kös yürüyordu. Ben bu kızı eskiden görmüş, tanıyordum sanki. Ama kimdi, uzaktaydım, güneşe karşıydım, çıkaramıyordum. Birden gözden kayboldu.

Afallamıştım, kıpırdayamıyordum, ama işte bu kez. kendi gözlerimle görmüştüm, karşımda yürümüş ve gözden kaybolmuştu. Gerçek bir varlık mıydı, yoksa bir vehim, bir kuruntu mu? Rüyamı görmüştüm, uyanıkken miydi? Hatırlamaya çalıştım, boşunaydı. Sırtımdan garip bir ürperti geçti, kalenin bütün gölgeleri birden canlanmış gibiydiler; belki çok eskiden, eski Rey kentinde yaşamış insanlardan biriydi bu küçük ikiz.

Çevre birdenbire aşina geldi bana. Çocukluğumda, bir «sizden bedar» (23) günüydü, ben buraya gelmiştim, karımın annesiyle ve o kahpeyle gelmiştim.

(23) Sözlük anlamı : «On üç dışarı». Halkın kırlara çıktığı, yeni yılın 13. günü anlatılıyor, bkz. dipnot 5.

Servilerin etrafında az mı koşuşmuş, oyunlar oynamıştık. Sonra başka çocuklar da katılmışlardı bize; fakat şimdi tam hatırlayamıyorum. Körebe oynamıştık. Irmak kıyısında o kahpeyi kovalıyordum ki, birden ayağı kaymış, suya düşmüştü. Sudan çıkarmışlar, üstünü değiştirmek için bir servinin arkasına götürmüşlerdi. Peşlerinden gittim. Önüne bir başörtüsü tutmuşlardı. Ama ben bir ağacın arkasından gizlice, gördüm bütün vücudunu. Gülüyor, sol elinin işaret parmağını ısırıyordu. Beyaz bir atkıya sardılar onu ve ince siyah ipek entarisini güneşe serdiler.

Sonra, yaşlı servinin dibine, kumlara, uzandım. Rüyaların kesik kopuk, anlaşılmaz sözleri gibi şırıldıyordu su. Ellerimi, kendiliğinden, nemli sıcak kuma soktum. Avuçlarımda sıktım nemli sıcak kumları. **Suya düşmüş de çamaşırları değiştirilen bir kız vücudunun diri eti gibiydi kum.**

Bilmiyorum ne kadar vakit geçti, sonunda kalktım, kendiliğinden yola koyuldum. Sessiz sakindi her taraf. Yürüyor fakat etrafımı görmüyordum. İrademin dışında bir kuvvet beni yürümeye zorluyordu, bütün dikkatim ayaklarımda toplanmıştı. Ben yürümüyor; kayıyor süzülüyordum âdeta. Kendime gelince farkına vardım, gene kentteydim, kentte, kayınpederimin evi Önünde. Niçin buraya

gelmiştim, bilmiyorum. Karımın küçük kardeşi, yani kayınbiraderim, esikte oturuyordu. Bir elmanın yarısı oydu, yarısı bu: ablasına o kadar benziyordu oğlan. Aynı dar, çekik Türkmen gözleri, çıkık yanaklar, buğday, rengi ten, şehevi bir burun, zayıf bir yüz. Sol elinin işaret parmağım da ağzına, sokmuştu. Kendiliğinden, yaklaştım ona, cebimdeki iki çöreği çıkardım: «Şahcan (24) sana gönderdi!» diyerek verdim ona; çocuk, annesinin yerine kanma Şahcan diyordu. Dar, çekik gözleriyle, çok şaşırmış, duraklayarak aldığı çöreklere baktı.

(24) Şahcan: Şâhı zenan (kadınların Şahı) sözünün sevgi, İçtenlik belirten şeklî. Çok kullanılan bir kız adı.

Eşiğe oturdum, çocuğu kucağıma aldım, sıktım göğsümde. Sıcaktı teni ve ayakları baldırları karımmkine benziyordu. Aynı rahat davranışlar. Ağzı, babasının ağzını andırıyordu. Ama babasınınki bana tiksinti veriyor, çocukta hoşuma gidiyordu. Bu, aralık dudaklar, uzun sıcak bir öpüşten sanki yeni ayrılmışlardı. Karımınkine benzeyen bu yarı açık ağzı öptüm. Bir salatalık gibi buruk ve serinletici bir lezzetteydi bu dudaklar. O kahpenin dudakları da aynı böyle tatlıydı mutlaka.

O anda gördüm çocuğun babasını, o kambur ihtiyari; boynunda bir şal, evden çıkıyordu. Bana bakmadan az ötemden geçti. Tüyleri diken diken eden bir gülüşle kesik kesik gülüyor, gülüşünün şiddetinden omuzlan sarsılıyordu. Utancımdan, yer yarılsaydı da yerin dibine girseydim! Güneş

batmak üzereydi, ayağa kalktım, kendimden uzaklara kaçabilseydim! Kendiliğimden, evimin yolunu tuttum. Hiç kimseyi, hiç bir şeyi görmüyordum. Bilmediğim, tanımadığım bir kentte yürüyordum sanki. Geometrik şekillerde acayip, garip evler, kesik kopuk eciş bücüş evler, ıssız siyah pencereleriyle çevremi sarmışlardı. Sanki hiçbir zaman bir canlı yaşamamıştı bu evlerde. Beyaz duvarlarından sağlıksız bir ışık saçılıyor, ve garip şey, inanamayacağınız bir şey; ne zaman bu duvarlardan biri önünde dursam, aya karşı gölgem, büyük yoğun, bu duvara düşüyordu; fakat başsız bir gölgeydi, bu, gölgemin başı yoktu. Duymuştum: insan, gölgesini duvarda başsız görürse, hemen o yıl ölürmüş.

Korkmuş, eve gittim, odama sığındım. Az sonra burnumdan kan gelmeye başladı, çok kan kaybettim, bitkin düştüm, yatağa girdim. Dadım meşgul oluyordu benimle.

Uyumadan önce aynada kendime baktım, felâketti yüzüm, harap, cansız. O kadar bozulmuştu ki, kendimi tanıyamadım. Yatağa girdim, yorganı başıma çektim, uzun süre sağa sola döndükten sonra yüzümü duvara çevirdim, bacaklarımı bitiştirdim, gözlerimi yumdum, hayallerime daldım. O iplikler ki benim karanlık, gamlı, .korkunç ve keyif dolu kaderimi dokuyorlardı. Orada hayat Ölümle iç içe giriyor, çarpık görüntüler beliriyordu. Eski, gizli istekler, önlenmiş boğulmuş istekler yeniden canlanıyor, intikam diye bağırıyorlardı. Orada, o anda

doğadan ve görünümler dünyasından koptum; edebiyat ırmağına bırakıyordum kendimi, birkaç kez mırıldandım: «**Ölüm, ölüm, neredesin?**» — Bu yatıştırdı beni ve gözlerim kapandı.

Gözlerim kapanmıştı, Muhammadiye meydanında olduğumu gördüm. Yüksek bir darağacı kurmuşlar, odamın karşısındaki ihtiyar hurdacıyı asmışlardı. Sarhoş birkaç polis, darağacının dibinde şarap içiyordu. Kızdığı zaman karımda da görülen kırmızı bir surat, rengi uçmuş dudaklar ve belertilmiş gözlerle kaynanam, elimden kavradı, kalabalıktan çekti çıkardı beni, kırmızı urbalı cellada gösterdi: «Bunu da asın, bunu da!» dedi Korkmuş, sıçradım uykudan. Bir ocak gibi yanıyordum, tere batmıştım, yanaklarım yalaz yalazdılar. Kendimi bu kâbustan kurtarmak için kalktım, su içtim, başıma yüzüme su çarptım, yattım gene, ama uyuyamadım.

Odanın alaca karanlığında gözlerimi raftaki su testisine dikmiştim. Testi orada durdukça uyuyamam sanıyordum Yersiz bir korku vardı içimde;, testi düşebilirdi. Emin bir yere koymak için kalktım, fakat bilinmeyen bir dürtüyle, nasılsa, elim çarptı, düştü kırıldı testi. Sonunda gözlerimi yumdum. Ama öyle sanıyordum ki dadım kalkmış gelmiş, bana bakıyordu. Yorganın altında yumruklarımı sıktım, ama olmadı olağanüstü bir şey. Derken yarı uykuda, sokakta sesler duydum: toprakta nalınlarını sürüyen ve ekmek peynir almaya giden dadımın ayak sesleri.

Sonra uzaktan bir satıcı sesi: «**Safra söker, kara dut!**». Hayır, hayat, yorucu ve hep aynı, yeniden başlıyordu. Ortalık daha da aydınlandı. Gözlerimi açınca gördüm: Dışardaki havuzda bir günışığı, odamın penceresinden yansımış, tavanda titreşiyordu.

Öyle uzak, silinmiş sönmüştü ki, ben geceki rüyayı sanki yıllar önce, çocukluğumda görmüştüm. Dadım kahvaltı getirdi. Dadımın yüzü, çarpıtan aynalarda bir görüntü gibiydi, öyle uzamış incelmiş göründü bana, inanılmaz derecede gülünç göründü. Sanki büyük bir ağırlıkla aşağı çekilmişti yüzü.

Dumanının bana dokunduğunu bildiği halde, odamda nargile içerdi dadım. Zâten içmedi mi çekilmez olurdu. Bana sık sık ailesini, gelinini, oğlunu anlatır, akrabalarının dedikodusuna, bu şehvetli keyfe beni de ortak ederdi. Ahmakça şeyler! Bazan, durup dururken, dadımın yakınlarının hayatını düşündüğüm oluyordu da, bilmiyorum niçin, diğerlerinin hayatı ve mutluluğu bende sadece nefret uyandırıyordu. Çünkü biliyordum, benim hayatım yavaş yavaş ve acılı, susmuş sona ermiştir. O halde niçin o sağlıklı, iyi yiyen, iyi uyuyan, iyi çiftleşen ve benim dertlerimin zerresini hiçbir zaman duymayan ve yüzlerine her dakika ölümün kanatları değmeyen o ahmakların, o ayak takımının hayatlarını düşüneyim?

Dadım bir çocuğa bakar gibi bakıyordu bana. Hep beni görsün istiyordu. Ben ki karımdan utanıyor,

içeri girse tükrük kabımın üstünü örtüyor, saçımı sakalımı tarıyor, gecelik takkemi düzeltiyordum. Ama dadımdan ne sıkıldığım vardı, ne utandığım. Benim için bir önemi olmayan bu kadın, neden bu kadar giriyor, karışıyordu hayatıma? Hatırlarım, vaktiyle kışın, odadaki su sarnıcının üzerine bir korsi (25) koyarlardı.

(25) Korsi (kürsü), kısa ayaklı bir masadır, altına mangal konur, üstüne geniş bir ikilim ya da yorgan örtülür. Ev halkı, çevresinde oturur, ayaklarını örtüden içeri sokarak ısınırlar. Bir çeşit tandır.

Ben, dadım ve o kahpe, bu kürsünün çevresinde uyurduk. Yarı karanlıkta gözlerimi açtıkça, tam karşımdaki kapıyı örten işlemeli perdede resimler canlanırdı. Ne acayip, ürkütücü bir perdeydi bu! Üzerinde bir Hind fakirine benzeyen, kambur bir ihtiyar görülüyordu. Başında bir sarık, bir servi dibinde oturuyor, ellerinde setar a benzeyen bir saz tutuyordu. Karşısında güzel bir genç kız vardı, kız Hind tapınaklarındaki rakkaselere, yani bayaderlere benziyordu, bilekleri zincirliydi ve ihtiyarın karşısında sırf mecbur olduğundan raksediyor gibiydi. Gözümün önüne getiriyordum: her halde bu adamı bir kobra yılanıyla bir zindana kapamışlardı ve adam saçı sakalı bembeyaz olmuş, bu haliyle çıkmıştı zindandan.

Sırma işlemeli bir Hindi perdesiydi o perde; babam ya da amcam, gittikleri uzak yerlerden göndermiş olmalıydılar. Üzerindeki tabloya fazlaca baksam korkardım, henüz uyumuş dadımı uyandırırdım, beni kucaklardı, pis kokardı nefesi ve sert, siyah saçları yüzüme batardı. Sabahleyin

uyandığımda yüzü gene o yüz olurdu da yüz çizgileri daha derine batmış, daha katılaşmış gibime gelirdi. .

Ben çoğu zaman, unutmak, kendimden kaçmak için hatırlıyorum çocukluğumu. Kendimi hasta olmadan önceki gibi hissetmek için. Sağlıklı hissedeyim kendimi. İçimde gene o duygu, bir çocuk olduğum duygusu belirmişti ve ikinci bir varlık, öleceğime, yok olacağıma acıyordu. Halime, bu çocuk ölecek, ona acıyordu. Hayatımdan endişelendiğim zamanlarda dadımın sakin yüzünü, solgun benzini, batık hareketsiz bulanık gözlerini, ince burun kanatlarını, geniş ve kemikli alnını görünce, o eski anılar uyanıyordu içimde. Belki de ondan esrarlı dalgalar yayılıyor, beni de bu yatıştırıyordu. Şakağında bir et beni vardı, bir kıl uzamıştı bu benden. Ama sanki ben bu beni ilk bugün, gördüm; daha önce hiç böyle dikkatli bakmamıştım yüzüne.

Dadıcık dıştan değişmişti ya, içten hep aynı kalmış, yalnız hayata bağlılığı artmıştı, Ölümden korkuyordu, güz gelince evlere sığınan sinekler gibi. Bana gelince, benim hayatım her gün, her dakika değişiyordu. Öyle sanıyorum ki, zamanın geçişi ve insanların seneler ilerledikçe karşılaşacakları değişmeler, bende bin kat daha hızlı ve sert oldu. Ama beri yanda bu gelişmenin getirdiği mutluluklar toplamı sıfıra doğru geriledi, hattâ sıfırın da altına düştü. Bazı kimselerin ölümle savaşı daha yirmisinde başlar; birçokları da yağı bitmiş lambalar gibi, sessiz yavaş, ecelleriyle sönerler.

Öğleüstü dadım yemeğimi getirdi, çorba kâsesini devirdim, bastım çığlığı, avazım çıktığı kadar bağırdım. Bütün ev halkı, kapıma toplandı. O kahpe de geldi,, ama hemen geri döndü. Karnına baktım, şişti karnı, hayır henüz doğurmamıştı. Gittiler, hekime haber saldılar. Hiç değilse bunu yaptım, bu ahmakların başına iş açtım diye için için seviniyordum.

Çenesinde üç tel sakal, hekimbaşı geldi, afyon içmeme izin verdi. Çektiğim cefalara bundan değerli deva mı olurdu! Afyon içince büyük, latif, büyülü ve yüce düşüncelere kavuşuyor, bu dünyanın ötesindeki âlemlere geçiyordum.

Hayallerim, düşüncelerim yeryüzü nesnelerinin ağırlık ve bağlarından kurtuluyor, sessizlik ve huzur göklerine yükseliyordu. Bir yarasanın yaldızlı kanatlarına koymuşlardı da beni, boş ve parıltılı bir dünyada engelsiz yasaksız uçuyordum sanki. Öyle derin ve keyifli b.ir haldi ki bu, ölümün verebileceği keyif, onun yanında pek küçük kalırdı.

Mangal başından kalktım, avluya bakan pencereye gittim: Dadım güneşe oturmuş, sebze ayıklıyordu. Gelinine şunları söylediğini duydum: «**Hepimiz üzülüyoruz, Allah öldürse de kurtarsa zavallıyı!**» — Benden hayır kalmadığını hekimbaşı söylemiş ona.

Ama ben hiç şaşmadım, ne ahmaktı bu insanlar! Bir saat sonra ilâcımı getirdiğinde dadım öyle ağlamıştı ki gözleri kızarmış, şişmişti. Ama kendini zorluyor, karşımda gülümsüyordu. Oyun

oynuyorlardı, hepsi bana oyun oynuyordu, hem de «ne berbat bir oyun! Akıllarınca ben de bunu bilmiyordum! Peki ama neden bu kadın bana ilgi gösteriyordu? **Kendini neden benim dert ortağım biliyordu?** Vaktiyle, verdikleri para karşılığı, pörsük kara küçük kova gibi memelerini ağzıma tıkmıştı. Keşki kurt düşseydi o memelere! Onları görmek, bir zamanlar hayat suyunu o memelerden emdiğimi, vücudumuzun sıcaklığını birbirimizle paylaştığımızı düşünmek, bana tiksinti yeriyordu, Ben küçükken her tarafımı ellerdi benim. Bu yüzden de hâlâ, ancak kocasız kadınlarda mümkün bir yüzsüzlükle bakar bana. Bir zamanlar çişimi yaptırırken nasıl bakıyorduysa, şimdi gene o gözlerle seyrediyor beni. Kim bilir, belki de bazı kadınların mahbubeleriyle yaptıkları gibi, kendini benimle tahrik ve tatmin etmişti.

Benimle hâlâ nasıl bir dikkat ve tecessüsle oynuyor, kendi deyişiyle nazlıyor, pışpışlıyordu beni. Karım olacak kahpe ilgilenseydi benimle, ben hiçbir zaman dadımı yaklaştırmazdım yanıma. Çünkü içten içe gerçekten inanıyordum, karandaki duygu ve düşünce, dadımdakinden çok fazladır ve bendeki bu utanma ve haya duygusunun kökeni de sadece şehvettir.

Bütün bunlar benim dadımdan niçin daha az utandığımı ve neden yalnız onun benimle ilgilendiğini açıklar. Dadım, kaderinin bu olduğuna, yıldızının bu olduğuna inanıyordu. Ayrıca hastalığımdan yararlanıyor, içindeki dertleri sayıp döküyordu; Aile çekişmelerini,

ferahlamalarını basit yapışkan dilenci ruhunu, ve ayrıca ne çok yanıp yakılarak gelininden çektiklerini anlatıyordu. Geline biraz da kuma gözüyle bakıyordu, aşk ve şehvetle oğlunu ayırmıştı kendisinden. İçi kin dolu anlatıyordu. Güzel olmalıydı gelin, avluya bakan pencereden görmüştüm: kestane rengi gözler, san saçlar, küçük düz bir burun,

Dadım bazan bana peygamber mucizeleri de anlatıyor, aklınca beni bu yoldan teselli etmek istiyordu. Ama ben ondaki o dar kafaya ve ahmaklığa gıpta ediyordum. Bazan bana günün haberlerini veriyordu, örneğin birkaç gün önce bana şöyle demişti: «Kızım (yani o kahpe) vakti gelmiş, kıyamet gömleği (26) dikmiş çocuğa, çocuğuna.» Böyle dedi, sonra biliyormuş, o da biliyormuş gibi teselli etti beni. Bazan gidiyor, komşulardan ilâç getiriyordu bana. **Büyücüye, falcıya gidiyor, benim için akıl danışıyor, kehanetler dileniyordu**. Geçen yılın son çarşambası gitmiş, eve bir kâse soğan, pirinç ve kokmuş yağ getirmiş, bunları benim iyi olmam için dilendiğini söylemişti (27); Bu rezaletleri gizlice yemeğime de kattı, bana yedirdi.

(26) Doğan çocuğa uğurlu bir saatte yeni bir zıbın dikilir. Bunun bir gece, bir gün sonra çıkarılıp değiştirilmesi gereklidir.

(27) Eski bir geleneğe uyularak, yılın son çarşambası çalı çırpı, küçük bir ateş yakılır. Çocuklar, kadınlar bu ateşin üzerinden atlarlar. Atlarken de dileklerini dile getirir ve. kötü ruhların böylece İnsanlardan uzaklaşacağına inanırlar, O gün fakirlere sadaka vermek atfettir.

Belirli zamanlarda beni, hekimbaşmın verdiği, kaynattırdığı o felâket sıvıları içmeye zorluyordu: **Zofa otu, meyan kökü, kâfur, baldırıkara, papatya çiçeği, defne yağı, keten tohumu, çam fıstığı, nişasta, su teresi ve daha bir sürü süprüntü**.

Birkaç, gün önce bana bir dua kitabi getirdi, üzeri bir karış tozla kaplı. Ama ne bu kitap, ne de o aşağılık adamların elinden kafasından çıkmış başka kitaplar, yazılar, düşünceler giderdi derdimi. Onların o yalanlarına, o saçmalıklarına ne ihtiyacım vardı**? Ben kendim geçmiş nesillerin bir toplamı değil miydim, onların tecrübeleri bana miras kalmamış mıydı? Geçmiş, bende benimle yaşamıyor mu?** Ama hiçbir vakit ne mescit, ne ezan, ne abdest, ne ağız çalkalamalar, ne de kendisiyle Arapça konuşmamız gerekli tek kudretli, yüce ve mutlak varlık karşısında dürüst ya da hilekâr olmak beni etkilemedi.

Gerçi evvelce, sağlığım yerindeyken, birkaç kere ister istemez yolum düştü camiye, ve kalbimi camideki diğer insanların kalpleriyle birleştirmeye çalıştım, fakat gözlerim duvarlardaki çinilerde,

nakışlardaydı, onlara bakarak tatlı hayallere daldım ve elimde olmadan, böylece bir kaçış yolu buldum kendime. Dua şırasında gözlerimi yumdum, ellerimi yüzüme kapadım, bir gece yarattım kendime, bu gecenin karanlığında, bir rüyada gibi sorumsuz, kendi duamı okudum. Fakat sözcükleri huşu içinde söylenmedi bu duanın. **Çünkü ben Tanrıyla, Yüce Varlıkla değil; sevdiğim tanıdığım birisiyle konuşmaktan hoşlanıyordum! Çünkü benim çok yükseğimdeydi Tanrı**.

Sıcak, nemli yatağımda yatarken bütün bu sorunlar önemini kaybediyordu. Tanrı gerçekten var mı, yoksa kutsal imtiyazlarının korunmasını gözeten bu yeryüzü güçlüleri tarafından, vatandaşlarını daha da rahat sömürebilmek için, kendi tasarılarına göre mi yaratılmıştır; yeryüzünün gökyüzüne bir yansıması mıdır; bu gibi şeyleri artık umursamıyor, ben yalnız sabaha çıkıp çıkmayacağımı bilmek istiyordum. Ölümün karşısında mezhebin, imanın, itikadın ne kadar gevşek ve çocukça olduğunu hissediyordum. Sağlığı yerinde ve mutlu olanlar için, eğlencelik şeylerdi bunlar. Ölümün ve çektiklerimin korkunç gerçeği karşısında, kıyamet günü üzerine, ruhun ahretteki mükâfatları üzerine bana telkin ettikleri şeyler, tatsız bir aldatmaca oluyordu. Bana öğrettikleri dualar, ölüm korkusu karşısında etkisizdiler.

Hayır, ölüm korkusu yakamı bırakmıyordu. Dert çekmeyenler anlamazlar bu sözleri. Yaşamak arzusu, içimde o kadar güçlenmişti ki, uzun

hafakan ve ıstırap saatlerimi telâfi için, en küçük bir mutluluk dakikası yetiyordu.

Derdin, meşakkatin varlığını, ama hiçbir anlamları olmadığını görüyordum. Aşağılık adamların arasında, bilinmeyen bir soydandım ben, eskiden benim de kendi dünyalarından olduğumu unutmuşlardı. Korkunç bir şeydi bu: ne tam diri, ne tam ölü olduğumu hissetmek. Bir canlı cenazeydim artık; ne beni diriler dünyasına bağlayan bir şey vardı, ne de ölümdeki unutmadan, huzurdan yararlandığım.

Gece olmuştu, afyonumu içtiğim mangal başından kalktım, odamın penceresinden dışarı baktım: Kapalı kasap dükkânı önünde bir siyah ağaç vardı, köyü gölgeler iç içe girmişlerdi. Her şeyin boş ve geçici olduğunu hissettim. Katran gibi siyah gökyüzü delik deşik eski kara bir çadırı andırıyor, deliklerinde sayısız yıldız parıldaşıyordu. Bir ezan sesi yükseldi, zamansız bir ezandı bu (28). Bir kadın, belki o kahpe, sancısı tutmuş, doğuruyordu sanki; öyle bir ses. Çığlıkların içinde bir köpeğin uluduğu işitiliyordu. Düşündüm: «Gökte herkesin bir yıldızı olduğu doğruysa, benimki çok uzakta, karanlık ve pek önemsiz bir şey olmalıdır. Belki de benim hiç yıldızım yok!»

(28) Ezan, namaz vakitlerinden önce okunur. Ancak olağanüstü durumlarda, cemaatin veya bir kişinin başına bir felâket geldiğinde, bir tehlike karşısında da ezan okunur. (Sadık Hidayet romanda «sadayı ezan» diyorsa da, eserin almancasmdaki bu nottan, ezan okunduğu değil, sala verildiği anlaşılıyor. Sala, halkı yüksek sesle bir yere çağırmaktır. Ezan okumak yerine sala vermek sözü de buradan gelir. Cuma günleri öğleden önce

müezzinlerin minarelerden peygamberimize salat (Hz. Muhammed sallallahu aleyhi veselleme dua) ve selâm vermelerine de «salâ vermek»denir. Cahİt Tarancı nın «Akıbet» şiiri şöyle başlar:

"Salâ verildiğine göre/ Câmiikebîr mahallesinde/Günlerden cuma olduğu halde/ Muhakkak ölü var mahallede."

Derken bir sürü sarhoş polis sesi duyuldu, edepsizce şakalaşarak geçiyorlardı sokaktan. Bir koro oldular, bir şarkı okudular:

«Gel gidelim içelim,

Rey şarabından içelim!

Şimdi içmezsek onu,

Ya ne zaman içelim?»

Korkmuş, kenara çekildim. Sesleri havada acayip bir yankı yaptı, azar azar dağıldı, yok oldu. Hayır, benimle bir işleri yoktu, bilmiyorlardı ki... Her şey tekrar sessizliğe, karanlığa gömüldü. Lambamı yakmadım, karanlıkta oturmak hoşuma gidiyordu. Bu her yere, her şeye sızan koyu, akıcı maddeye alışmıştım. Kayıp düşüncelerim,, unutulmuş korkularım, beynimin hangi köşesinde gizlendiklerini bilmediğim hayallerim, karanlıkta canlanıyorlardı. Kımıldamaya başlıyor, bana kaş göz ediyor, yüz göz çarpıtıyorlardı. .Odanın köşesi, kapı perdesinin arkası hep bu şekilsiz, tehdit eden fikir ve hayallerle doluydu.

Orada perdenin yanında korkunç bir karaltı vardı. Kımıldamıyordu, ne mahzundu, ne memnun. Ne zaman ondan yana dönsem, gözlerimin içine içine bakıyordu. Onu tanıyordum, çocukluğumda görmüş gibiydim. Nevruz un 13. günü görmüştüm Suren kıyısında öteki çocuklarla körebe oynarken görmüştüm, baha o zaman şaklaban, zararsız cüceler kılığında görünmüştü. Yüzü penceremin karşısındaki kasabın yüzüne benziyordu. Hayatıma karışmıştı sanki, onu pek çok görmüş gibiydim. Bu gölge benim benzerimdi âdeta, hayatımın sınırlı çemberi içinde o da vardı...

Lambayı yakmak için yerimden kalkınca, karaltı eridi, yok oldu. Aynaya gittim, yüzümü inceledim, fakat gördüğüm çehreyi tanıyamadım, inanılmaz bir şeydi, dehşet veriyordu. Görüntüm benden daha diriydi,, güçlüydü şimdi; bense bir tasvir, bir resim gibiydim.. Bu odada yalnız; kalamazdım kendi tasvirimle. Kaçarsam peşimden gelir diye de korkuyordum,, nerdeyse boğuşacak iki kedi gibiydik. Elimi kaldırdım, **gözlerime kapadım, avucumun oyuğunda sonsuz bir gece yaratmak istedim**. Korku, her zamanki gibi, apayrı bir sarhoşluk verdi bana; başımın döndüğünü, dizlerimin çözüldüğünü hissettim; midem bulanıyordu. Ansızın ayakta durduğumu farkettim. Garipti bu, bir mucize: Ben nasıl ayakta durabilirdim? Bana öyle geldi ki, azıcık kımıldasam dengemi kaybederim. Sendeleme gibi bir şey hissediyordum. Toprak ve üstündekiler, sonsuz uzaklardaydı benden. İçimde müphem bir

arzu: Bir deprem olsa da, bir yıldırım düşse de, sakin pırıl pırıl bir dünyaya yeniden doğsam!

Uykuya yatmadan önce birkaç kere tekrarladım: «**Ölüm**.. **Ölüm**..» —, Ağzımı açmamıştım, gene de ürktüm sesimden. Eski cesaretim kalmamıştı, güz gelince evlere doluşan sinekler gibiydim; kendi kanatlarının vızıltısından ürken, kurumuş cansız sinekler gibi. Bir süre birbirlerine sokulmuş, hareketsiz duvarda dururlar, ama henüz sağ olduklarını hisseder etmez, yılmadan kapılara duvarlara atarlar, çarparlar kendilerini, ve odaya ölü gövdeleri düşer.

Gözlerim kapanır kapanmaz karşımda sisli bir dünya belirdi. Kendi yarattığım ve düşüncelerime hayallerime uygun bir dünya. Her halde uyanıkken ki dünyamdan çok daha gerçek, daha doğal bir dünya. Sanki düşünce ve hayallerim için bir engel, bir bağ kalmıyor,, zaman ve mekân baskısı kalkıyordu. Gizli ihtiyaçlarımın doğurduğu birikmiş, yığılmış bir şehvet duygusu, uykuda özgürlüğüne kavuşuyordu. Biçimler, durumlar inanılmaz fakat doğal çizgileriyle canlanıyorlardı. Uyanınca da varlığımdan şüphe ediyor, çünkü zaman, ve mekân kavramını yitirmiş oluyordum. Sanki rüyalarımı ben düzenliyor, yorumlarını önceden biliyordum.

Gece bir hayli ilerlemişti ki uyudum. Birden kendimi bilmediğim bir kentin sokaklarında buldum. Acayip, garip geometrik şekillerde prizma, konikesiği ve kübikti evler. Dar ve karanlık pencereli evler. Kapı ve duvarlarını

gündüzsefaları sarmıştı. Başıboş dolaşıyor, rahat nefes alıyordum.. Fakat bu kent halkı garip bir ölümle ölmüşlerdi; Oldukları yerde kuruyup kalmışlar, ağızlarından iki damla kân sızmış, elbiselerine akmıştı. Dokunacak olsam, başları kopup yere düşüyordu.

Bir kasap dükkânı önünde, bizim komşu ihtiyar hurdacıya benzer bir adam gördüm. Boynuna bir şal sarmıştı ve elinde bir bıçak vardı. Kapakları kesilmiş gibi kıpkırmızı gözlerini dikmiş, bana bakıyordu. Bıçağını elinden çekip almak istedim, adamın başı koptu, yere yuvarlandı. Öyle korktum ki, kaçtım, sokaklarda koşuyordum. Gördüğüm bütün insanlar, oldukları yerde kurumuşlardı... Korkumdan arkama bakamıyordum. Kayınpederimin evi önüne geldiğimde karımın kardeşini, ö kahpenin küçük kardeşini eşikte oturuyor buldum. Elimi soktum, cebimden iki çörek çıkardım, eline tutuşturmak istedim, ama daha dokunmuştum ki, oğlanın başı koptu, yere yuvarlandı. Bağırmışım, uyandım.

Ortalık henüz tam aydınlanmamıştı, kalbim fena çarpıyordu. Tavan başıma çökmüş, duvarlar alabildiğine kalınlaşmıştı sanki, göğsüm çatlayacak gibiydi, bulanık görüyordum. Uzun zaman şaşkın, odadaki direklere baktım, saydım onları, sonra baştan başladım, Gözlerimi tam kapamıştım, sesler duydum; Dadım gelmiş, odayı süpürüyordu. , Yukardaki odada kahvaltı hazırlamıştı bana yukarıya çıktım, pencere yanma oturdum. Karşıdaki ihtiyar hurdacı bu yukardan görülmüyordu, yalnız sol köşede kasabı

görüyordum. Çıdamdaki pencereden ürkütücü, ağır yavaş ve ölçülü görünen hareketleri, bu yukardan bakınca gülünçtü, biçareydi. İnsanın, bu adam nerde, kasaplık nerde, oyun oynuyor bu, diyesi geliyordu. Yanlarına ikişer kesilmiş koyun asılı, siyah lagar beygirler, çıkageldiler, kuru kuru ve derinden öksürüyorlardı. Kasap tombul, eliyle sakalını sıvazladı, alıcı gözüyle inceledi koyunları, içlerinden ikisini epey güçlükle dükkânına taşıdı, çengellere astı ve okşadı butlarını. Her halde geceleyin karısını ellerken koyunlarını hatırlamış, karısını kesse ondan ne kazanacağını düşünmüştü

Süpürme bitince aşağı, odama indim ve bir karar verdim, korkunç bir karar: Bitişik odaya geçtim, kutumdaki kemik saplı bıçağı çıkardım, eteğime sildim, temizledim yüzünü yastığımın altına soktum. Çoktandır aklıma koymuştum bunu. Bilmiyordum, koyunları kesip biçer, parçalarken, tartarken kasap neler düşünüyordu; sonra da bakışlarında öyle bir mutluluk oluyordu ki, elimde olmadan, onun yaptıklarım yapmak istediğimi hissetmiştim. Bu keyfi benim de tatmam gerekiyordu. Odamdaki pencereden gökyüzünde, bulutların ortasında mavi, kocaman bir delik görülüyordu. Oraya varabilmek için çok yüksek bir merdiveni tırmanmam gerektiğini düşünüyordum. Ufku kuşatan kalın, sarı bulutlar, ölümle bulanmış, kente abanıyorlardı..

Korkunç ve keyifli bir hava. Bense bilmiyorum niçin yere eğilmiştim; böyle havalarda hep ölümü düşünürüm. Ama ancak şimdi, ölümün bana kanlı yüzünü gösterdiği, kemikli ellerini boğazıma

doladığı şu anda vermiştim kararımı: Ardımdan «**Allah rahmet eylesin, rahata erdi!**» dedirtmemek için, kahpeyi, de beraber götürecektim.

O anda penceremin altından, üzerinde siyah bir örtü, bir de yanan bir mum, bir tabut götürüyorlardı. «Lâ İlahe İllAllah!» sesleriyle hayallerimden, uyandım. Dükkâncılar, yoldan geçenler işlerini bırakıyor, yollarını değiştiriyor, tabutun arkasından yedi adım yürüyorlardı(29).

(29) Cenazenin peşinden yedi adım yürümek, ölüye son saygıyı göstermek demektir. Bazan da bir mümin, tabutun taşınmasına yardım eder; Ölünün yakınlarının ve dostlarının yerine geçerek, cenazeyi taşıyanlardan biri olur. Yedi, halk İnancında uğurlu sayılardandır.

Kasap da sevap kazanmak için yedi adım yürüdü, sonra dükkânına döndü. Yalnız ihtiyar hurdacı kımıldamadı yaygısının başından. Yüzleri ne de ciddî idi hepsinin! **Belki ölümün ve öbür dünyanın sırlarını düşünüyorlardı.** — Dadım kaynamış otlarımı getirdi, kaşlarını çatmıştı, kocaman tesbihini çekiyor, zikrediyordu. Namazdan sonra odamın kapısına yaslandı, yüksek sesle tekrarladı boyuna; «Allahım! Allaaahım!..»

Sağları yargılamak sanki benim elimdeydi! Ama bütün bu maskaralıklar beni hiç etkilemiyordu. Aksine, şuna seviniyordum ki, o aşağılık kimseler de, yalancıktan ve geçici, ama ne de olsa birkaç, saniye için, benim yaşadığım âlemlerden geçiyorlardı. Benim odam da bir tabut değil miydi, yatağım mezardan daha soğuk, daha

karanlık değil miydi? O yatak ki hep hazırdı ve beni uykuya; çağırıyordu! — Bir tabutta olduğum duygusunu sık sık yaşamışımdır. Geceleri odam küçülüyor, bunaltıyordu beni. Mezarda hissedilen de bu değil miydi? Kim bilir ölümden sonra ne hissedileceğini?

Vücuttaki kan pıhtılaşıyor, bazı organlar yirmi dört saat sonra çürümeye başlıyorlar ya; saçlar tırnaklar ölümden sonra daha bir süre uzamaya devam ediyorlar. Kalp durunca duygular düşünceler de kayboluyor mu, yoksa kılcal damarlarda kalan kan sayesinde belli belirsiz bir hayat sürüp gidiyor mu? Ölüm olayı aslında7 korkunç bir şey; ya öldüklerini kavrayanların hissettikleri? Yaşlılar vardır, gülümseyerek ölürler, uykuda sağdan sola döner gibi veya sönmesi gibi yağı biten bir lambanın. Ama sağlam bir genç, Ölüme karşı var gücüyle savaştıktan sonra birdenbire ölürse neler hisseder?

Ben ölmeyi, beden hücrelerimin çürümesini öyle çok düşündüm ki, korkmaz oldum ölümden; hayır, aksine, yok olmayı gerçekten ister oldum. Yalnız bir şey ürkütüyordu beni: Beden zerrelerimin o aşağılıkların zerrelerine karışabileceği düşüncesi. Bunu düşünmeye, tahammül edemiyor, öldüm mü upuzun parmaklarım olsun istiyordum: O uzun, hassas parmaklarla kendi zerrelerimi bir bir toplar, avuçlarımda saklar, kendi malım olan zerrelerimin, o aşağılık adamların bedenlerine geçmesini, böylece önlerdim.

Ah, keşke ölümün eşiğinde olanların hepsi, bu benim gördüklerimi görselerdi! Bazan bunu da düşündüm. Istırap, korku, dehşet, ve yaşama arzusu, hepsi bitmişti bende. Bana telkin ettikleri dinî inançlardan kurtulmuş, huzura ermiştim. **Tek tesellim, ölümden sonra hiçlik ümidiydi; orada tekrar yaşamak düşüncesi içime korku salıyor, beni hasta ediyordu.** Ben ki şu henüz yaşadığım dünyaya bile alışamamışım, bir başka dünya neyime yarardı benim? Bana göre değildi bu dünya; bir avuç yüzsüz, dilenci, bilgiç, kabadayı, vicdansız, açgözlü içindi; onlar için kurulmuştu bu dünya. Yeryüzünün, gökyüzünün güçlülerine avuç açanlar, yaltaklanmasını bilenler için. Kasap dükkânı önünde bir sinir parçası için kuyruk sallayan aç köpek gibiydi onlar. Evet, ikinci bir hayat düşüncesi korkutuyor, hasta ediyordu beni. Hayır, bütün bu öğürtü veren dünyaları, bütün bu iğrenç yüzleri görmeye ihtiyacım yoktu benim. Tanrı, bir sonradan görme miydi ki dünyalarını ille de göstermek istesin bana? Ama ben ne yalan söyleyeyim, yeni bir dünya gerekiyorsa, duygularım düşüncelerim uyuşsun, körelsin isterdim. O zaman rahat nefes alır, hasta olmaz, ömrümü bir Lingam tapınağında sütunların gölgesinde bir başıma geçirir; gözlerimi güneşten korumaya, insan seslerinin hayat gürültülerinin, kulaklarımı tırmalamasını Önlemeye bakardım.

Kışın bir deliğe gizlenen hayvanlar gibi kendi içime ne kadar çekilsem, başkalarının seslerini o kadar net duyuyor, kendi sesimi boğazımda

işitiyordum. Yalnızlık ve inziva sonsuz, koyu yoğun gecelere benziyordu, Koyu, yapışkan, bulaşıcı karanlıkları olan ve boş kentlere çökerek şehvet ve kin uykuları yaymayı bekleyen gecelere benziyordu. — Fakat boğazım karşısında ben, kendim için vardım ve soyut ve mecnunca bir kanıtlama idim sadece. Sıkıcı bir şey. **Cinsel ilişki ânında, iki kişi yalnızlıklarından kurtulmak için birbirine yapışır, herkeste aynı delice kıpırdanışlara bir kapıdır bu, ve yavaş yavaş ölümün derinliklerine yönelmiş bir pişmanlıkla karışıktır**...

Yalnız ölüm yalan söylemez!

Ölümün varlığı bütün vehim ve hayalleri yok eder. Bizler ölümün çocuklarıyız, hayatın aldatmacalarından bizi o kurtarır. Hayatın derinlerinden seslenir, yanına çağırır bizi; Ve biz, henüz insanların dilini bile anlamadığımız yaşlarda, ara sıra oyunlarımızı yarıda kesiyorsak, bunun nedeni, ölümün seslenişini duymuş olmamızdır... Ömrümüz boyunca ölüm bize el eder, çağırır bizi. Her birimiz ansızın, sebepsiz düşüncelere dalmıyor muyuz, bu hayaller bizi öylesine sarıyor ki zamanı, mekânı fark etmez olmuyor muyuz? İnsan bilmez bile ne düşündüğünü; ama sonra kendini ve dış dünyayı hatırlamak, düşünmek için toparlanmak zorundadır. Bu da bir sesidir ölümün.

Ter kokan, nemli yatağımda göz kapaklarım ağırlaşıp da kendimi yokluğa ve ebedî geceye bırakırken bütün kayıp anılarım, unutulmuş

korkularım yeniden canlanıyorlardı: Yastığımdaki tüylerin hançer yüzlerine dönüşeceği, ceketimdeki düğmelerin alabildiğine büyüyüp birer değirmen taşı gibi olacağı ve ekmeğin yere düşerse cam gibi kırılacağı korkusu; uyursam lambadaki yağın yere akacağı ve kenti tututuşturacağı korkusu; kasap dükkânı önündeki köpeğin ayaklarının at tırnakları gibi sesler çıkaracağı endişesi; ya ihtiyar hurdacı, yaygısı Önünde gülmeye başlar da bitip tükenmek bilmezse gülüşleri ürküntüsü; avlumuzdaki havuzun kenarlarında solucanlar Hind yılanları olursa korkusu; karyolam bir mezar taşına dönüşür de altına beni gömerse korkusu; ve o dehşet: Sesim kısılırsa nasıl bağıracağım, ya kimse yardıma koşmazsa…

Çocukluğumu yaşamak istiyordum, ama gelince anladım: her şey çetin ve acı verici, hep o günlerdeki gibi!

Kasap dükkânı önündeki siyah, lagar beygirler gibi öksürmek, sonra balgam çıkarmak zorunluğu ve çıkardıklarımda kan bulmak korkusu. Kan, gövdenin içerlerinden gelen o akıcı, ılık, tuzlu sıvı, o hayat iksiri, hiç o kusmuklarla çıkarılmalı mı! Ve ölümün sürekli tehdidi; ölüm ki geçer gider, bütün düşünceleri paramparça eder, en ufak bir dönüş ümidi bile bırakmaz geride!

Hayat, soğuk kayıtsız, herkesin maskelerini çeker alır zamanla; maskeleri de hani çoktur herkesin. Fakat bazıları hep aynı maskeyi kullanırlar, ister istemez kirlenir, yıpranır bu maske. Tutumlu

kimselerdir bunlar. Bir kısmı evlatlarına saklarlar maskelerini; bir kısmı da vardır ki boyuna maske değiştirirler, ama yaşlandıklarında görürler ki bir sonuncu maske kalmış ellerinde, ye bu da pek çabuk eskir, o zaman maskenin gerisinden gerçek yüzleri çıkar ortaya.

Bilmiyorum, odamın duvarlarında nasıl bir zehirli etki var ki, düşüncelerimi zehirliyor. Besbelli benden önce burada bir cani bir zırdeli oturmuş. Hayır, yalnız odamın duvarları değil, belki dışardaki manzara, o kasap, yaşlı hurdacı, dadım, o kahpe ve gördüğüm herkes; hattâ arpa aşımı yediğim kâse, sırtımdaki giysiler, hepsi birlik oldular, bende bu düşünceleri onlar uyandırdılar.

Birkaç gece önce bir hamama gitmiş, şahnişinde soyunmuştum; düşüncelerimde yeni bir doğrultu o zaman başladı. Tellak başıma su döküyor, siyah düşüncelerim yıkanıyordu sanki. Hamamın buğulu duvarında gölgemi gördüm. Öyle ince, çelimsizdim ki, on yıl önceki halim, çocukluğumdaki gibi. Çok iyi hatırlarım, hamamın terlemiş duvarında gölgem, o zaman da böyle görünürdü. Gövdeme dikkat ettim: kalçam, baldırlarım ve cinsel organım, ümitsiz bir şehvet görünümündeydiler.

Gölgeleri on yıl önceki gibiydiler, ben çocukken ki gibi. Hayatımın serseri bir gölge gibi, hamam duvarındaki titrek gölgeler gibi anlamsız, maksatsız geçip gittiğini hissettim. Ama diğerleri iri yarı, sağlam, kalın enseliydiler. Şüphesiz, gölgeleri de hamamın terli duvarına daha

belirgin, daha büyük vuruyor; benimki pek de çabuk silinirken, onların gölgelerinin izleri uzun süre kalıyor, görülüyordu. Soyunma yerinde tekrar giyinirken davranışlarımda, yüzümde, düşüncelerimde yeni bir değişme oldu. Sanki yeni bir çevreye, yeni bir dünyaya girmiş, sanki nefret ettiğim bu dünyaya ikinci kez doğmuştum. Ne olursa olsun, yeniden kavuşmuştum hayata. Çünkü kurna başında bir tuz gibi erimemiş olmam, bir mucizeydi benim için!

Hayatım bana çok gayrı tabii, çok silik ve inanılmaz görünüyor, şu anda kullandığım kalemdam süsleyen resim gibi. Belki de kalemdanın üzerine mecnun, kuruntulu bir ressam yaptı o resmi. Dikkatle baktıkça tanır gibi oluyorum, belki beni yazmaya da o. resim zorluyor. Bir servi çizilmiş, dibinde Hind fakirlerine benzeyen, kambur bir ihtiyar oturuyor, bağdaş kurmuş, bir abaya sarılmış, başında bir sarık ve sol işaret parmağını ağzına götürmüş, bir şaşkınlığı anlatır gibi, İhtiyarın karşısında uzun, siyah entarili, bir genç kız raksediyor yadırganan hareketlerle. Kız, bir bayader belki, ihtiyarın karşısında raksediyor. Elinde bir gündüzsefası. İhtiyarla kızın arasında bir dere var.

Afyon mangalının başındaydım; bütün karanlık düşüncelerim, göksel ince bir dumanın içinde erimiş, yok olmuşlardı. Böyle zamanlarda düşünen, rüya gören gövdem oluyor; gövdem ağırlığından, hava basıncından kurtulmuşcasına, renkler hayaller dolu bir dünyada uçuyordu.

Afyon, kendi uyuşuk bitkisel ruhunu, gövdeme üflüyordu ve ben bitkisel bir âlemde dolanıyordum. — Bitki olmuştum, fakat sırtımda aba, mangalımın başında hayallere dalarken nedendir bilmem, ihtiyar hurdacıyı hatırladım. Yaygısı önünde o da böyle bağdaş kuruyor, kamburu çıkmış, böyle benim gibi oturuyordu. Bu düşünce ürküttü beni, yerimden kalktım, üzerimden abayı attım, aynanın önüne gittim, yanaklarım alev alevdi, kasap dükkânında asılı etlerin renginde. Ama karma karışık sakalıma rağmen, yüzümde ruhani ve büyüleyici bir ifâde vardı. Hasta gözlerim yorgun, kederli ve çocuksuydular. Yeryüzüne ve insana ilişkin bütün ağırlıklar, içimde erimişlerdi sanki. Yüzüm hoşuma gidiyordu, bakarken bir şehvet keyfi hissediyordum, ayna karşısında konuştum kendimle: «**Derdin öyle derin ki, gözlerinin ta derinlerinde. Ağlayınca gözyaşın gözlerinin derinlerinden geliyor, yoksa akmazdı gözyaşların**..»

Sonra tekrar konuştum: «Ahmaksın sen, daha neden gecikiyorsun? Ne bekliyorsun, daha ne umuyorsun? Bitişik odada bir şişe şarabın yok mu? İç bir yudum, öl git!.. Ahmak... Ahmaksın sen... Ben havaya konuşuyorum!»

Kesik kopuk, tutarsız düşüncelerdi aklımdan geçenler. Sesimi boğazımda işitiyor, ama sözcüklerin anlamlarını çıkaramıyordum. Başımın içinde bu sesler başka seslere karışıyordu. Ateşim olduğu zamanlardaki gibi, parmaklarım uzamıştı âdeta. Gözkapaklarım ağırlaşmış, dudaklarım

şişmişti. Başımı çevirince dadımı gördüm: kapı aralığında duruyordu. Bir gülmedir aldı beni: Yüzü kıpırtısızdı, sönük gözlerini dikmiş, bana bakıyordu. Ne şaşkınlık, ne öfke, ne keder, öylece bakıyordu. Ahmakça davranışlar güldürür adami; ama benim gülüşümün daha derin bir anlamı vardı. Bu büyük ahmaklık; dünyanın o kavranılmaz, o kolay anlaşılmaz bütün diğer şeyleriyle bağlantı kurmuştu. Gecelerin karanlıklarında kayıp bir şeydi, ölümün insanüstü bir davranışıydı bu. Dadım mangalı aldı, ağır adımlarla odadan çıktı. Alnımdaki terleri sildim, avuçlarım beyaz lekelerle benek benek olmuştu. Duvara yaslandım, başımı direğe dayadım, biraz kendime geldim âdeta. Sonra, bilmiyorum nerden duymuştum bu teraneyi, mırıldanmaya başladım:

«**Gel gidelim içelim,**

Rey şarabından içelim!

Şimdi içmezsek onu,

Ya ne zaman ,içelim?»

Bunalım, her seferinde belli ediyordu gelmekte olduğunu, ve bende apayrı bir ıstırap yaratıyordu. Gönlümde düğümlenen bir şeydi bu ıstırap, bu kederli hal; kasırgadan az önceki havayı andırıyordu. O zaman gerçek dünya benden uzaklaşıyordu, pırıl pırıl bir dünyada yaşamaya

başlıyordum, yeryüzü dünyasından ölçülemez uzaklıkta, başka bir âlemdi bu.

O zaman kendimden korkuyor, herkesten korkuyordum; belki de hastalığa bağlı bir şeydi bu. Zihnim zayıflıyordu bu yüzden. İhtiyar hurdacı ile kasabı pencereden görsem korkuyordum. Hareketlerinde, yüzlerinde neydi korkunç olan, bilmiyorum. Dadım bana kötü bir şey anlattı. Pîre, peygambere and içerek anlattı: İhtiyar hurdacıyı gece vakti karımın odasına girerken görmüş ve duymuş kapının ardından; o kahpe:. «Şalını çıkar boynundan!» diyormuş adama. Olur şey değil. İki ya da üç gün önce haykırmıştım, karım gelmişti, odama girmişti, kendi gözlerimle görmüştüm: İhtiyarın kirli, sarı, çürük, çarık dişlerinin, aralarından Arapça âyetler dökülen dişlerinin izleri vardı karımın dudaklarında. Ya bu adam ne zaman, niçin peyda oldu bizim evin karşısında? Evlenmemden az sonra. Acaba o muydu âşıkı, o kahpenin âşıkı? Hatırlıyorum, hemen o gün ihtiyarın sergisine gitmiş, testinin fiyatını sormuştum. Yarık dudakları aralandı, boynundaki şalın kıvrımları arasından iki çürük diş görüldü, güldü adam. Öyle kuru, çarpıcı bir gülüş ki, insanın tüyleri diken diken oluyordu. «Bakmadan mı alıyorsun?» dedi. «Bu testi parasız, ha al git, hayrını gör!» dedi, acayip bir sesle tekrarladı: «Parasız, hayrını gör!» Elimi cebime soktum, iki dirhem (30) ve dört peşiz bıraktım yaygısının üzerine. Tüyleri diken diken eden bir gülüşle tekrar güldü.

Utancımdan, yer yarılsaydı da içine girseydim! Ellerimi yüzüme kapadım, uzaklaştım.

(30) Dirhem ve peşiz; İran'ın ortaçağ sikkeleri, aşağı yukarı bugünkü kran ve abbasi değerinde.

Sergilediği Her şey, hayatın bir kenara attığı kirli, kalıntı öteberinin küf kokusunu saçıyordu etrafa. Hayatın bu süprüntülerini herkesin burnuna burnuna uzatması, kendisinin de bir döküntü olduğunu göstermek için miydi yoksa? Kendisi de çökmüş, kocamıştı, devriliyordu işte. Sergilediği şeyler ölü, pis şeylerdi, kullanılır tarafları kalmamıştı. Fakat hayata dayatıyorlardı ve çok anlamlıydı şekilleri. Bu ölü şeyler, benim üzerimde, yaşayan bir insanın bıraktığından daha derin bir etki bırakıyorlardı.

Ama dadım, haberini getirmişti bana, herkese söylemişti. Pis bir dilenciyle! demişti. Söylemişti dadım: o heriften yatağına bit geçmiş ye hamama gitmek zorunda kalmış karım. Hamamın terli duvarında kazımın gölgesi nasıldı acaba? Şehvetli ve davetkârdı mutlaka. Fakat karımın bu defaki seçimi o kadar fenama gitmedi benim. Çünkü ihtiyar hurdacı, bayağı ve ahmak kadınları tavlayan o damızlıklar gibi değildi, sırnaşık ve yavan değildi. İhtiyarın yüzündeki o tortular, o mutsuzluk kabuklan ve çevresine yaydığı o yoksulluk havası ona, belki kendisinin bilmediği bir yarı tanrı görünüşü veriyordu ve çürük çarık

öteberisi önünde, bir yaradılış simgesi gibiydi bu adam. .

Evet, aralarından Arapça âyetler dökülen o iki sarı, çürük dişin izlerini, ben karımın yüzünde görmüştüm. O kadın ki, beni yanına yaklaştırmamış, beni tahkir etmişti; bana bir kerecik olsun dudaklarını öptürmediğim halde, ben onu sevmiştim.

Güneş batıyor, hüzünlü bir nakkare sesi duyuluyordu (31).

(31) Nakkare : iki değnekle vurularak çalınan bir çeşit davul, Eski İran kentlerinde güneşin batışı, her gün nakkare çalınarak duyurulurdu. Bu âdet bugün de birçok bölgelerde sürüyor.

İnsanda atalardan kalma hurafeleri ve karanlık korkusunu uyandıran bir aciz ve yalvarış sesiydi bu. Yaklaştığını sezdiğim, beklediğim bunalım sonunda patlak verdi. Tepeden tırnağa, yakıcı bir sıcaklık sardı beni, boğulacak gibiydim, yatağa attım kendimi, gözlerimi yumdum. Ateşimin çokluğundan sanki her şey büyüyor, çevresini genişletiyordu. Tavan. alçalacağına daha da yükselmişti. Gövdeme dar geliyordu giysilerim. Sebepsiz, kalktım, kar yolanın kenarına oturdum, mırıldandım kendi kendime: «**Bundan fazlası mümkün değil.... Dayanılır gibi değil...**»

Birden, sustum, sonra yüksek, alaycı bir sesle konuştum: «Bundan fazlası...» Sonra ekledim: «Ben ahmakım!» Söylediğim sözcüklerin anlamlarına bakmış yor, sadece sesimin havadaki titreşimlerinden hoşlanıyordum. Yalnızlığı yok

etmek için gölgemle konuşuyordum belki de. O anda inanılmaz bir şey gördüm: Kapı açıldı ve o kahpe içeri girdi. Demek ara sıra beni düşündüğü oluyordu, teşekküre değerdi bu. Demek yaşadığımı, acı çektiğimi, ağır yavaş ölmekte olduğumu o bile hatırlıyordu. Teşekküre değerdi bu. Fakat bilmek isterdim, kendisi için öldüğümü biliyor muydu? Bilse mutlu rahat ölürdüm, dünyanın en mutlu insanı ben olurdum. O kahpe odama girince kötü düşüncelerim yok olmuşlardı. Bilmiyorum vücudundan nasıl bir ışın, davranışlarından nasıl bir hava yayılıyordu ki, yatıştırmıştı beni. Bu sefer iyi görünüyordu, toplanmış, güçlenmişti. Tus kumaşı bir pelerin vardı üzerinde. Kaşlarını inceltmiş, yanağına bir ben kondurmuş, rastık ve sürme çekmiş, allık sürünmüştü. Hâsılı, donanmış etmiş, odama öyle gelmişti. Hayatından pek memnundu anlaşılan, ve farkında olmadan sol işaret parmağını ağzına götürüyordu hep. Bu latif kadın, Suren ırmağı kıyısında körebe oynadığımız, entarisi kırmalı, ve siyah, kendisi ince, zarif o kız mıydı? Halleri çocuksu, özgür ve eteğinin altından bacakları göründükçe heyecanlandığım o kız mıydı? Şimdiye kadar farkına varmamıştım, şimdi gözlerimin önünden bir perde kalkmıştı sanki. Bilmiyorum niçin, kasap dükkanındaki koyunlar geldi aklıma; büyük bir parça etten farksızdı o ve eski çekiciliklerinin hepsini yitirmişti. Boyanmış, süslenmiş, dolgun bir kadın olmuştu; yaşamayı düşünen, katıksız bir kadiri! Karım! Korkuyla görüyordum: karım büyümüş, akıllanmış, bense

çocuk kalmıştım. Hattâ yüzüne, gözlerine bakmaktan utanıyordum. O, ben hariç, kendini herkese veriyordu, fakat ben, onun çocukluğunu belli belirsiz tekrar yaşayarak, kendimi teselli ediyordum. Saf masum bir yüzü, geçici süreksiz halleri vardı çocukken, ve yüzünde ihtiyar hurdacının diş izleri yoktu henüz. — Hayır, aynı kimse değildi bu.

Alaycı bir sesle sordu: «**Nasılsın?**» **— Cevap verdim**: «**Sen serbest değil misin, dilediğini yapmıyor musun? İyiyim, fenayım, sana ne bundan?**»

Kapıyı vurdu, gitti, arkasına dönüp bakmadı bile. Bu dünyanın insanlarıyla, dirilerle nasıl konuşulduğunu unutmuştum her halde. Duygusuz olduğunu, sandığım bu kadın, benim bu davranışıma kırılmıştı. Kaç kere kalkayım, elini ayağını öpeyim, ağlıyayım, bağışlanmamı yalvarayım diye düşündüm. **Evet, ağlamak, çünkü ağlarsam, rahatlayacağıma inanıyordum. Kaç dakika; kaç saat, hattâ kaç yüz yıl geçti bilmiyorum.** Çılgına dönmüştüm ve çektiğim acıdan keyif duyuyordum. İnsanüstü bir keyifti bu, ancak bende olabilirdi ve **eğer varsalar tanrılar bile duyamazlardı böylesine bir keyfi**. Üstünlüğümü; o aşağılık insanlara, doğaya, tanrılara karşı, insan şehvetinin doğurduğu tanrılara karşı üstünlüğümü anlamıştım. Bir tanrı olmuştum, tanrıdan da büyüktüm, çünkü içimde sonsuz, ebedi bir ırmağın aktığını hissediyordum…

... Fakat o döndü geldi. Düşündüğüm kadar taş-kalpli değildi. Kalktım, eteğini öptüm, gözyaşları ve öksürükler, içinde ayaklarına kapandım, bacaklarına yüz sürdüm, birkaç kere asıl adıyla hitabettim ona. Bambaşka bir ahengi, bir yankısı var gibiydi asıl adının. Ama kalbimden, can evimden: «Kahpe.. kahpe!» diyordum. Bir salatalık gibi serinletici, hoş, buruk bir tat veren bacaklarını öptüm, Ağladım, pek çok ağladım, bilmiyorum ne kadar zaman geçti, kendime gelince, baktım, o gitmişti. İnsanoğlunun bütün acılarını, sevinçlerini ve aşklarım kendimde hissetmem için, bana belki de, bir an yetmişti. Üzerin de afyon içtiğim minderde nasıl oturuyordumsa, şimdi de, yaygısı kenarına çökmüş ihtiyar hurdacı gibi, önümde is yapan lamba, oturup kalmıştım öyle. Kımıldamıyor, şaşkın sersem, lambanın salıverdiği dumanlara bakıyordum. Ellerimi yüzümü, siyah bir kar gibi is kaplamıştı. Bana bir kâse arpa aşıyla piliçli pilav getiren dadım, içeri girip de beni o halde görünce öyle korktu ki, bağırttı, geri çekildi, elindeki siniyi düşürdü. Hiç değilse onu korkutmuş olduğuma sevindim. Sonra ayağa kalktım, fitilin ucunu kestim makasla ve aynanın önüne gittim. **İsi yüzüme gözüme bulaştırmıştım, ne korkunç görünüm!** Gözlerimin alt kapaklarını aşağı çektim, bıraktım, gerdim uzattım ağzımı, avurtlarımı şişirdim, sakalımı yukarı kaldırdım, ikiye ayırdım, büktüm kıvırdım uçlarını; yüzümü gözümü çarpıttım. Ne kadar gülünç ve korkunçtu

yüz çizgilerim! Sanki içimde gizli ve tekin olmayan bütün hayalleri; gülünç, korkunç inanılmaz bütün çehreleri böylece apaçık görüyordum. Tanıyor, biliyor, hissediyordum da, gene de gülünç geliyordu bana bu haller, bu çarpıtılmış yüzler; evet hepsi de bendeydiler, benim malımdılar. Korkunç, cinayetli ve güldürücü maskeler, parmak ucuyla bir dokunma yetiyor, hemen yer değiştiriyorlardı. **Kur an okuyan ihtiyarın, kasabın, karımın maskelerini kendi yüzümde görüyordum. Sanki benim maskemin birer yansımasıydılar. Hepsi içimdeydi ya, hiçbiri benim değildi gerçekte.** Benim mayam ve yüz ifadem, esrarlı bir içgüdüden, ataların günaha, girmelerinden, sevişmeleri ve ümitsizliklerinden oluşmamış mıydı? Ben ki bu kalıtım yükünün gözeticisiydim, delice ve gülünç bir his yüzünden, yüzümdeki bu ifadeleri ister istemez sürdürmüyor muydum? Yüzüm belki ancak ölümle bu ayartılışlardan kurtulur, acaba o zaman kendi doğal haline kavuşur muydu?

Ama acaba o son durumda da, maskaraca bir iradenin yüzüme kazıdığı haller, geride daha sert, daha derin izlerini bırakmazlar mıydı? Ne olursa olsun, elimden neler gelebileceğini kavramaya başlamıştım, yeteneklerimi anlamıştım. Birden yüksek sesle güldüm. Fakat çok katı, korkunç bir gülüştü bu, tüylerim diken diken oldu. Sesimi tanıyamadım, benim dışımda bir sesti sanki, bazan kulaklarımda çınlamış, yabancı bir gülüş. Peşinden öksürmeye başladım kanlı bir balgam, ciğerimden bir parça, aynaya fırladı parmağımın

ucuyla yaydım, sıvaştırdım aynanın yüzüne. Arkama dönünce dadımı gördüm, ay gibi solgundu yüzü, saçları dağınık, gözleri fersiz, ürkmüş. Daha önce de getirmişti, bir kâse arpa aşı vardı elinde, dehşet içinde bana bakıyordu. Ellerimi yüzüme kapadım, yandaki küçük odanın perdesi arkasına kaçtım, saklandım.

Uyumak istiyordum, başım bir ateş çemberiyle sarılmıştı. Lambaya koyduğum sandal ağacı yağının şehvet uyandıran, keskin kokusu başıma vurmuştu. **Karımın baldırları gibi kokuyordu, damağımda buruk, hoş bir salatalık tadı vardı**. Elimi tenimde gezdiriyor, bütün organlarımı: kalçamı, baldırlarımı, kollarımı, hayalimde karımınkilerle karşılaştırıyordum. Onun kaba etlerinin, kıçının yuvarlaklığı, teninin sıcaklığı, gözümün önünde iki kat canlanıyordu. Canlanmadan da kuvvetliydi bu, çünkü bir ihtiyaç biçimine girmişti. Teni yanımda olsun istiyordum. Bu şehvetli kuruntudan kurtulmak için bir hareket, bir karar yeterdi. Fakat başımı saran ateş çemberi öyle daraldı, öyle yakıcı oldu ki, ansızın, korkunç karaltıların çalkandığı, bulanık bir denize gömüldüm.

Hava henüz karanlıktı, sokaktan geçen bir güruh sarhoş polisin gürültüsüne uyandım. Kaba küfürler savuruyor, hep bir ağızdan söylüyorlardı:

«**Gel gidelim içelim,**

Rey şarabından içelim!

Şimdi içmezsek onu.

Ya ne zaman içelim?»

Hatırladım, hayır, âni bir ilhamdı bu bitişik odada bir şişe şarabım vardı, içine kobra zehiri katılmış ve bir yudumu hayatın bütün kâbuslarını yok edecek bir şarap.. Ama o kahpe..? Bu sözcük ona karşı arzumu daha da çoğalttı, onu daha diri, daha hararetli, getirdi gözlerimin önüne. **Bundan iyi ne tasarlayabilirdim: O şaraptan bir kadeh ona verir, bir kadeh de ben içerdim, aynı kıvranmalarla beraber ölürdük!**

Nedir aşk?

O aşağılık kimseler için bir edepsizlik, geçici âdi bir zevk, bir eğlence. O aşağılık adamların aşkları açık saçık şarkılarda, edepsizliklerde, sarhoş ayık tekrarladıkları pis iğrenç sözlerinde görülür, «eşeğimin toynağını soktum çamura» örneğindeki gibi. Fakat benim ona aşkım bambaşka bir şeydi. Evet, ben onu ta ne zamandır tanıyordum: Bir tuhaf çekik gözleri, yarı aralık dar ağzı, perdeli sakin sesi, bunlar bende uzak, dertli, anılar uyandırıyordu ve ben onlarda mahrum kaldığım, bağlı olduğum, elimden aldıkları bir şeyi arıyordum.

Beni ebediyen mi mahrum etmişlerdi ondan? Bu düşünce, daha korkunç bir duygu yaratıyordu bende.

Öyle bir lezzetti ki bu ümitsiz aşkımın tesellisini onda buluyordum ve bir saplantı oldu giderek.. Bilmiyorum niçin, hep karşımızdaki kasap geliyordu aklıma: Kollarını sıvayıp «Bismillah!» diyor ve koyunları parça parça kesiyordu. Hali ve davranışları gözümün önündeydi hep. Sonunda kararımı verdim, korkunç bir karar. Yataktan kalktım, kollarımı sıvadım, yastığımın altına sakladığım kemik saplı bıçağı aldım, sırtımı kamburlaştırdım, sarı bir abaya sarındım, başımı ve yüzümü bir şalla kapadım. O anda kasapla hurdacının ruh hallerinden oluşan, karışık bir duygu belirdi bende.

Sonra, ayaklarımın ucuna basa basa, karımın odasına doğru yürüdüm. Karanlıktı odası, kapıyı yavaşça açtım. Rüya görüyordu her halde, yüksek sesle sayıkladı: «Şalını çıkar!» — Yatağına yaklaştım, sıcak yumuşak soluklarını yüzümde hissettim. İnsanı dirilten, tatlı bir alevdi bu! O havayı birkaç dakika teneffüs etseydim tekrar canlanırdım. Ah ne kadar zamandır inanıyordum buna: herkeste bu bendeki gibi ateşli soluklar olması gerekirdi. Odada bir başkası, âşıklarından biri olmasın diye sağa sola bakındım, hayır, kimse yoktu, yalnızdı. Hakkında söylenenlerin sırf yalan ve iftira olduğunu anladım. Kim bilir, belki de bakireydi henüz? Ona yakıştırdığım hayallerden, suçlamalardan ötürü kendimden utandım. Fakat bir dakika, bile. sürmedi bu: Kapının arkasından bir aksırık sesi geldi, sonra boğuk alaycı bir gülüş, insanın tüylerini diken diken eden bir kahkaha duydum, damarlarım çekildi, ürperdim. O

aksırmayı, o kahkahayı duymasaydım, onlar alıkoymasaydi: beni (32) karar vermiştim, gövdesini parça parça edecek, satsın diye müşterilere, karşıdaki kasaba götürecektim. Budundan bir parçayı da adak olarak, Kur an okuyan ihtiyara verecek, ertesi gun de gidip soracaktım ona: «**Dün yediğin et, ne etiydi biliyor musun?**»

(32) Batıl inanca göre birisi hapşırdı, aksırdı mı İnsan, elindeki İşi bırakmalıdır, yoksa bir aksilik çıkar, bir terslik olur.

Eğer o gülmeseydi, o kahpenin gözlerini görmemek için bu işi gece vakti yapmam gerekiyordu. Beni azarlayan gözlerinden utanıyordum çünkü. — Sonra, karyolasının kenarından sarkan ve ayağıma takılan bir çamaşırı aldım yerden, ve kaçtım odadan korku içinde. Bıçağı dama attım; bana bu canice fikirleri bu bıçak vermişti, kasap bıçağına benzeyen bu bıçağı uzaklaştırdım kendimden.

Odama dönünce lamba ışığında gördüm: gömleğini getirmişim. Çıplak etine giydiği pis bir gömlekti bu. Yumuşak ibrişim bir Hind gömleği ki teninin kokusunu emmişti, yasemin kokuyordu ve teninin sıcaklığından, diriliğinden bir şeyler kalmıştı üstünde. O kokuyu içime çektim, bacaklarımın arasına koydum gömleği, uyudum. .Hiçbir gece böyle rahat uyumamıştım. Sabah erkenden karımın bağırmalarına uyandım, gömleğinin kaybolduğundan yakmıyor ve tekrarlıyordu: «**Yepyeni, tertemiz gömlek!**» Oysa yenleri parçalanmıştı gömleğin. İş sarpa bile sarsa, geri

vermeyecektim. Karımın eskimiş gömleğinin bende kalması, hakkım değil miydi?

Dadım bana eşek sütü, bal ve ekmek getirdi. Siniye, kahvaltının yanma bir de kemik saplı bir bıçak koymuştu. Bıçağı hurdacının sergisinde görmüş, satın almış, öyle dedi. Kaşlarını kaldırarak ekledi: «Böyle şeyler lâzım olur her zaman.» Aldım, baktım, benim bıçağımdı bu. Sonra, kırgın küskün, dert yandı dadım: «Bu sabah benim kız (o kahpe yani) payladı beni; gece ben onun gömleğini çalmışım sözde! Hani kötülemek gibi olmasın ya, karın dün bir çocuk düşürdü.... Biliyoruz ki bu çocuk... Kendisi söyledi, sözde hamamda gebe kalmış. Dün akşam sırtını ovuyordum, gördüm, kollarında çürükler vardı, kendisi gösterdi: Karanlıkta bodruma indim de iyi saatte olsunlar yaptılar! dedi.» — dadım devam etti: «Sen bilmiyor muydun karının hanidir gebe olduğunu? — Gülerek cevap verdim. «Çocuk da, besbelli hani şu Kur an oku yan ihtiyar var ya, ona benziyordu. Şüphesiz, .ona benziyordu.» — Dadım, şaşırmış afallamış, odadan, çıktı, benden böyle bir karşılık beklemiyor gibiydi. Birden ayağa kalktım, ellerim titreyerek kemik saplı bıçağı aldım, bitişik odada eski bir kutuya koydum, kutunun kapağını kapadım. Hayır, çocuk bana asla benzeyemezdi, ihtiyar hurdacıya benzemişti bu çocuk.

Öğleden sonra odamın kapısı açıldı, küçük kardeşi, o kahpenin küçük kardeşi, tırnağını kemirerek içeri girdi. Onları görenler, abla kardeş olduklarını hemen anlarlardı, öylesine benzerlik! Küçük dar

bir, ağız, dolgun nemli şehvetli dudaklar, inik göz kapakları, çekik gözler, şaşkın bakışlar, çıkık yanaklar, hurma rengi dağınık saçlar, buğday rengi bir yüz. Oğlan, tıpkı o kahpeye benziyor, hattâ ablasındaki o şeytan ruhundan da bir şeyler taşıyordu. Hayat savaşında sertleşmiş duygusuz, ruhsuz bir Türkmen yüzü; bir yüz ki yaşamasını sürdürmek için her şeyi doğal karşılar, hoşgörün Sanki doğa, her şeyi çok önceden görmüştür; belli ki ataları uzun zaman güneşlerde,, yağmurlarda doğa ile savaşmışlar, güçlenmişlerdi; ve yalnız yüzlerini, görünüşlerini değil, yılmazlık, şehvet, hırs ve açlıklarını da verdiler, bıraktılar bunlara. Ben bu çocuğun ağzının tadını biliyordum, bir salatalık gibi buruk ve hoştu tadı.

Şaşkın Türkmen gözleriyle yüzüme baktı çocuk: «Şahcan diyor ki, hekim söylemiş, sen ölecekmişsin, senden kurtulacakmışız. Ölmek nasıl olur?» dedi.

Cevap verdim: «**Sen ona söyle, ben çoktan Öldüm!**»

«Şahcan dedi ki: Çocuğum düşmeseydi bütün ev bizim olurdu (33), dedi.» .

(33) islâm. hukukuna göre kadın, ölen kocasından kalan mirasın sadece bir kısmını alır. Geri kalan, erkek-kız kardeşler gibi yakınlara düşer. Ancak, arada çocuk varsa, bir pay anneye verilir, gerisi çocuğundur.

Kendimi tutamadım, bir kahkaha attım, kuru korkunç, insanın tüylerini diken diken eden bir kahkahaydı bu. Öyle ki, sesimi tanıyamadım, çocuk korktu, kaçtı.

Kasabın keyfini şimdi anlamıştım: Kemik saplı bıçağım koyunların butlarında temizlerken; içlerinde çamur gibi koyu, pıhtı, ölü kanlar toplanmış pörsük etleri kesip kesip alırken ve koyunların boğazlarından damla damla kızıl kanlar yere . akarken duyduğu keyfin ne olduğunu anlamıştım. Dükkânın önündeki sarı köpek; yere düşmüş ve donuk gözlerle dik dik bakan kesik öküz kellesi ve gözleri ölüm tozuyla perdeli bütün koyun başları, onlar da görmüşlerdi, onlar da biliyorlardı bunu! Şimdi anlıyorum, ben bir yarı tanrı olmuştum, insanların küçük, âdi bütün ihtiyaçlarının Ötesindeydim, İçimde ebediyetin aktığını hissediyordum.

Nedir ebediyet?

Benim için ebediyet, Suren ırmağı kıyısında o kahpe ile körebe oynamaktan, sonra bir an, gözlerim bağlı, başımı onun eteğine gizlemekten ibaret.

Birdenbire, kendimle konuştuğumun farkına vardım, garip bir şekilde oldu bu: Kendimle konuşmak istedim, ama dudaklarım öyle ağır, uyuşuktu ki, en küçük bir kıpırtıyı bile istemiyorlardı. Ama dudaklarım kımıldamadan da, yahut kendi sesimi işitmeden de, kendimle yüksek sesle konuştuğumu hissediyordum.

Odam her ân daha karardı, daha daraldı, bir mezar oldu âdeta. Korkunç gölgeleriyle gece, etrafımı sardı. Lamba is yapıyordu, kürkümü giymiş, abamı omuzlarıma almış, boynuma şahmı sarmıştım, iki büklüm gölgem duvara vuruyordu.

Gölgem çok çok güçlüydü, belirgindi gerçek cismimden; duvara vurmuş gölgem daha gerçekti vücudumdan. **Sanki ihtiyar hurdacı, kasap, dadım ve o kahpe karım, benim gölgelerimdiler, ben bu gölgelerin içinde hapsedilmiştim.** Bir baykuşa benziyordum, ama iniltilerim boğazımda takılıp kalıyordu ve ben pıhtılaşmış kan olarak tükürüyordum onları. Şayet baykuş da hasta olsa benim düşündüğüm şeyleri düşünür. Duvardaki gölgem tıpkı bir baykuş gölgesiydi ve iki büklüm eğilmiş, yazdıklarımı dikkatle okuyordu. Anlıyordu besbelli, bir o anlayabilirdi. Göz ucuyla gölgeme baktıkça korkuyordum.

Karanlık ve suskun bir gece, tıpkı, hayatımın üzerine çökmüş gece gibi. Kapıdan, duvardan, perdenin arkasından bana yüz göz oynatan korkunç karaltılarla dolu gece. Bazan odam öyle daralıyordu ki, bir tabutta yatıyordum sanki. Şakaklarım yanıyordu, organlarımdan en ufak bir hareket beklenemezdi. Bir ağırlık, göğsümü eziyordu; Siyah lagar beygirlerin yanlarına asıp kasaba götürdükleri koyun ödüleri gibi ağır bir ağırlık.

Ölüm, ağırdan yavaştan, kendi şarkısını mırıldanıyordu. Her sözcüğü tekrarlamak zorunda, kekeme biri gibiydi, ölüm; tıpkı şiiri bitirince gene baltan başlayan biri gibi. Ölümün şarkısı, testere inleyişlerindeki titreme gibi, tenin etlerinde rahneler açıyor, feryatlar koparıyor, ansızın susuyordu.

Gözlerim henüz kapanmamıştı ki, odamın arka tarafından, sokaktan bir güruh sarhoş polis geçti, kaba küfürler savuruyor, hep birden söylüyorlardı:

«**Gel gidelim içelim,**

Rey şarabından içelim!

Şimdi içmezsek onu,

Ya ne zaman içelim?»

«Sonunda düşeceğim ellerine!» dedim içimden. Ansızın kendimde insanüstü bir kuvvet hissettim. Alnım serinledi, yataktan kalktım, sarı abamı omuzlarıma aldım, şalımı iki üç kere başıma, doladım, sırtımı kamburlaştırdım, gidip koyduğum kutudan kemik saplı bıçağı çıkardım ve ayaklarımın ucuna basa basa kahpenin odasına gittim. Kapıyı araladım, baktım, koyu karanlıklara gömülüydü içerisi. Dikkatle kulak kabarttım, sesini duydum:

«Geldin mi? Şalını çıkar!» Sesi, çocukluğundaki sesi gibiydi, tatlı bir ahenk taşıyordu. Uykuda bilinçsiz mırıltılar gibi. Ben bu sesi evvelce, derin uykularda duymuştum. Acaba rüya mı görüyordu? Kısıktı, perdeliydi sesi; tıpkı Suren ırmağı kıyısında benimle körebe oynayan o kız çocuğunun sesi gibi. Bir an durdum öylece, tekrar duydum: «Gel, çıkar şalını!» diyordu.

Karanlıkta yavaşça odaya girdim, abamı ve şalımı çıkardım,, soyundum, ama bilmiyorum neden, kemik saplı bıçağı elimde tutuyordum, yatağına girdim. Yatağının sıcaklığı, âdeta taze can üfledi bedenime. Sonra bir zamanlar Suren ırmağı kıyısında körebe oynadığımız o solgun yüzlü, çelimsiz ve gözleri masum Türkmen gözleri gibi, o küçük kızı hatırlayarak; onun o tatlı, nemli ve ılık vücudunu kucakladım. Hayır, hayır, yırtıcı ve aç bir hayvan gibi atıldım üzerine; oysa bütün kalbimle de tiksiniyordum ondan, öyle sanıyordum ki aşk ve kin aynı şeydiler. Serin, solgun vücudu, karımın vücudu, avımın çevresinde kıpırdayan bir kobra yılanı gibi yayıldı, açıldı ve çemberine hapsetti beni. Göğsünün kokusu sarhoş ediciydi, kollarını boynuma dolamıştı, etinden hoş bir sıcaklık yayılıyordu; o anda hayatım sona ersin istedim. Çünkü o dakikada ona karşı bütün hıncım, bütün kinim yok olmuştu; gözyaşlarımı tutmaya çalışıyordum. Ben farkına varmadan, adamotu gibi, bacakları bacaklarımda kenetlenmiş, kolu boynumda halkalanmıştı. Bu terütaze etin tatlı sıcaklığını duyuyordum ve kavrulan gövdemin her zerresi, bu sıcaklığı içiyordu. Hissediyordum ki, bir av gibi yutmaktaydı beni. Korku ve keyif, birbirine karışmıştı, ağzı bir salatalığın buruk tadını veriyordu. Bu tatlı basınç altında ter döküyor, kendimden geçiyordum.

Tenim, vücudumun her zerresi, hükümleri altına almışlardı beni; yüksek sesle zafer şarkılarını söylüyorlardı. Ben mahkûm ve biçare, bu uçsuz

bucaksız denizde, uysal itaatli, kendimi dalgaların keyfine bırakmıştım. Bir yasemin ıtri yayan saçları, yüzüme yapışmıştı; gövdelerimizin derinlerinden acının ve sevincin feryatları dışarı vuruyordu. Birdenbire şiddetle ısırdığını hissettim; yırtılmıştı dudağım. Tırnağını da böyle mi ısırıyordu, yoksa benim yarık dudaklı ihtiyar olmadığımı anlamış mıydı? Kendimi kurtarmak istiyor, ama bunca çabama rağmen başaramıyordum bunu. Tenimizin etleri birbirine lehimlenmişti âdeta.

Delirdiğini sanıyordum. O keşmekeş içinde, elimi uzattım nasılsa ve elimdeki bıçağın vücudunun bir yerine saplandığın hissettim. Sıcak bir sıvı, yüzüme fışkırdı. Bir çığlık kopardı o, ve beni, bıraktı. Avucumda sıcak bir şey vardı, ona dokunmadım, elimi yumruk yaptım. Bıçağı attım, bıçaksız elimi vücudunda gezdirdim, katılaşmıştı. Ölmüştü o. Bir öksürük tuttu beni, fakat öksürük de değildi bu; kuru, iğrenç ve insanın tüylerini diken diken eden bir kahkaha. Korkudan titreyerek, abamı omzuma aldım, odama döndüm. Lamba ışığında avucumu açtım, baktım: gözüydü avucumda tuttuğum şey. Her yerim kana bulanmıştı.

Aynaya gittim, ama korkunun şiddetinden ellerimi yüzüme kapadım: **Benziyordum, hayır, ben o ihtiyar hurdacı olmuştum**. Saçım, sakalım, bir kobra yılanıyla bir yere kapatılmış da ölmemiş, dışarı çıkan bir adamın saçı, sakalıydı: bembeyaz olmuşlardı. Dudağım, ihtiyarın dudağı gibi yarıktı, kirpiklerim dökülmüştü, bir avuç

beyaz kıl bitmişti göğsümde ve içime yeni bir ruh girmişti. Başka türlü düşünüyor, başka türlü hissediyordum; ve bilmiyordum kendimi onun elinden —içimde uyanmış ifritin elinden nasıl kurtaracağımı. Ellerimi yüzüme kapamış, kendimi tutamıyor, gülüyordum boyuna. Öncekinden daha şiddetli bu gülüş, vücudumu sarsıyordu. Bedenimin hangi gizli oyuklarından geldiği belirsiz derin bir gülüştü bu, hoş bir gülüş, fakat boğazımda toplanıyor, boşluktan çıkıyordu. **Ben ihtiyar hurdacı olmuştum**.

Istırabın şiddetinden, uzun derin bir uykudan uyanmış gibi, gözlerimi oğuşturdum. Her zamanki odamdaydım, ortalık ağarıyordu, bulutlu ve sisliydi pencere camları. Uzaktan horoz sesleri duyuluyordu. Önümdeki mangalın ateşinden, geriye bir, üfleyişte uçup gidecek bir avuç kül kalmıştı. Hissettim ki benim düşüncelerim de dayanıksız bir avuç kor gibidir, kül olmuştur, bir üflemeye bakar.

İlk aradığım şey, kabristandaki ihtiyar arabacıdan aldığım Rey testisi oldu, bulamadım. Bakındım, kapıda gölgesi iki büklüm birini gördüm. Hayır, ihtiyar ve kambur bir adamdı bu başını ve yüzünü bir şala sarmıştı ve pis bir mendile sarılı, testiye benzer bir şey vardı koltuğunda. Katı, korkunç bir gülüşle güldü adam; tüyleri diken diken eden bir gülüşle güldü.

Ben yerimden kalkmak isteyince de odamdan çıktı gitti. Kalktım, peşinden gidip mendile sarılı testiyi ondan almak istedim. Fakat ihtiyar, şaşılacak bir

çeviklikle, çoktan uzaklaşmıştı. Koştum, sokağa bakan pencereyi açtım, ihtiyarın kambur karaltısını gördüm sokakta; gülüşünün şiddetinden omuzlan sarsılıyordu ve o bağlı mendili koltuğuna sıkıştırmıştı. Sendeleyerek yürüyordu, sislerin içinde gözden kayboldu. Döndüm, kendime baktım: Üstüm başım yırtılmıştı, tepeden ayağa kana belenmiştim, • çevremde iki mayısböceği dolanıyordu, ve küçük beyaz kurtçuklar, kıvıl kıvıldı tenimde — ve bir ölünün ağırlığı, eziyordu göğsümü...

(SON)

SADIK HİDAYETİN BİYOGRAFYASI

Kör Baykuş un Almancasına (1961) Sadık Hidayetin yakın dostlarından Bozorg Alavi bir «Sonsöz» yazmış. Yazarımızın hayatına ve eserine ışık tutması bakımından gerekli bu tanıtmayı da buraya aldık. Bugün Berlin de Humboldt Üniversitesinde modern İran edebiyatı ve kültürü profesörü olan Bozorg Alavi (doğ. 1904) de ayrıca roman ve hikâyeleriyle tanınmış bir sanatçıdır.

. «Hayat hikâyemde önemli bir şey yok, başımdan ilginç olaylar geçmedi. Ne yüksek bir mevki sahibiyim, ne de sağlam bir diplomam var. Okulda hiçbir zaman örnek bir öğrenci olamadım, başarısızlıklar her yerde buldu beni. Nerede çalışırsam çalışayım silik, unutulmuş bir memurdum; şefleri memnun edemedim. İstifa ettim mi seviniyorlardı... Bırak gitsin, yaramaz! Çevrem böyle görüyordu beni, haklıydılar belki de.»

Bugünkü İran'ın en büyük yazarı, ölümünden birkaç yıl önce böyle demişti. 9 Nisan 1951 de

Paris te canına kıyarken, çok dar bir tanıdıklar çevresince biliniyor, beğeniliyordu. Avrupa onun eserlerini, günden güne daha dikkatle izlerken, Londra ve Moskova onun küçük hikâyelerini yayınlarken de kendi yurdunun dişli ama tapon (bayağı, adi, sahte, kalitesiz, değersiz, kibarlık taslayan) yazarları, Hidayet'in eserlerini reddetmekte, hattâ gençliği coşturan popüler dilini alaya almaktaydılar. Bugün, Ölümünden on yıl sonra, herkesçe İran'ın en önemli yazan kabul ediliyor, hattâ bir zamanki hasımları da ölümünü sömürerek acıklı akıbeti üzerine gösteriş yasları tutuyorlar. Hidayet'in kitapları birçok basımlar yaptı, büyük bir kısmı bugüne kadar Fransızcaya, Rusçaya, İngilizceye, Almancaya, Macarca ve Çekçeye çevrildi. Fransız edebiyat eleştirmeni André Rousseaux, Hidayet'i çağımızın en önemli yazarlarından biri sayar ve «**Bu roman, yüzyılın edebiyat tarihinde bir aşamadır**» inancını dile getirir.

Bu satırların yazarı, aşağı yukarı 25 yıl boyu, Hidayet'i yakından tanıdı, onu hep dürüst kıymetli bir dost olarak takdir etti. Alçakgönüllülüğü, insan ve hayvan sevgisi, haksızlık, ve gadre uğrayanların, ezilenlerin kaderlerine ilgisi, acıması, fedakârlığı, güzelliğe saflığa karşı sonsuz arzusu ve bunları boşuna araması; dostları arasında her zaman söylenir, konuşulurdu. Adamdan saymadıklarına karşı dümdüz tutumu, bayağılık ve şirretlikleri maskaraya çeviren kıvılcımlı zekâsı, hiçbir ayrıntıyı atlamayan çok belirgin gözlem yeteneği;

karakterinin belli başlı özellikleridir. Kendimize onun en yakın dostları gözüyle bakabilen bizler sever sayar, hayranlık duyardık ona.

Karakterim, bazı okuyuculara belki önemsiz görünecek birkaç özelliğini yazıyorsam bu sırf, eserinin daha İyi anlaşılmasına bu notların da bir katkısı bulunabileceği kanısında olduğumdandır. Romanında bir kadını koyun gibi boğazlatan bir yazarın, kendi özel hayatında çok hayırsever bir insan olduğunu ve değil bir insandan, bir hayvandan bile kan akıtılmasına bakamadığını bilmek, önemli değil midir? **Çocukluğunda bir kere bir bayramda kurban kesilmesini görmüştü, o günden sonra artık hiç et yiyemedi, ölümüne kadar et koymadı ağzına.** Bir seferinde, farkında olmadan, kıymalı bir börekten bir parça ısırmış, midesi bulanmış, çıkarmıştı; ben gördüm.

Bir nükteciydi Hidayet; çok zaman o şakacı maskesi ardındaki üzgün düşünürü görmek imkânsızdı hemen hemen. Bazı kimseleri, ciddî bir söz söylemeye lâyık görmez, onlarla eğlenirdi sadece; ama edepsizleşip de gönüllerini kırmak istemezdi hiç. Hattâ bütün kalbiyle nefret ettiklerini bile asla incitmemiştir.

Hidayet tam bir sanatçıydı; dışıyla, giyinişi ya da davranışlarıyla değil, güzel olanı bulmak ve korumak yeteneğiyle sanatkârdı. Çok okurdu, modern dünya edebiyatı üzerine köklü bilgisi vardı. Çok zaman kendine şaheserler keşfeder ve bunlar yıllar sonra dünyaca tanınırdı. Bir yazar

olarak çok, pek çok çalışkandı. Bir hayli roman, hikâye kitabı ve iki oyundan başka, İran folkloru üzerine birkaç önemli eser kale. me almıştı. Eski İran kültürüne saygısını, Orta Farsça'dan bazı metinleri Yeni Farsça'ya çevirmekle göstermişti. Musikiye büyük muhabbeti de Hidayet'in karakteristik bir yanıdır. . **Zaman zaman üzüntülüyse ya da biraz içkiliyse — ölçüyü hiçbir vakit kaçırmazdı — Çaykovskinin 1. Kuartetinden Andante Cantabile yi ıslıkla çaldığını duyardık**. Afyona gelince: ölümüne, yakın yıllarda ara sıra içmiştir, ama Kör Baykuş u yazdığı sıralarda çok seyrek içerdi. **Ömrünün son yıllarında afyon düşkünlüğü, kapıldığı ümitsizlikten ve hayatını yavaş yavaş ölüme teslim etmek niyetinden ileri geldi**.

Sadık Hidayet, 17 Şubat 1903 te Tahran da doğmuştu. Yüz yıldır sarayda ve ülkenin edebiyat hayatında mevki ve isim yapmış, itibarlı bir ailedendi. Tahran daki Saint Louis Fransız kolejinde okudu. Hıristiyan misyonerlerce kurulmuş bu kolej, nüfuzlu sınıfın çocuklarına modern bir eğitim veriyordu. Hidayet, daha ilkokuldayken, kalabalık aile çevresi için, el yazısıyla bir gazete bile çıkarmış, resimlerini de kendisi yapmıştı gazetenin. 1925 te bu kolejden ayrıldı, mühendis olmak istiyordu, Belçika ya gitti, oradan Fransa'ya geçti. Dört yıl olmuş, hangi mesleği seçeceğine hâlâ kesin karar verememişti. Paris te yazmaya başladı. İlk eserleri burada meydana geldi ki bunlardan «Yaradılış Efsanesi», şimdi Yeni İran edebiyatının

kalıcı anıtlarından biridir. **İki intihar girişimi, kendini tamamen sanata adamaya karar vermenin, onun için pek kolay olmadığını gösteriyor**.

1930 da Hidayet, Tahran'a döndü. Ailesinin nüfuzu dolayısıyla her imkâna sahipti, diploması olmadan da devletin en yüksek mevkilerine geçebilirdi, ama o geçimini sıradan bir kâtip, bir muhasip olarak sağladı. 1930 ile 1936 arasındaki yıllar, Hidayet için verimli bir yaratma dönemi oldu. Tahran da, hepsi de uzlaşma aleyhtarı, vatansever gençler onun çevresinde toplandılar. Bu çevre, çok geçmeden, müstebit Rıza Şah'ın İran da yarattığı hayat şartlarına ayak uyduramadı. Sadık Hidayet, Hindistan a gitti ve Kör Baykuş u ilkin orada yayınladı. **Kitaba, İran da satışının yasak olduğunu belirten bir not eklenmişti**. .

İkinci Dünya savaşının patlaması, müttefik birliklerinin 1941 Eylülünde İran'a girişi ve bunları izleyen politik olaylar, yazarda, yeni başlayan kurtuluş hareketinin İran a durum ve şartlarda olumlu bir değişiklik getireceği ümidini uyandırmıştı. Savaş sonrası eserleri belirli bir iyimserlikle doludur, ama bu çok sürmedi; çünkü çok geçmeden iç politika doğrultusu yeniden nazikleşti ve Hidayet yurdunun, yerinde kullandığı bir deyimle «**aşağılık adamlar**» dediği sınıfın zulmünden ve ahlak bozukluğundan kurtulma ümitlerini tamamen yitirdi. Az sonra da, gençliğini geçirdiği yerlerde yeni bir yaşama gücü bulmak ümidiyle, Paris e gitti.

Başbakan olan eniştesinin, müslüman bir yobaz tarafından 7 mart 1951 de katledilişi, kendi canına da kıyması için, bardağı taşıran son damla oldu. Paris te günlerce, havagazlı bir apartman aradı. Championnet caddesinde buldu aradığını; 9 eylül 1951 günü dairesine kapandı ve bütün delikleri tıkadıktan sonra gaz musluğunu açtı. Ertesi gün ziyaretine gelen bir dostu, onu mutfakta yerde yatar buldu. Tertemiz giyinmiş, güzelce tıraş olmuştu ve cebinde parası vardı. Yakılmış müsveddelerinin kalıntıları, yanı başında, yerdeydi.

Hidayet'in yaratıları; kaynağını, yüzyılımızın başında beliren ve gayesi, İran edebiyatını klasik gelenek temeli üzerinde geliştirip çağın gereklerine uygun düzeye getirmek olan edebi akım.dan alıyor. Epik, Lirik Ve Epigrammatik (yergi) teki ustalarını, Goethe nin Westöstlicher Diwan» da kutlayıp övdüğü, klasik İran şiiri, 16, yüzyıldan sonra bir durgunluk dönemine girmişti. O tarihten itibaren şairler, önlerindeki büyük örnekleri taklitle yetiniyor, ama onlara erişemiyorlardı. Ancak 19. yüzyılın ortasında, Avrupa kültür ve edebiyatı etkisinde, o oyun düşkünü ve özentili edebiyat yerine, samimî ve halka bağlı bir edebiyat koymak ihtiyacı belirdi.

Hikâyelerinin merkezine padişahlar, bilgeler yerine sıradan, basit insanları, ilk olarak koymak şerefi Cemalzade'nindir. İlk eseri «Bir Varmış Bir Yokmuş» un (Almancası: Berlin 1921) önsözünde, Cemalzâde nin çizdiği program, bugün genellikle modern İran edebiyatının manifesti sayılır. Orada

Cemalzâde, halka yakın bir edebiyat, dilde sadelik; ve şiire değil, anlatı türlerine öncelik ister. Hidayet, Cemalzâde'nin görüşlerine katıldı ve yapılarını Avrupalı ustaların eserlerinden aldığı roman ve hikâyelerinde, İran ortamını ve yurttaşlarının yüzyıllardır işlenmiş sanat zevkim de gözden uzak tutmaksızın, o görüşleri gerçekleştirdi. Klasik şiiri esaslı bildiği, çok dikkatli bir gözlemci ve pervasız bir yenilikçi olduğu için, gösterilen görevi gerek konularda, gerekse uygulamada hakkıyla yaptı. Karakterleri keskin çizgili, tasvirleri inandırıcıdır. Anlatıyı, o vakte kadar İran edebiyatında kimsenin ulaşamadığı mükemmelliğe Hidayet götürdü.

Önümüzdeki romanda ise bir başka Hidayetle karşılaşıyoruz. Hikâyelerimi çoğu güçlü bir realizm taşırken, — ona modern İran edebiyatında seçkin bir yer ayırtan da bu olmuştur. — Kör Baykuş un eylemi, olayları, zaman ve mekân dışında kalır. Olayları bölüşenler tipik kimselerdir, daha doğrusu bir tipin değişik kişilerdeki varyasyonlarıdır, bu kişiler mitik bir psikoloji kanunlarına göre birbirlerine dönüşürler. Baba, amca, arabacı, mezarcı, ihtiyar hurdacı ve nihayet romanın «kahraman» ı, aslında tek kişidir; esrarengiz genç kız, bayader ile kahramanın karısı kahpe de öyle. Normal zaman düzeninin kalkışı bununla bağlantılıdır; şimdiki zamanla geçmiş zaman; anı, rüya ve hayal olarak birbiriyle kaynaşmıştır. Sebeple sonuç arasında bir nedensellik yoktur, onları birbirine masallardaki mantık bağlar. Ama buna rağmen

olay, şüphe yok ki gerçek bir hayatı saptar: Korkular, özlemler, ümit, ümitsizlik, bu olay içinde, öteden beri insan kaderinde olduğu gibidir.

Hidayet'in yaratıcılığındaki bu muammalı değişme nasıl açıklanır?

Burada şüphesiz 1930 1940 yıllarındaki İran'ın politik şartlan büyük bir rol oynuyor. Hiç şüphe yok ki Hidayet de, dostlarının, çoğu gibi, özgürlük düşüncelerinin açığa vurulmasını önlemek, böylece iktidarda kalabilmek için, Rıza Şah rejiminin aldığı kaba kuvvet tedbirlerine kurban giderdi, asıl düşüncelerini dile getirseydi. Öte yandan Kör Baykuş a bir anahtar roman olarak bakmak da doğru değildir. Bu roman, daha çok, sessizce katlanılan, bir acının ifadesidir; kendisinin çektiği, onunla beraber hisseden ve terörün susturduğu diğerlerinin çektikleri acıların ifadesi. Ama bu romanda yalnız kişisel olan, yalnız güncel olan dile gelmiyor; aksine, güzelliği, safiyeti aramak uğruna kendini yiyip bitiren sanatçının o hiç eksilmeyen, ebedî, acısı dile geliyor. Burada Hidayet, dikkatle incelediği ve değerlendirmesini öğrendiği İran kültürünün derinliklerine dalıyor. Nişaburlu bilgenin, yani rubai şairi Hayyam'ın yüce kişilerinin vakur adımlarla ağır ağır bize doğru ilerlediklerini görmek için, bu romanın sadece ilk sayfalarını karıştırmak yeter. İran şairleri arasında Firdevsî'yi, Hâfız'ı, Sadî'yi, Hayyam'ı, hele Hayyam'ı çok beğenmiş, çok okumuştu Hidayet. Hayyam'ın rubailerini bir de o toplayıp yayınlamış ve kitaba, yeni görüşler getiren bir de önsöz

yazmıştı. Bu şair filozofun düşünce dünyasının Hidayet için taşıdığı önemi göstermek üzere, o önsözden buraya, yalnız birkaç giriş cümlesini alıyoruz:

«Hayyam'ın felsefesi, tazeliğini hiçbir zaman yitirmeyecek. Çünkü görünüşleri küçük, ama içleri dolu, yüklü bu rubailerde, çağlar boyu insanı şaşırtmış, yanıltmış önemli, karanlık bütün felsefî sorunlar ele almıyor. İnsana zorla kabul ettirilen düşünceler inceleniyor, çözülmeden kalmış sırlar araştırılıyor. Hayyam'ın feryatları; hep spekülasyonlarla ezilmiş milyonlarca insandaki acının, kaygının, yılgınlığın, korkunun, ümit ve ümitsizliklerin yankısıdır. Hayyam, enfes bir dil ve özel bir üslupla kaleme aldığı rubailerinde bu zorlukları, bu muammaları, bu sırları dolambaçsız, açık seçik çözmeyi deniyor. Sinirli, dokunaklı kahkahalarla dinî felsefî problemleri yorumluyor, sonra somut, akla yakın çözümler arıyor.»

Kör Baykuş, işte bu haykırıştan, insan acı ve kaygılarının anlatımından başka bir şey midir?

Şair, düşünür, matematikçi, astronom Hayyam (1040- 1123?), ruhun ölümsüzlüğünü savunan teolojik öğretiden şüphe eder. Ahret ve cennet, onca boş vaatlerdir, kimse bir şey söyleyemez bunlar için:

Sen bu dünyanın sırlarına eremezsin,

Erenlerin dilini de söktüremezsin!

İyisi mi, al şarabı, cennet et bu dünyayı:

Öbür cennete ya girer, ya giremezsin!

Skolastiklerin spekülasyonları, ebedî bilmeceyi çözemez bize:

Varlığın sırları saklı senden, benden,

Bir düğüm ki ne sen çözebilirsin, ne ben.

Bizimki perde arkasında dedikodu

Birindi mi perde, ne sen kalırsın, ne ben.

Hayyam, ebedî gerçeğin dokunulamaz bir şekilde Kur'anda bulunduğunu söyleyen teologların dogmalarını reddeder:

Kimi dinde imanda buldu yolu

Kimi akıl, bilim yolunu tuttu.

Derken bir ses geldi karanlıklardan:

Gafiller! Doğru yol ne odur, ne bu!

Hayyam felsefesinin Hidayet üzerindeki etkisini belirtmek üzere bu örnekler yeter sanırım. Hidayet de hakaretli bir alayla kadılara, müftülere, zabıtaya, filozoflara yöneliyor, «**aşağılık kimseler**» deyimini kullanıyor onlar için. **Hidayet e göre din, bir «bebek çıngırağadır, Tanrı «çok yüksekte»dir, ruhun selâmeti üzerine bütün ideolojiler bir kuruntudur.**

Hidayet, düşüncede nasıl filozofun yanındaysa, bu düşüncelere biçim verişte de şair Hayyam a yakındır. Dikkatle incelendiğinde ustasının ölümsüzleştirdiği aynı simgeleri bilinçle kullandığı görülür. Olayın merkezindeki **O, bir kadındır; ebedi güzelliğin cisimlenmiş şekli, bütün sezgilerin kaynağı olan kadın. Bu yeryüzünde erkek, onu boşuna arar, bulacak olsa, aşkı kire ve ölüme yapışık bir kahpedir bulduğu.** Erkekte güzellik ve safiyet güdüsünü uyandırmıştır, ama ete kemiğe bürünüşünde erkeğe fesat ve suç bulaştırır. İdeal erişilemez bir şeydir, yeryüzünde ona ancak burada karamsarlığı doruk noktasına varıyor — cinayette ve çarpıtılmış görüntüsünde yaklaşabiliriz. Ama erkek onu rüyalarında seyretmiştir. **Siyah entarili kızın tasviri, İran minyatürlerin deki rüya görüntülerine çekiyor dikkatimizi.** Erkek, o kızı ilk gördüğünde, kız, kambur ihtiyara, tez solan bir gündüzsefası biçiminde güzelliği uzatıyordu. Erkek, kızı eski bir Rey testisinde tekrar görür, aynı resimdir testinin üstünde gördüğü; tekrar tekrar yaptığı bir tablo. Kendiliğinden, Hayyam'ın ünlü tasviri geliyor akla.

Şu testi de benim gibi biriydi;

O da bir güzele vurgun, dertliydi.

Kim bilir belki boynundaki kulp da

Bir sevgilinin bembeyaz eliydi.

Kızın gözlerinde, hayatının bütün acı macerasının akıp gittiğini görür; resimleri karşılaştırınca da anlar ki, çok zaman önce bir kader arkadaşı vardır; lanetlenmiş ve kendisi gibi acılar çekmiş bir ressamdı bu. Zaman ve mekân anlamsızlaşır gözünde. Artık bilmez olur, Hayyam'ın doğduğu kentte, Nişapur'da mı, İran. kültürünün eski merkezlerinden Belh de mi, yoksa Benares'te mi yaşamıştır yada yaşamaktadır. **Güzelliği, safiyeti aramış olanların hepsi, yanan mumlar gibi eriyip tükenmişlerdir**. Bu düşünce yatıştırır onu. Hatta ihtiyar hurdacı, evreni simgeleyen, eski püskü öteberisiyle o çökmüş yarı tanrı, evet o ihtiyar hurdacı da bir zamanlar çömlekçiydi, kendisi gibi sanatkâr yani. **Yalnız ölüm kurtarır, bizi bütün aldanışlardan bir ölüm kurtarabilir, ama ancak şu ölüm: Bize yeni yeni azaplarla dolu ahreti lütfedecek olan değil de, bizi hiçlik ülkesine, boşluklara gömecek olan Ölüm.** Burada da ustayı hatırlayacağız. Hayat ve ölüm, ebedi bir çemberdir. Parçalanır, toprak oluruz, toprağımızdan yeni çömlekler, testiler yapılır; ama ölümden sonra yaşamayı sürdürmek konusunda; hiçbir şey bilinmez.

Evren kırıntısı bu güzelim yıldızlar

Gelir giderler, dünyayı bezer dururlar;

Göklerin eteğinde, toprağın koynunda

Doğdukça doğacak daha neler neler var.

Bizi bizden alan şaraba gönül verdik;

Coşup taştık; yerden kopup göklere erdik,

Tenden bedenden soyunuverdik sonunda

Topraktan gelmiştik, yine toprağa girdik (34).

(34) Havyam rubailerinin Türkçeye çevirileri, Sabahattin Eyuboğlu nun Hayyam/Bütün Dörtlükler kitabından alınmıştır (Cem Yayınevi, 1969},

Hidayet'in romanında bir kurtuluş yoktur, ..olsa olsa bir boşalmadır sonuç. Güzelliği ve gerçeği arama çabasında mahvolup giden yılgın adam, sonunda bizzat kötülük ifriti olur çıkar.

Ama Hidayet, kendisi, bütün o acılardan kendi isteğiyle ölerek kurtuldu. Ümitsizliğe düşmüştü. İkinci Dünya savaşının sonu, yurdundaki durum ve şartların olumlu bir değişme geçireceğine ilişkin ümitlerini boşa çıkarmıştı. Bir kurtuluş yolu görmüyor, kendini horlanmış, yenik hissediyordu.

Ölümünden az önce bir hikâye taslağı kaleme almıştı, şuydu konu:

Annesi «**salgı salamaz ol!**» diye, yavru örümceğe beddua eder. Küçük örümcek ağ yapamayınca ölüme kurban gider.

– Hidayetin hayat hikâyesi miydi bu?